

TEOLÓGIA

A KERESZTÉNY CSALÁD FELELŐSSÉGE

Húsvét — az élet ünnepe

*

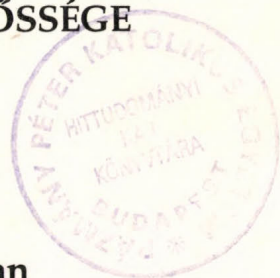
Házasság és család a Bibliában
A keresztény család
Elváltak és újrահázasodottak
Házas Hétvége

*

Keresztény értékek és a katolikus sajtó
Gazdaság és erkölcs keresztény szemmel
Az egyházmegye az emberek szolgálatában

Boda László — Kirschläger, Walter — Nyíredy Maurus — Somorjai Ádám
— Tarnay Brúnó — Tomka Ferenc — Veres András és mások írása

XXVIII. évf. 1994. 1. sz.

TEOLÓGIA

NEGYEDÉVI FOLYÓIRAT

XXVIII. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

1994. FEBRUÁR

Az élet ünnepe elé (Szennay András OSB)

TANULMÁNYOK

WALTER KIRSCHLÄGER: A házasság és a család keresztény szemlélete
— Biblikus megjegyzések — (fordította: Bánhegyi B. Miksa OSB)

SZENNAY ANDRÁS OSB: A keresztény család

DOKUMENTÁCIÓ

A lelkiismereti döntés tisztelete — Német püspökök pásztorlevele az újrահázasodott elváltak pasztorációjáról (fordította: Bánhegyi B. Miksa OSB)

KÖRKÉP

CSÓKA GÁSPÁR OSB: Szent Benedek, a béke követe
— VI. Pál pápa 30 éve nyilvánította Európa védőszentjévé

TARNAY BRÚNÓ OSB: Keresztény értékek és a katolikus sajtó

GYÚRKI LÁSZLÓ: Az Ó- és Újszövetség hűsvétja

SOMORJAI ÁDÁM OSB: Gazdaság és erkölcs keresztény szemmel

SCHMATOVICH JÁNOS: Isten országának hirdetése az ősegyházban

MOCSÁRI GABRIELLA: Az elutasítottság

KERESZTÉNY ÉRTÉKEK

BODA LÁSZLÓ: Önzetlenség

VERES ANDRÁS: „Hűség az, aki meghívott titeket” (1Tesz 5,24)

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

Az egyházmegye az emberek szolgálatában
Hans Pflügl interjúja dr. FRANZ ZAK nyugalmazott Sankt Pölten-i megyéspüspökkel
(fordította: Bánhegyi B. Miksa OSB)

BLANCKENSTEIN GYÖRGY: „Saját képmására alkotta” (Ter 1,27)

LÁSZLÓ TAMÁS és EDIT: A Házas Hétvége útja és törekvései

MARIA BÜHRER: Az elváltak és az egyház (fordította: Bánhegyi B. Miksa OSB)

TOMKA FERENC: Szentségkiszolgáltatás felnőtteknek
— az OLI „útkereső” munkacsoportja

NYÍREDY MAURUS OSB: Bérnálás után — hogyan tovább?

Felelős szerkesztő: Szennay András

Felelős kiadó: Lukács László

TEOLÓGIA

**Negyedévi folyóirat
TARTALOMJEGYZÉKE**

XXVIII. ÉVFOLYAM

1994.

**Felelős szerkesztő:
Felelős kiadó:**

**Dr. Szennay András
Dr. Lukács László**

SZENNAY ANDRÁS OSB: Az élet ünnepe elé 1/002

TANULMÁNYOK

- WALTER KIRSCHLÄGER: A házasság és a család keresztény szemlélete.
Biblikus megjegyzések
(fordította: *Bánhegyi B. Miksa OSB*) 1/006
- SZENNAY ANDRÁS OSB: A keresztény család 1/009
- SULYOK ELEMÉR OSB: A család Jézus életében és
igehirdetésében 2/066
- JOSEF GEORG ZIEGLER: A házasság és a család megpróbáltatása
(fordította: *Bánhegyi B. Miksa OSB*) 2/072
- THOMAS SÖDING: Maroknyi nyáj? A föld sója?
— Az Újszövetség és új egyházkép keresése
(fordította: *Gáspár Csaba László*) 2/077
- JÜRGEN WERBICK: Házasság és család — krízis és megújulás
(fordította: *Bánhegyi B. Miksa OSB*) 3/131
- FILA BÉLA: A teológia transzcendentális megalapozása
Karl Rahner nyomán 3/138
- FRANZ KÖNIG bíboros: Karl Rahner teológiai gondolkodásának
összehasonlítása a „Lumen gentium”
zsinati konstitúcióval
(fordította: *Varga Mária Ilona*) 3/146
- MÁRTONFFY MARCELL OSB: A vád szava és az egység lelke
— Az evangéliumi kommunikáció
kérdéséhez 4/194
- VÁLÓCZY JÓZSEF: Megismerés és istenszeretet 4/201
- ROBERT E. DAGGY: Milliók kórusa: Gondolatok Thomas Mertonról
és Isten teremtményeiről
(fordította: *Visy Erzsébet*) 4/211

DOKUMENTÁCIÓ

A lelkiismereti döntés tisztelete

— Német püspökök pásztorlevele az újraházasodott elváltak pásztorációjáról
(fordította: *Bánhegyi B. Miksa OSB*) 1/013

A TEOLÓGIA BESZÉLGETÉSE

FILA BÉLA professzorral:

Életút, történelem, üdvösségtörténet (*Gáspár Csaba László*) 2/085

TARNAY BRÚNÓ OSB-vel:

A teológia mai feladatairól (*fsz*) 4/218

KÖRKÉP

CSÓKA GÁSPÁR OSB:	Szent Benedek, a béke követője — VI. Pál pápa 30 éve nyilvánította Európa védőszentjévé	1/019
TARNAY BRÚNÓ OSB:	Keresztény értékek és a katolikus sajtó . .	1/021
GYÜRKI LÁSZLÓ:	Az Ó- és Újszövetség húsvétja	1/026
SOMORJAI ÁDÁM OSB:	Gazdaság és erkölcs keresztény szemmel	1/029
SCHMATOVICH JÁNOS:	Isten országának hirdetése az ősegyházban	1/034
MOCSÁRI GABRIELLA:	Az elutasítottság	1/038
KARL RAHNER SJ:	Miért félünk a Lélektől? (fordította: <i>Gáspár Csaba László</i>)	2/095
MÁTÉ ZSUZSANNA:	Az Abszolútum Schütz Antal és Sík Sándor művészetfilozófiájában	2/098
JAN KERKHOFS SJ:	Bízzuk rá magunkat Jézus Lelkére — Az egyház és a rendek pusztai vándorlása (fordította: <i>Bánhegyi B. Miksa OSB</i>)	2/103
OBENDORF BEATRIX SJC:	Az istenszeretet útján — Jézus Szívének tisztelete	2/109
THEODOR FILTHAUT:	A cölibátus (fordította: <i>Gáspár Csaba László</i>)	2/114
VÁRNAI JAKAB OFM:	Karl Rahner teológiája és a Dei Verbum keletkezése — A Rahner-Ratzinger tervezet	3/152
SOMORJAI ÁDÁM OSB:	Gazdaságtikai kérdések	3/160
A család Isten tervében (részlet a <i>Katolikus Egyház Katekizmusából</i>)		4/224
SOMFAI BÉLA SJ:	Szabadidő és ünneplés — Munka és játék keresztény értelmezése	4/228
WALTER KERBER SJ:	Egyházi hivatal és emberi autonómia — Diagnózis és terápia (fordította: <i>Pálvölgyi Gyula</i>)	4/236

KERESZTÉNY ÉRTÉKEK

BODA LÁSZLÓ:	Önzetlenség	1/041
VERES ANDRÁS:	„Hűséges az, aki meghívott titeket” (1Tessz 5,24)	1/043
TARJÁNYI ZOLTÁN:	Alázat és nagylelkűség	4/241

KÖNYVEKRŐL

- FILA BÉLA: Párbeszéd Sigmund Freuddal
— Nyíri Tamás: *Mélylélektan és ateizmus* . . . 3/166
- TÖRÖK JÓZSEF: *Peter Brown: A szentkultusz* 4/246

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

- Az egyházmegye az emberek szolgálatában — Hans Pflügl interjúja
dr. FRANZ ZAK nyugalmazott Sankt Pölten-i megyéspüspökkel
(fordította: *Bánhegyi B. Miksa OSB*) 1/045
- BLANCKENSTEIN GYÖRGY: „Saját képmására alkotta” (Ter 1,27) . . . 1/048
- LÁSZLÓ TAMÁS és EDIT: A Házas Hétvége útja és törekvései 1/049
- MARIA BÜHRER: Az elváltak és az egyház
(fordította: *Bánhegyi B. Miksa OSB*) 1/054
- TOMKA FERENC: Szentségkiszolgáltatás felnőtteknek
— Az OLI „útkereső” munkacsoportja . . 1/056
- NYÍREDI MAURUS OSB: Bértálás után — hogyan tovább? 1/061
- TOMKA FERENC: A szentmise a lelkipásztorkodásban . . . 2/116
- OLÁH MIKLÓS: Hitre nevelés a családban 2/121
- BÉKÉS GELLÉRT OSB: New Age: Ígéret vagy ábránd?
— Értelmiségi fiatalok útkeresése 2/126
- BÍRÓ LÁSZLÓ püspök: Felnőttek bevezetése a hívő közösségbe . 3/170
- ASZALÓS JÁNOS: A hitoktatás zarándokútja 3/178
- UNGER ZSUZSA: Kis egyház — nagy család 3/183
- GUIDO KREPPOLD OFM^{Cap}: A tanácstalan ember Isten előtt
— Új típusú lelkigondozás szükségességéről
(fordította: *Gáspár Csaba László*) 4/248
- BERNHARD HONSEL: Lelkipásztorkodás és emberi kapcsolattartás
— Nehézségek és feladatok
(fordította: *Bánhegyi B. Miksa OSB*) 4/251
- A spanyol püspökök lelkipásztori terve
(fordította: *Bánhegyi B. Miksa OSB*) 4/254

LELKIPÁSZTORI BESZÉLGETÉSEK

- Karl Rahnerrel az ördögűzésről
(fordította: *Mártonffy Marcell OSB*) 3/185
- Divo Barsottival a buddhizmusról
(fordította: *Bánhegyi B. Miksa OSB*) 3/189

„A keresztény család létevel és tetteivel mint az élet és szeretet bensőséges közössége, az egyház és a társadalom szolgálatában áll és él.”

II. János Pál pápa: A keresztény család feladatairól — Familiaris Consortio

A család — kis egyház. Csírájában szökken szárba és erősödik meg a nagy emberi közösségben, a társadalomban Krisztus egyháza. A családi „kis egyház” gondolatát és megélt gyakorlatát szépen és tanulmányosan tárják eléink keresztény őseink. Aki az egyház múltját, különösen az útra indulás első szakaszát csak kissé is megismeri, az azt is megtudja, hogy keresztény őseink a „kenyértörést” (azaz az eucharisztikus összejövetelt) házanként végezték, és örvendezve, tiszta szívvel fogyasztották el közös eledelüket. (ApCsel 2,46) Közös istentiszteletüket kezdetben nem szervezték meg, hanem egészen természetesen a családi közösségben gyűltek össze, hogy együtt imádkozzanak, hogy Krisztusra, aki hitük szerint közöttük, velük volt, és az Ő megváltó halálára és feltámadására emlékezzenek.

A fiatal egyház a családokban élt és erősödött, gazdagodott a Szentlélek ajándékaiból. A kisebb-nagyobb családi közösségekben a szülők és nagyszülők oktatták gyermekeiket a hit igazságaira, nevelték őket, hogy megszeressék Jézus Krisztust és egymást. A fiatalokat családokban készítették fel a szentségek fogadására, vezették be őket a krisztushívők közösségébe, — azaz az egyházi életbe.

Az egyházi élet fejlődése, a hívők számának növekedése során lassan szűkké váltak a családi házak, otthonok. A keresztények egyre nagyobb és szebb templomokat építettek, melyek körül fokozatosan kialakultak a kisebb-nagyobb plébániai, helyi egyházi közösségek.

Az egyházi élet azonban ezután sem kizárólag csak a templomban és a plébániai épületekben zajlott. Magja, csírája továbbra is a „családi kis egyház” volt. Így maradt ez később is, a századok során. Azokban az egyházközségekben, ahol a keresztény családok élő hittel fordultak Jézus Krisztus felé és a szeretet erejében összetartottak, ott mindig élő és eleven volt a hitélet, az egyházközségi élet, az egyház élete is. Ahol viszont a családok eltávolodtak, esetleg el is szakadtak Krisztustól, ahol a szeretet már nem tartotta össze a családokat, ott egyre inkább gyengült, sőt szét is hullott a plébániai, az egyházi közösség is. Így volt ez eddig, és így lesz a jövőben is.

Csakis a természetes családi körből indulhat el életútjára és születet újja az egyház. A család első „püspökei” — Szent Ágoston gondolatát alkalmazva — régen is és ma is az édesapák és az édesanyák. „Az egyházat a házasság és a keresztény család építi” — figyelmeztet II. János Pál pápánk. Továbbá „az egyház a házasság szentségéből eredő családban találja meg a maga bölcsőjét”. (Familiaris consortio 5.).

A keresztény családokban, a „kis egyházakban” a családapák és családanyák hivatása és felelőssége igen nagy. Ők tanítják meg gyermekeiket az első keresztoetésre, ők ismertetik meg őket Jézus szent Nevével, és az ő feladatuk, hogy életpéldájuk nyomán gyermekeik tanúságot tegyenek arról, hogy ahol ketten vagy többen Jézus nevében gyűlnek össze, élnek együtt, ott maga Jézus is velük örvend és a nehéz órákban velük együtt szenved, velük együtt hordozza az élet keresztjét. — A szülők feladata, hogy kisgyermeküket a nagyobb közösséget összegyűjtő egyházközségi életbe bekapcsolják, de mindenekelőtt szavukkal és példaadó életükkel, munkájukkal kell őket földi boldogulásuk és örök céljuk felé vezetni.

Sokat szólnak és írnak ma egyházunkban az ún. alap- vagy bázisközségekről, más kifejezéssel: a kiscsoportokról. Jelentőségüket ma talán még fel sem mértük eléggé, meg sem értettük. Mégis, az egyházi életnek, a krisztushívők közösségének maradandóan legfontosabb alapsejtje, bázisa, kis közössége: a keresztény család. Gyakran emlegetik ma a papi utánpótlás csökkenését, a papság létszámának fogyatkozását. E sajnálatos tények számos okát lehetne felsorolni. Kétségtelen azonban, hogy a legsúlyosabb ok, melyből a mai egyházi életben számos egyéb nehézség és fogyatékoság is ered, — a valóban hívő, keresztény életet élő családok megfogyatkozása. Nem ok nélkül hangoztatta már 30 évvel ezelőtt a II. Vatikáni zsinat, és szóltak arról gyakran az egyház pápái, hogy az egyházi élet alapsejtje, a „kis egyház”: a keresztény család. Ebben kapják a gyermekek az első, egész életükre is alapvetően fontos hitbeli ismereteiket, a hívő életre vezető nevelést; ebben rakják le a keresztény élet teherbíró alapjait, ebben tanulnak meg imádkozni és dolgozni. — Mindehhez még hozzáfűzhetjük: a felnőttek hite is a

családi tűzhely körül erősödik, mivel ennek a „kis egyháznak” minden tagja felelős egymás hitéért, minden tagja az egymás iránti szeretetet kell, hogy erősítse.

Magyar egyházunknak újra és újra, különösen most, nagybőjtben lelkiismeretvizsgálatot kell tartani. Ennek nyomán a keresztény családoknak új és szent elhatározással kell megfogadni: élő forrásává, erőforrásává akarnak lenni a megújuló magyar egyházi és társadalmi életnek. Nem feledhetik: vállukra súlyos felelősség nehezedik. Hiszen kiszáradással fenyeget a magyar egyház, de az egész magyar társadalom életfolyama is, ha megfogyatkoznánk benne, ha erőtlenné válnának a keresztény családok.

Amikor a III. század elején a buzgó Alexandriai Kelemen megkérdezték: mit teszel, ha egy embert meg akarsz nyerni Krisztusnak? — ő ezt az egyszerű választ adta: Meghívom, hogy lakjék egy évig házámban. — Az a keresztény édesapa, édesanya, az a keresztény család, amely így gondolkodik, és főleg ily példaadóan él, valóban családi egyház, „kis egyház”, melyet ugyanaz a Krisztus éltet és áld meg, aki élte és megáldja a sok kis családi egyházból összeforrott egyházközségeket és az egyetemes nagy egyházat.

Sz. A.

AZ ÉLET ÜNNEPE ELÉ

„A győzelem elnyelte a halált,
Halál, hol a te győzelmed?
Halál, hol a te fullánkod?”

1Kor 15,55

Ó, mennyire istenné válik az ember, ha álmodozik, és koldussá, ha elkezd gondolkodni — írja Grillparzer. Van-e ember, akit ne érdekelne, mi több, ne izgatna a kérdés: hát hogyan is tovább? Van-e, aki nem az életről, hanem az elmúlásról álmodnék? Aki ne töprengene azon, mi lesz velem, családommal? Aki ne álmodozna arról, hogy mily szép lenne, ha valóban testvérré válna minden ember, nép és nemzet...

Természetesen nem kell a megálmodott jövőbe menekülnünk, hogy ma is sokmindennek örüljünk, sok értéket vegyünk észre. Van, akit kielégít, hogy egyre tökéletesebb technikai felszereltséggel rendelkezik, hogy gyorsabb autója, ügyesebb házi „robotja”, háztartási felszerelése van. Más számára öröm, hogy idegen országokat, tájakat ismerhet meg, hogy új és új szellemi értékekkel találkozhat könyvekben, irodalmi alkotásokban. Igaz, mindennek és sok másnak a tudomásulvétele nem feledtetheti el, hogy világunkban egyre több a megfélemlítés, a háború, a terror, hogy tragédiákról ad nap mint nap hírt a sajtó.

A múltat és jelent vizsgáló ember, még inkább a kutató tudós azonban már nem elégszik meg azzal, hogy a világ, az ember eredetét, származását kutassa, hogy napjaink gyors technikai fejlődését, tudományos és művészeti eredményeit vizsgálja. Az érdeklődés középpontjában egyre inkább a „hogyan tovább”, „merre tovább” kérdései állnak. Egyén és közösség a jövőt, saját jövőjét igyekszik kézbe venni, alakítani. Egyének, családok és intézmények, politikai pártok rövidebb-hosszabb távra terveket dolgoznak ki: miként formálják célra vezetően, igényeik szerint a holnapot.

Aki ma szebb és biztosabb jövőt ígér, arra szinte mindenki odafigyel. Az egyik álmodozó naivitásból, a másik aktív közreműködést is vállalva. Ideológiák képviselőinek, politikusoknak, sőt prédikáló papoknak is kimeríthetetlen témája: miként is lesz, legyen holnap? Hogyan boldogulhatunk jobban, hogyan alakítsuk jövőnket?

Jézus is szólt a holnapról, a jövőről. Szólt arról a „végső időről”, mely felé az ember és a világ élete, története irányul. Az általa megjelölt Cél és Vég azonban nem lezárása lesz a törtéetésnek, a fejlődésnek, nem a „függöny leeresztése”, hanem valami egészen újnak megérkezése. „Új ég és új föld” — ez a jövőnk, ez a sorsunk (vö. Jel 21,1.5).

A Jézus által meghirdetett jövő nem folytatása a réginek, az elmúltaknak, hanem új kezdet lesz. Nem megálmodott, emberi értelem által megtervezett, emberkéz építette jövő, mely sohasem lesz képes mindenkit boldoggá tenni. Nem, hanem az, melyben „a jelen szenvedések nem mérhetők az eljövendő dicsőséghez, mely nyilvánvalóvá lesz rajtunk... A mulandóság szolgálai állapotából felszabadulunk Isten fiainak dicsőséges szabadságára”. (Róm 8,18.21) E jövő biztos reményében már a jelen is új arculatot ölt. Akit ennek a jövőnek reménye életet, annak számára — ha „homokórája” lepereg — nem az örök sötétség, nem a „semmi”, hanem a titokzatos X óra érkezik el. Időszámításunk X órája akkor fog ütni, amikor a „trónon ülő” így szól: „Íme, újjá alkotok mindent.” Majd folytatja: „Beteljesedett. Én vagyok az Alfa és az Ómega, a kezdet és a vég. A szomjazónak ingyen adok az élő vizek forrásából. A győztes részesedik mindenben.” (Jel 21,5–7)

Jézus, amikor jövőnkéről szólt, a *reménység dimenziójában* beszélt az eljövendő „új egről és új földről”. Arról, melyet semmiféle természetes fejlődés nem képes meghozni számunkra. „Álmodásunk” reális, reményünknek Isten a garanciája. Minden érték, szép és jó, igaz, amit már a földön megismerhettünk, megcsodálhattunk, *akkor* majd visszavonhatatlanul teljességgé lesz számunkra. Akkor Isten végleg „tudunkra adja jóságos tetszése szerint akaratának titkát, mellyel elhatározta, hogy az idők teljességével Krisztusban, mint főben foglaljon össze mindent, ami mennyben és földön van.” (Ef 1,10)

Az Atyától közénk küldött és Szentlelkének erejében köztünk élő Jézus Krisztus, az ő élete, halála és feltámadása garanciája reménységünknek. Megváltó halálának és feltámadásának erejében teljesedik ki életünk Isten eljövendő új világában.

De mit ér mindez? — kérdezhetné az evilághoz oly erősen kötődő ember. Nagyon is elégedett lennék, ha elérnék életem „nagy szerencséje”. Ha megoldódnék számos konfliktushelyzetem, ha meghosszabbíthatnám életét annak a súlyos betegnek, akit nagyon szeretek. Mindez — és még igen sok emberi vágy, kíváncsiság nagyon is érthető. Örülünk, elégedettek vagyunk, ha átmeneti sikerekkel, örömmel fűszereződik életünk. Jézus sem utasítja ezeket vissza, nem ítéli el, de egészen mást ígér: el nem múló, örök életet. Határozottan kijelenti: Én vagyok az út, az igazság, az élet. Aki az általam is megjárt úton követ, aki az én szavam szerint rendez el életét — az célhoz ér. Ő azért jött el közénk, hogy életünk legyen és bőségben legyen. (Vö. Jn 10,10) S bár emberi halállal, gonosztevők halálával távozott el világunkból, oda hívja, oda vonzza azokat, ahová távozott; azokat, akik meglátták benne, felfedezték benne a közénk jött örök életet.

Jézus él és élteni mindazokat, akik az el nem múló, örök életet keresik. Akik óréa hallgatnak, mert egyedül neki vannak örök életet adó igéi. — De nem elhamarkodott-e mégis a kijelentés: Jézus él és életet ajándékoz. Hol van ő, hol gyógyít ma is szenvedő betegeket, hol éleszt fel halottakat, tesz látóvá vakokat, járóvá bénákat? Hol lesz majd akkor, ha én magam megbénulok, megvakulok, beteg leszek, haldoklom? Jézusról a Hitvallásban így szólunk: az Atya jobbján ül. Mai nyelven ez annyit jelent: Isten Őáltala gyakorolja hatalmát. Jézus ott van, ahol az Atya. Ahol és amikor az embert Isten jósága, hatalma érinti meg, ott mindig Jézus hatékony. Ugyanez a Jézus azonban nemcsak „égi fényességben” él, hanem maradandóan köztünk is szállást vett. Velünk maradt és velünk van, ahol az Eucharisziát ünneplik, ahol ketten-hárman vagy sokan az ő nevében gyűlnek össze, ahol a legkisebbnek, legszerényebbnek, az elhagyottnak az ő nevében nyújtanak jó szót, segítséget. Jézus nemcsak „mögöttünk van”, nem csupán a történelem egyik mozgatója, hanem itt maradt, itt van közöttünk. De „odaát” is vár ránk, mert feltámadása után előrement, hogy helyet készítsen az atyai házban. És majd egyszer, azon a végső napon ő lesz a „norma”, az Atya vele kapcsolatban hozza meg végső döntését. Azokról, akik befogadták őt és azokról, akik nem akartak tudni róla. (Vö. Jn 1,11) Az ítélet erről szól majd: milyen közel engedték magunkhoz Jézust. Vajon valóban befogadtuk-e őt? Mennyit tudtunk, akartunk „Jézusból” magunkra ölteni? Ha itt a földön Jézus tetteit végezzük, — aki közöttünk járt és jót tett — azokat mint maradandó, sőt „kamatozó” értéket visszük magunkkal. „Az Atya nem ítélt senkit, az ítéletet egészen a Fiúra bízta... bi-

zony mondom nektek, aki igéimet hallgatja, és hisz annak, aki engem küldött, örök élete van..." (Jn 5,22.24).

A megméréstésre, az ítéletre azonban nem kell bizonytalan ideig várnunk, az nap mint nap folyamatosan történik. E világ ún. „végső dolgai” — halál, ítélet, üdvösség és kárhozat — már ma jelenlévőkké válnak. Általában így gondolkodunk, így szólunk: az ember a földi vándorlás során egyszer elérkezik a „határhoz” — végleg elpihen, meghal. Ez után következik majd az örök élet. Mióta Krisztus eljött közénk, értünk szenvedett, meghalt és feltámadt, mindaz, aki e világra születik, a „megkezdett örök élet” részesévé válhat. Ha valóban Jézussal, őáltala és őbenne él — legyen bár szüksége az evilági és túlvilági szenvedés tisztító hatására —, a földön megkezdett örök élet folytatása várja „odaát”. Amennyit Jézus szavaiból és tetteiből, szeretetéből, türelméből és alázatából az „átlépés” órájában, az ítéleten fel tudunk mutatni, annyi marad meg önmagunkból az örökkévalóság számára. Minden egyéb — pénz, hírnév, hatalom, nyomor és szenvedés — végleg mögöttünk marad. A krisztushívó ember „mérlegét” a cselekvő szeretet tettei óvják meg a deficittől. Ezt a „mérleget” Isten fogja felülvizsgálni, de önmagunknak kell elkészítenünk, Isten elé tárunk.

Az ortodox egyházban a gazdag és színes nagyszombati vigilia után a jelenlévők megölelik egymást és boldogan mondják: *Krisztus feltámadt! Valóban feltámadt!* (Istennek hála, ez a gyakorlat lassan nálunk is kezd terjedni.) Ezt az ünnepi kiáltást viszik ki a hívek az utcára, így köszöntik egymást otthon, családi és baráti körben. Más, jelesebb ünnepi alkalmakkor is ez a köszöntésük. Úgy tűnik, gondolat- és lelkivilágukban még elevebben él a meggyőződés, mint a nyugati kereszténységben: Krisztust nem győzte le az elmúlás, a halál, Ő feltámadt és él. Amikor Pál apostol a korintusi híveknek Krisztus feltámadásáról írt (1Kor 15), nemcsak emlékezett, hanem előre is mutatott. És óvott a csak evilágban pislákoló reménytől. „Ha csakis ebben az életben reménykedünk Krisztusban, szájalomra méltóbbak vagyunk minden embernél”. (1Kor 15,19)

Krisztus az „ősminta”, „Ő a kezdet, az elsőszülött a holtak közül” (Kol 1,18), aki előttünk jár, hogy minden földi vándor számára szállást készítsen az atyai otthonban. Igazolása Ő Isten szándékának és hatalmának, aki az embert az életre hívta meg és nem a halálra, a végleges elmúlásra.

Krisztushitünk jogos reményt ébreszt mindannyiunkban: az élet erősebb mint a halál, az élet és a halál párbajában az élet győzedelmeskedik (vö. húsvéti szekvencia). Mindaz, aki hisz Krisztus megmentő erejében, aki e hitből fakadóan a szeretet tetteit gyakorolja, az „a halálból ájt az életre” mert szereti testvéreit. (1Jn 3,14) „Aki nem szeret, az (viszont) a halálban marad”. (1Jn 3,14) Ez a kárhozat: következetes „nem”, szembeszállás Isten szeretetével, a szerető Istennel és az embertestvérekkel.

Élet a halál után? — igen, ebben remél, erre vágyik szinte minden ember. És ebben a hitben él és hal minden krisztushívó. Olyannyira, hogy a nemegyszer „igéretesnek” tűnő földi élet helyett odaadja, felajánlja evilági életét, hogy folytathassa azt az örökkévalóságban. Jézus Krisztushoz fűződő kapcsolatunk erősebb a halálnál, életet, örök életet biztosít számunkra.

Eljövendő élet? — nem, hanem már megkezdett örök élet. A holnap, örök holnapunk a mába van beágyazva. És függ is a mától. Egyetlen krisztushívó sem várhatja ölbetett kézzel a beteljesedés óráját, a jelen gondjait sztoikus nyugalommal túrva. Nem nagy tetteket, hanem „még nagyobbakat” kell véghezvinnie. Az éhezőknek enni, a szomjazóknak inni kell adnia. Feladata, hogy befogadja a vándorokat, ruházza a mezíteleneket, meglátogassa és vigasztalja a betegeket, a fogságban sínylőddőket. (Vö. Mt 25,35–46) A szeretet tettei teljes erőbevetést, kemény munkát igényelnek. S bár tudjuk, hogy az „evilági paradicsom” csak álmodásainkban létezik, mégsem törődünk bele a tapasztalható nyomorúságba, igazságtalanságba. A valóban krisztushívó ember hadat üzen

evilág fejedelmének, minden Isten és ember ellen támadó bűnnek. S mikor mindezt jó szívvel, hívő meggyőződésből teszi, azt is tudja, hogy Krisztus szava, akarata szerint jár el, akinek örök életet adó igéi vannak. (Jn 6,68)

A hívők közössége, az egyház nem tehet mást, mint amit Jézus tett. Az emberek elé tárja az Őbenne megjelent, az általa bemutatott örök életet. Bátran megvallja: a halál nem pont, hanem kettőspont: az ÉLET kapuja. Ugyanakkor — Jézussal — arra is szüntelen figyelmeztet: „Az Isten országa köztetek van” (Lk 17,21), mivel övele, az Elsőszülöttel már elérkezett. Igaz ugyan, hogy földi életünkben csak „tükörben, homályosan látunk” (1Kor 13,12), mégis, a FELTÁMADOTT már fellebbentett valamit a fátyolból. Amikor nem szűnünk meg a Feltámadottat hirdetni, öreá mutatni, egyben — hogy tanúságunk hiteles legyen — a szeretet tetteit kell jelként a világ elé tárjunk. Aki az örök otthonba igyekszik, aki az örök életet választja, annak sok mindent meg kell tennie, el kell viselnie, áldozatokat kell hoznia. Egyszóval: szeretni kell Istent és az embereket. Szenvedés és halál, betegség és csalódások a krisztushívők számára sohasem értelmetlen megállóhelyek, még kevésbé jelentenek végállomást. Mindez — amint Jézus számára is volt — csak átmenet.

Krisztus azért jött el hozzánk, hogy „életük legyen és bőségben legyen” (Jn 10,10). Aki el akarja nyerni ezt az Őáltala megígért életet, annak oda kell adnia sajátját. Bizton és bátran teheti, mert tudja, kinek hisz. (Vö. 2Tim 1,12) Tudja, hogy Jézus feltámadásában saját jövőjét ismerheti fel.

Az ezredforduló táján nagy ünnepre készülnek majd földünkön: Jézus Krisztus születésének kétezredik évfordulójára fognak emlékezni. A sajtó Betlehemről hoz riportokat, ünnepélyes összejöveteleket tartanak, színpompás liturgiát végeznek majd világszerte. Minden bizonnyal a nem keresztény vallások képviselői, sőt magas állami tisztviselők is részt vesznek majd az ünnepi rendezvényeken. Templomokat építenek, újítanak fel, s talán a költségekből jut valami a szegények asztalára is. De hát — kérdezi majd a mindent látó-halló hívő keresztény — vajon valóban ezt kívánja-e, ezért jött-e közénk, világunkba Jézus? Minden bizonnyal nem. S ha türelmesen nézi is és veszi tudomásul, hogy az ember — sajnos, gyakran pazarló módon — szeret ünnepelni, ha örül is majd annak, hogy az ünneplők asztaláról a „szegény Lázároknak” is jut valami, üzenetének közvetítői által újra és újra világgá kiáltja majd: „Azért jöttem, hogy tüzet gyújtsak a földön” (Lk 12,49), az Isten szeretetének tüzeit, melyet az én evangéliumom, megváltó halálom és feltámadásom lobbant lánggra a világban. Az élet, az el nem múló élet utáni vágy paraszát akarom a lelkekben lánggra lobbantani. Hiszen azért jöttem közétek, hogy életetek, el nem múló, örök életetek legyen!

Szennay András OSB

Az 1994. évet az ENSZ a CSALÁDOK ÉVÉ-nek hirdette meg.

A TEOLÓGIA 1994. évi számai

ezért a családdal kapcsolatos kérdésekkel foglalkoznak.

TANULMÁNYOK

Walter Kirschläger

A HÁZASSÁG ÉS A CSALÁD KERESZTÉNY SZEMLÉLETE

— Biblikus megjegyzések —

Az Újszövetség nem konkordancia, nem is egyetemes lexikon, amit csak fel kell lapoznunk, s máris kiolvashatjuk belőle életünk minden kérdésére, fölvetődő problémájára a választ. Így van ez az egyes egészen konkrét kérdések esetében, de olyankor is, amikor az életnek egy-egy területére, vagy — mint a következőkben — valamely családi állapotról nézve keressük, hogy milyen legyen a magatartásunk. A biblikus szövegek helyes értelmezése nem jelentheti azt sem, hogy egyszerűen lemásoljuk Jézus nyilvános működéséből vagy az Ósegyház életéből vett elbeszéléseket. Ez helytelen értelmezésekhez és szélsőségesen egyoldalú gyakorlati következtetésekhez vezetne. A bibliai szerzőket egzegzetikailag alapelvek szerint kell értelmeznünk, s utána azt kell megfontolnunk, hogy mi következik azokból a mai keresztény élet gyakorlata számára.

Ilyen megfontolással kell olvasnunk az itt következő gondolatokat, amelyekben arra a kérdésre keressük a választ, hogy az Újszövetség szempontjából mi teszi a házasságot és a családot kereszténnyé. A probléma terjedelme miatt csak rövid vázlatot tudunk adni, amely alaposabb kifejtést és továbbgondolást kíván.

1. A házasság mint Istentől alapított életközösség

Jézus tanításában az Ószövetség értelmezéséhez nyúl vissza, amely a házasság partner-közösségét a teremtés rendje egyik fundamentális elemének tartja. A jahvista Ter 2,24-ben olvassuk: „A férfi (ezért) elhagyja apját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, s a kettő egy test lesz.” A (későbbi) papi irat szerzőjének a megállapítása a Ter 1,27-ben: „Férfinak és nőnek teremtette” az embert, szóról szóra benne van a celebsz élet kérdéséről szóló elbeszélésben (Mk 10,2-9 és par.). Ez a két szentírási hely adja Jézus tárgyilagos kijelentésének hátterét: „Amit tehát Isten egybekötött, azt ember ne válassa szét” (Mk 10,9 és par.).

Az újszövetségi tanítás szerint, ahogyan azt az evangéliumokban olvassuk, a házassági életszövetség nemcsak az emberi élet szükségyszerűségeiből felismert és kifejlődött intézmény, hanem magának Istennek teremtő akaratában van lehorgonyozva. Az ószövetségi értelmezésből kiindulva a Jézus-korabeli zsidóság tudatában nyilván az utódok gondolata állt az első helyen. Ugyanakkor azonban gondolnunk kell a jahvista szerző szavaira is, aki végre az asszonyban látja meg a férfival, Ádámmal egyenértékű partnert. (Vö. Ter 2,23) A házasságnak Isten teremtő akaratába való bekapcsolása a további elméleti és gyakorlati értelmezés szempontjából döntő jelentőségű. Ha ebben az összefüggésben arra gondolunk, hogy az egész teremtés a maga sajátos, lényegéhez tartozó dinamikájában az Istenben való beteljesedésre irányul, akkor ez egészen különleges, sajátos módon érvényes a házasságra. Ebben az összefüggésben annak kell mondanunk a házasságot, ami az egyház teológiájában és gyakorlatában az *üdvösség jelei* közé sorolja: a keresztény értelemben vett házasság *szentség*, azaz önmagában is Istennek szerető emberhez-fordulását hirdető jel. A megélt partneri kapcsolatnak egyedülálló volta, a másikkal való személyes odafordulás, az én háttérbe szorítása a szeretett partner kedvéért, sőt a saját személy feloldódása a másokban és a másikkért: mind erre a jelszerűsége mutat.

Ez kétféle módon értendő: a jó házasságban a partnerek saját életükben tapasztalják meg az önzetlen odafordulás, az önzetlen odaadás, az egymásért való önzetlen létezés boldogító dimenzióját. Megtapasztalják, hogy mekkora értéke van annak, ha az egyik ember gondolkodásával körülveszi, hordozza a másikat. Másrészt megtapasztalják a másikért való aggodás fájdalmát, a szeretet töredékes voltát is, hiszen emberi tökéletlenségük miatt csak így tudnak szeretni. A házasság tehát a partnerek számára annak megtapasztalható jele, hogy mit jelent szeretve lenni, s újra meg újra megpróbálni szeretetet adni. A házastársak a kölcsönös igekezet minden tökéletlensége ellenére is megtapasztalják — legalább csírájában —, hogy melyik dimenzióba kell besorolni azt a ténytet, hogy Isten szeretetben fordul az ember felé.

Az ember számára éppen a szeretett partnerhez fűződő kapcsolatban megtapasztalt saját tökéletlensége lesz sokszor nyomasztó. S mégis, éppen ebben az összefüggésben éli meg ismételten, hogy saját elégtelensége ellenére kapcsolatuk képes növekedni, hogy a közös élet újra meg újra boldoggá tesz. A házastársak valóban képesek fölemelni egymást Isten üdvösségébe és békéjébe, s közben maguk is, de a körülöttük élők is fölismerhetik, hogy nem csupán a maguk emberi igekezete játszik itt közre, hanem e közösségben Isten működik, aki abszolút módon szeret és abszolút módon fordul az ember felé. Istennek ez a működése természetesen nem (feltétlenül és kizárólagosan) a külső jelekből olvasható le, hanem inkább mindennapos megvalósulásában tapasztalható meg. Mindenesetre a házasság ebből a szempontból Isten embereiben megnyilvánuló működésének jele lehet.

Az első század fiatal egyháza nagyon komolyan vette ezt a jelszerűséget. Az Ősegyház közösségeit áthatotta Isten Jézus Krisztusban megjelenő üdvözítő tevékenységének a tudata, s így próbálták értelmezni önmagukat és tagjaikat. Magától értetődik, hogy ehhez szükség volt a gyakorlati életre vonatkozó utasításokra, amelyeket aztán beállítottak az üdvösségtörténet dimenziójába és azzal motiválták. A házasság vonatkozásában olyan mércét állítottak föl, amely a férfi és a nő életét Isten emberben működő hatásának dimenziójába állítja be: „Engedelmeskedjétek egymásnak Krisztus iránt való tiszteletből. Az asszony engedelmeskedjék férjének, akárcsak az Úrnak, mert a férfi feje az asszonynak, mint Krisztus az egyháznak: Ő ugyanis Testének Megváltója. Amint tehát az egyház Krisztusnak van alárendelve, úgy az asszony is mindenben férjének. Férfiak, szeresétek feleségeket, amint Krisztus is szerette az egyházat, és föláldozta magát érte, hogy a keresetségben az élet ígéje által tisztára mosva megszentelje.” (Ef 5,21–26)

Ez a szöveg, amit oly sokszor és szívesen értelmeznek helytelenül, egyértelműen megmutatja: mit kell értenünk azon, hogy a házasság szentség. A házasság Isten Jézus Krisztusban megjelent emberszeretetének a mása, a mindennapi életben megvalósítandó mintája. Kicsiben képmása az egyház nagy közösségének, amely Krisztusnak a közösség tagjai iránti szeretetében, valamint a közösségnek Ura iránti szeretetében él. Éppen az idézett szakasz helyes értelmezése végett észre kell vennünk, hogy a férfi nem áll abszolút módon az asszony fölött, de az asszony sincs korlát nélkül alávetve a férfinak: kettejük közös, egymással összekötött életének példája és irányítója Krisztusnak egyházához fűződő kapcsolata, mely szabad és mindig új szeretet-kapcsolat.

Ha ebben a fényben vizsgáljuk, értelmezzük és éljük a házasságot, a többi újszövetségi parancs már magától értetődő következmény. A házasság tartós stabilitása jelzésszerűen benne van abban a tényben, hogy a teremtés rendjében gyökerezik. Ha a házasságot az emberben végbemenő isteni működés jeleként tapasztaljuk meg, akkor ebből szükségszerűen következik, hogy nem lehet csupán átmeneti időre szóló intézmény. Ahogyan Isten nem vonja vissza az egész teremtésre kimondott szerető igenjét, az ember üdvösségére és „a jelen gonoszságából” (Gal 1,4) való megmentésére tett ígérését, hanem visszavonhatatlanul és végérvényesen megmutatta azt Jézus Krisztusban, ugyanúgy a házastársak egymásnak adott igenje is olyan ígérlet, amely átfogja az egész személytet: a házastárs elengedi döntési köréből a saját enjét és átadja a másiknak, hogy rendelkezék vele. A házastársak remélik és hiszik, hogy ezt a (szó eredeti értelmében vett) szün-pat-

hiát a szeretet hordozza. Ezt az önátadást, sőt többet: önfeladást — nem lehet visszavonni.

2. A házasság mint szeretetben megvalósult közösség

A házasság a Biblia szerint nem olyan célra irányuló intézmény, amelyet a kölcsönös előnyök végett alapítanak. E kapcsolatnak lényeges eleme a szeretet. De talán kissé meg kell világítanunk ezt a fogalmat. A fiatal egyház nézete szerint a házasság közösségében megnyilvánuló szeretetnek szükségképpen köze van a személyes megbecsüléshez, a másiknak mint szabad elhatározással megszeretett személynek az elismeréséhez. Az Efezusi levél főntebb idézett szövegének a folytatásában lesz ez teljesen világos (vö. Ef 5,28–33). Pál magát a szeretetet mondja a legmagasabb rendű útnak, s az ismert Himnuszban (1Kor 13) kifejti a szeretet sajátos vonásait és különleges értékeit: elfogadni a másik embert határtalan engedékenységgel és korlátlan megértéssel, teljes személyiségében, mindig hinni és remélni abban, hogy az is valóban teljesen feléje szeretne fordulni, mint ahogyan odaigérte magát a szeretett személynek. Hogy a szeretet némelykor „spe-rare contra spem”, az ebből világos. Építsük fel ismét Istennek az emberhez s az embernek Istenhez fűződő kapcsolatának hídját, s akkor éppen ebben fogjuk meglátni, hogy a szeretetnek ez a rendületlen bizalma és kitartása valóban isteni tulajdonság.

A próféták igehirdetésében ismételtelen felbukkan a házasság képe; ezzel adnak nagyobb hangsúlyt Jahve magatartásának, aki szeretetért szeretetet kér, aki várja, hogy viszatérjen a hűtlen feleség. Már a korai ószövetségi próféták korában a házasság szemléltette Isten hűségét népe iránt, amelyet az nem érdemelt meg. (Jer 3; Oz 1–3)

3. A család mint a megélt házasság kibontakozása

Az Ószövetség szövegei nem hagynak kétséget afelől, hogy a házasság nem utolsó sorban azért van lehorgonyozva Isten teremtő akaratában, mert a házastársak részt vesznek magában a teremtő aktusban. (Vö. Ter 1,28) Ebben az értelemben a család — mint a gyermekeknek a szülőkkel alkotott közössége — új módon világítja meg a házasság „jel” voltát. A család-fogalom hiányzik ugyan az Újszövetségben, azonban egyes szövegek egyéb terminusok segítségével hozzásegítenek a család jobb megértéséhez. Mind a páli és a Pált követő szövegek, mind pedig az Apostolok Cselekedetei szólnak az egész (családi) ház közösségéről, s ezen a tágabb értelemben vett családot értik — a rabszolgákkal, az alkalmazásban állókkal és másokkal együtt. Az Efezusi és a Kolosszei levél parancs-sorozatában minden tag más és más feladatot kap, azonban mindig Isten működésére való tekintettel. (Vö. Ef 5,23–6,9; Kol 3,18–4,1) Ezekben a szövegekben a család fogalma mint az Úrra irányuló közösség válik egyértelművé. A családközösség egész életét Krisztusnak az ember iránt való magatartása irányítja. Ennek megfelelően vannak különbözőképpen elosztva a kötelességek, felelőségek és feladatok.

A keresztény család tehát a hit megvalósítására irányuló életközösség, amelynek nyitottnak kell lennie Isten hívása és működése előtt. Ilyen értelemben és összefüggésben kell nézni a szinoptikus evangéliumok azon szövegeit, amelyek azt mondják, hogy Isten hívása előbbre való a családi közösségben meglévő kötelességeknél. (Vö. Mk 3,31–35 és par; Mt 10,37)

Így kellene látni és így kellene elgondolni azokat az életformákat is, amelyek abszolút elsőbbséget adtak az Úr ilyen hívásának. Isten üdvözítő működésének a jelszerűsége kétség nélkül teljes mértékben megvalósul ott, ahol azt az ember úgy fejezi ki, hogy magát teljesen Isten rendelkezésére bocsátja.

Az újszövetségi szövegek megmutatják, hogy a keresztény egyházközösségek alapítása-kor a család házi közössége az evangelizáció kiindulópontja volt. A házasságot és a családot úgy kell tehát értelmezni mint az „egyház” nagy közösségének kis egységeit. Ebben a kis közösségben Isten üdvözítő, meghívó működésére irányítottan valósul meg Isten és ember szeretete. A házastársak ennek erejében mondják ki a hívó igent a terem-

tésre s arra, hogy újra meg újra megkísérlik megvalósítani a szeretetet, az Istenbe való közös belenövés, az őbenne való, és biztonságot adó elrejtettséget jelét.

(Zum christlichen Verständnis von Ehe und Familie — Biblische Anmerkungen. In: DIAKONIA 1980/11/221–225.)

Fordította: Bánhegyi B. Miksa OSB

Szennay András OSB

A KERESZTÉNY CSALÁD

Nincs olyan korszaka az egyház történetének, melyben ne lenne szükséges a keresztény családról mindazt elmondani, ami annak életében egyrészt örökérvényű, változatlan, másrészt pedig ami a kor, a társadalmi átalakulások adta körülmények között változó. Az utóbbi vonatkozásokkal gyakran foglalkozik a hazai és a külföldi szakirodalom, sőt a napi sajtó is. Az örök és változó értékek összefonódása ahhoz a fontos felismeréshez vezet, hogy a család egyrészt mint természetes emberi közösség a társadalomnak, másrészt a keresztény életnek szociális alapsejtje. E megállapításból azt a következtetést vonhatjuk le, hogy mindazok, akik a keresztény családi élet keretein belül saját üdvösségük elnyerésén fáradoznak, egyszersmind arra is kötelezettek, hogy konkrét, a földi keretek által meghatározott családi adottságaikat is figyelembe vegyék. Nem kétséges, hogy az örök érvényű igazságok és törvények és a földi valóság között olykor feszültségeket kell megtapasztalni, — ezek feloldása során azonban az egyén és a család egyaránt új lendületet kaphat az örök élet felé vezető úton.

A keresztény család — mint minden családi közösség — a házasságból csírázik s a házasság felbonthatatlanságának, továbbá a szülő-gyermek reláció változhatatlanságának alaptörvényére épül. Életelve a kölcsönös szubszidiaritás, egymás támogatásának, segítésének elve. Itt valóban áll, hogy „egy mindenkiért, mindenki egyért”. A család tagjainak funkciói egymásból nőnek s egymásra építenek, a családtagok egymás segítségére vannak utalva. Minden, így a keresztény családi életnek is „Magna Charta”-ja azok a teremtői szavak, melyek a lét- és fajfenntartás törvényét, a közös munkálkodást, az egymásért való felelősséget foglalják magukba. A keresztény család élete azonban ezen általános érvényű törvényeken kívül Krisztusban horgonyoz, akiből mint „az élet teljességéből” merít. Új, friss szellem árad szét a családtagokban, akik „az Ő nevében hisznek” (Jn 1,13). Amikor valljuk, hogy a természetes és természetfölötti síkon egybefonódó családtagok Isten teremtő atyáságában forrnak egybe, ugyanakkor azt is állítjuk, hogy az emberré lett második isteni Személy az, aki a természet és természetfölötti világa között az összekötő hidat számukra megépíti. Ezért állíthatjuk azt is, hogy a keresztény család teológiájában megtalálható az egész keresztény teológia — a teremtéstől kezdve a megváltáson át a végső beteljesülésig. Isten teremtői áldása, melynek erejében a család útra indul, az idők végén „az új égen és új földön” (Jel 21,1–2) válik örök beteljesüléssé.

A Szentírás lapjain színes vonásokkal rajzolódik ki a Szent Család képe. Jézus, Mária és József „hármassága” a szentség harmóniájáról tanúskodik. Ezt a „szent család” jelzőt azonban — bármily szokatlanul is hangzik — minden, a keresztény hit szerint élő családról elmondhatjuk. Nem csupán azért, mivel Jézus földi jelenlétével megszentelt család szerény, Istent tisztelő, parancsaihoz hű életét igyekszik mintázni, hanem azért is, mivel Istennek lelket teremtő erejében indul újtárra, bontakozik ki, és tagjaiban, összességében Istenhez, végső céljához igyekszik. A keresztény család „szentsége” épp ebből az Istenhez fűződő kapcsola-

tából forrásozik. Ha e kapcsolatot visszautasítaná, megtagadná — már nem szentnek, hanem pro-fánumnak, a szentélytől és a Szenttől eltávolodottnak kellene tartanunk.

Teremtő hűség

Mint említettük, a keresztény család alapvető „okmányát” a teremtoi kéz írta az ember-szívekbe. E teremtoi tett azonban nem passzív befogadókát, hanem életszolgáltatásra vállalkozókat igényel. Az értelemmel és akarattal felruházott ember nem csupán az állatvilággal rokon ösztönös cselekvésnek, hanem emberhez illő és méltó akciónak válik részévé, amikor családalapításra szánja el magát. A családot, következésképp a keresztény családot is életbeszólító aktus nem a testi egyesülés férfi és nő között, hiszen ez nem specifikusan „emberi” cselekedet. A családalapítás együttes testi és lelki egymásbafonódó kapcsolat, mely nem csupán a múlt percnak, hanem a tartós időtartamnak, sőt az örökévalóságnak számbavételével történik. Minden, a házasságra komoly szándékkal lépő ember örök időkre felállítandó „emlékműnek” tervezi családját. S mivel e szándék kell, hogy vezesse, „alapkövénév” nem a pillanatnyi fellángolást, hangulatot, szenvedélyt teszi. Ha egy házasság mégis így indulna útjára, az aligha válhat valódi családalapítássá. Azok a feltételezhetően jó szándékkal kötött törvényes kapcsolatok, melyeket akár Isten, akár a polgári közhatalom képviselője előtt kötöttek, melyeknek résztvevői azonban nem számolnak sem a szociális kötöttségekből adódó feladatokkal, sem pedig a szakramentális jellegből fakadó következményekkel, az élet tanúsága szerint könnyen zsákutcába kerülnek. Külső körülmények ugyan ideig-óráig, sőt tartósan is elválaszthatják egymástól a család tagjait, a családok azonban „belülről” csak akkor hullanak szét, ha az „alapítók” nem raktak le szolid, időálló, ember s Isten előtt kötelezettségeket magával hozó fundamentumot. Olyant, amilyent a szentség által félmjelzett, továbbá a szociális törvények és igények által megkövetelt tényezők támasztanak minden családalapítóval szemben.

A házasságnak, így a keresztény házasságnak is legerősebb, a család életét szolgáló belső támasza a teremtoi hűség. Ez a hűség nemcsak egymás és gyermekeik iránt kötelezi a házastársakat, hanem a Teremtőtől az ősök közvetítésével nyert és saját közreműködésükkel is fenntartandó étellel szemben is. „Önzetlennek” tűnhet olykor az a hamis okoskodás, hogy a lehetséges utódok iránti szeretetből tagadják meg az életet a szülők, mivel „nem akarják ártatlan gyermekekre rákényszeríteni az élet terhét”. Senkit sem téveszthet meg ez a „részvét”, mely olcsó és hatáskeltő szólammal a megtagadott életre, a „nemlétre” irányul. Az ilyen kijelentések rugója általában a cinikus önzés és az opportunizmus. Ez az „életfilozófia” az élet értékét a kényelmesség keretei között kívánja felfedezni.

A „teremtő hűség” még sem áldás, sem átok, hanem egyrészt kötelességvállalás és -teljesítés, másrészt kimeríthetetlen lehetőségek forrása. Az az élet, amely minden családalapításnál „in fieri”, azaz útrakész módon áll a házastársak és a világ szeme előtt, oly lehetőségeket rejt magában, melyben az örömmel és bánatnak, a győzelmeknek és szenvedéseknek egyaránt tág tere nyílik. A szülők kötelessége nem kevesebb, mint hogy annyi testi és lelki „útravalót” nyújtsanak gyermekeiknek, amennyi átadására az Isten adta étellel szemben vállalt hűség kötelezi őket. Ha e kötelességnek eleget tesznek, gyermekeik valóban „adósaikká” válnak. Ez az adósság azonban sohasem a „tartozik-követel” rovatok rideg feljegyzései szerint, hanem a szív és lélek gazdagságának és nagyságának mértékével válik mérhetővé. Szülő és gyermek kapcsolata, ha azt a számok „morálja” és nem a szeretet törvénye alakítja, egykönnyen kölcsönös keserűségnek és elégedetlenségnek válik forrásává. Voltaképp a családalapítás aktusának folytatásáról van itt szó. Azt az alaptörvényt, melyet a szülők a családi élet kezdetén az élet pénzváltó asztalára helyeztek, — a gyermekek kamatoztatják tovább. Az individualisztikus, önző szellemre vonatkozásban százszoros rossz, a teremtoi hűség és szerető önzetlenség által ihletett szociális gondoskodás pedig százszoros jót terem. Minél inkább sikerül a családalapítóknak az étellel szemben vállalt hűség és felelősség erejében a magukkal hozott

értékeket saját utódjaik s majd azok családja számára átadni, annál könnyebben fog lelkük megszabadulni az egoizmus és gyávaság kísértésétől. Ha viszont ennek ellenkezője történik, ha teremtő hűségük erejében nem akarnak felelős módon cselekedni, élni, akkor családjuk közössége egyre inkább szegényes, netán sekélyes érdekközösséggé válik.

E teremtő hűség közel áll az evangélium világához, de még nem abból forrász. Nem, mivel a teremtésadta ősi emberi igényekkel és kötelezettségekkel függ össze. Mindazonáltal ez a teremtő hűség keresztény világunkban transzcendentális fényben is ragyog, *s a kegyelem által támogatott erővé válik*. Azt a kötöttséget, mely a Teremtő s az élet felé fordítja a teremtényt, minden kereszténynek nagy kincsként és erőforrásként kell tekintenie.

Amikor annak a sajnálatos módon tapasztalható ténynek igyekszünk magyarázatát adni, hogy a keresztények is egyre többen válnak érzéketlenné e teremtő hűséggel szemben, meg kell állapítanunk, hogy az ilyenek egyre jobban elveszítik — Gabriel Marcel kifejezésével élve — a „reménység iránti érzéküket”. Ezt az érzéket számos ember lelkében kétségtelenül korunk nagy réme a gond, a létbizonytalanság bénítja meg. Az a gond és aggodás, mely nem csupán a reális látókat, de olykor még a derűs életfilozófiával rendelkezőket is megkísérti. Valljuk be, nem ok és alap nélkül — ha számbavesszük napjaink égen s földön leselkedő veszedelmeit. Korunk légköre még a jószándékúak, a jót cselekvők számára is „szennyezett”, miazmákkal telített. A tisztulást és szabadulást csakis a belső és külső megújulástól várhatjuk. Ezt a megújulást — remélhetőleg — sietteti az étellel szemben vállalt „teremtő hűség” gondolatának ébrentartása.

A nyomasztó gondoktól való szabadulás útján járnak azok a keresztények, akik családi életüket szent hivatásként tekintik, élük meg. Az ilyenek már ráléptek a „teremtő hűségnek” sajátosan keresztény útjára.

Ismeretes, hogy az egyház szentségei között — a „szükségkeresztségen” kívül — az egyetlen, amelyet világiak (laikusok) szolgáltathatnak ki: a házasság szentsége. A pap áldása itt nem egyéb, mint a kölcsönös ígéret pecsétje. E szentségben a családalapító nő és férfi szoros értelemben válik részesévé a Szent Péter által említett „királyi papságnak”. Szent Ágoston szerint a szülők a családban gyermekeik „püspökei”, akik részt kapnak a püspöki vezető és tanító hatalomból (Tract. in Joh. 51.13). Még tovább mehetünk: a keresztény család minden tagja apostoli hivatást tölt be, amikor életével tesz tanúságot hitükről. Ez a tanúságtétel nem „szónokló”, buzdító, tanító beszédekben nyilvánul meg, hanem a minden prédikációnál beszédesebb élet-hitvallásban.

A keresztény család életét — paradoxonosan kifejezéssel — olyan *hivatásnak* nevezhetjük, melyet azok is vállalhatnak, akiknek egyébként nincs semmiféle hivatásuk. Ha egy férfi vagy nő nem is találta volna meg élete „nagy hivatását”, önmagát azonban a tanúságtévő családi élet szolgálatába állította, joggal mondhatja el, hogy „egész” ember, akinek nemes és tudatosan vállalt élethivatása van. Az, mert az életnek, az élet Urának állt szolgálatába.

A családi életet hivatásként vállaló magatartásnak egyszersmind szakrális, szentté formáló jellege és ereje is van. A keresztény család tagjairól is elmondhatjuk Szent Pállal, hogy „meghívott szentek”, akiket Krisztus „név szerint ismer és hív magához”. A keresztény család a természetes alaptól, az életet szolgáló „teremtő hűségtől” fel tud és fel is kell, hogy emelkedjék ezekre a megszentelt magaslatokra. Ezen járva már természetessé válik, hogy az élet szolgálata azonos a krisztusi élet gazdagságának továbbadásával, az életnek testi és lelki vonatkozásban történő gyarapításával. A krisztusi titokzatos test épp erre a reális hús-vér emberi alapra épül. Ismételten szóltak erről korunk pápái, amikor hangoztatták, hogy a kereszténységnek a természettel adott bázisra építve kell lelki értékekben is gazdagodnia.

A család a keresztény élet iskolája

„A keresztény család a keresztény életnek olyan iskolája, melyet semmiféle más iskola nem pótolhat” — mondotta XXIII. János pápa. (Princeps pastorum, 1959.XI.28) Ha a keresztény szülők úgy vélekednének, hogy a fizikai életen s táplálékon kívül egyebet nem adhat-

nak, nem is kell adniuk gyermekeiknek, akkor családi életük — Bernard Häring szavával élve — „funkcióhiányosságban” szenvedne. A keresztény szülőnek — egyéb kötelességein kívül — arra is ügyelnie kell, hogy gyermekeinek lelkében kibontakozáshoz segítse a keresztiség szentségében beléjük oltott hitet, hogy közreműködjék gyermekeinek érett, nagykorú kereszténnyé válásán. E feladat elvégzésénél a lelkipásztor ugyan segítségére siet, de egyetlen papi szó, semmiféle lelkipásztori igyekezet sem pótolhatja a szülői, a családi légkör nyújtotta nevelő hatást, az atyai-anyai tanító szót, jó példát.

Krisztus szavai a keresztény családi közösségre is vonatkoznak: „Ahol ketten-hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok köztük” (Mt 18,20). Urunk szavait már a házastársakra is vonatkoztathatjuk, de fokozottan elmondható ez a tagjaiban gyarapodó keresztény családról, ahol gyermekek veszik körül az imádkozó, életüket Őfelé irányító szülőket. Az ilyen család: közösen imádkozó, könyörgő, hálát adó kis keresztény gyülekezet. A Krisztus-közben élő család a keresztény életstílust tárja a világ elé, s egyszerűsmind biztosítéka a házastársak egymás iránti hűségének és szeretetének, a gyermekek lélekben és igazságban való növekedésének. A „keresztény család iskolájába” jár minden férfi és nő, minden gyermek a közös asztali áldástól az adventi együttes kis-Jézusvárásig, a nagybőjti közös keresztútjárásig — dolgos és imádságos együttlében növekszik és erősödik „bölcességben és kedvességben Isten és emberek előtt” (Lk 2,52).

A „keresztény élet iskolájáról” szólva arról sem feledkezhetünk el, hogy a látszatra egymással alig összefüggő két szentség, a házasság és az egyházi rend szentsége szoros kapcsolatban áll egymással. Valóban így van, hiszen a családi élet ölen születik és erősödik Krisztus meghívott szolgálóinak hivatása. A házastársak pedig, akik gyermeküket Isten szolgálatára adják át, Isten országának terjesztő, erősítő, gazdagító munkájában közvetve maguk is részt kapnak. Minden papi pályára lépő fiatal a családi szentélyből lép Isten oltárához, az újszövetségi áldozat szentélyébe. A szemináriumok és kolostorok üresen állnának, az egyházi rend felé tartók sora megritkulna — és ahol már így van, az okot nem utolsó sorban ebben kereshetjük —, ha nem lennének földünkön elégséges számban keresztény családok. Olyanok, melyek a történelem során számtalan kiváló embert állítottak a haza, a társadalom szolgálatába és vezettek el az Úr oltárához.

Isten bölcsessége úgy akarta, hogy a házasság — két szerető emberszív felbonthatatlan életközössége — előképe legyen a „Bárány menyegzőjének”, melynek jegyese, az egyház „szent és szeplőtelen” (Ef 5,27). A keresztény házasság és a belőle sarjadó családi élet is ezt az isteni frigyvet igyekszik minél tökéletesebben a világ elé tárni. Amint Krisztus és az egyház kapcsolatában is sajátos módon az öröm és fájdalom váltják egymást, ugyanúgy a keresztény családi életben is az öröm- és bánatkönnyek teszik vidámmá vagy szomorítják el az emberszíveket. Amint azonban a „jegyese”, az egyház folyamatosan halad a Bárány örök menyegzőjének ünnepe felé, éppúgy törekszenek a keresztény házastársak is az örök beteljesülés boldogsága felé. E hosszú és érlelő folyamatban a keresztény család tagjai — az öröm és a szomorúság váltakozásában, fizikailag esetleg távol egymástól, de lélekben együtt maradva — tudatosan igyekeznek örök céljukhoz. A földi együttélés órái, napjai, évei gyakran nehezek, küzdelmekkel terhesek. De az út végén Krisztus várja az egymáshoz és öhozzá hűséges családtagokat. Ő, aki kegyelmének erejével támogatta a család minden tagját, hogy a földi harcot győzelmesen megvívóknak átnyújtsa a pálmát.

A keresztény család élete, jollehet mélyen ereszti gyökereit a Teremtő által megszentelt tradíció talajába, a mindennapi mának kihívásait, feladatait sem téveszti szem elől. A jónak és helyesnek ítélt új ad számára mindig lendületet, friss erőt, hogy a változó társadalmi, gazdasági, kulturális környezetben is változatlanul keresztény család maradjon. Életének, törekvéseinek, jövőjének biztonságot adó alapja azonban mindig Krisztus marad, akinek támogató segítsége, kegyelmi erőforrásai a végső célhoz, az élet teljessége felé vezetnek.

DOKUMENTÁCIÓ

A LELKIISMERETI DÖNTÉS TISZTELETE

Német püspökök pásztorlevele az újracházasodott elváltak pasztorációjáról

A pasztorális legvitatottabb kérdései közé tartozik az egyház magatartása az újracházasodott elváltakkal szemben. Oskar Saier freiburgi érsek, Karl Lehmann mainzi és Walter Kasper rottenburg-stuttgarteri megyéspüspökök közös pásztorlevelet adtak ki „Irányelvek a felső-rajnai érseki tartomány területére az elváltak és az újracházasodott elváltak lelki gondozásához” címmel. Ebben kimondják, hogy az újracházasodottak szentséghez bocsátása általánosságban ugyan nem lehetséges, rámutatnak azonban arra, hogy a papoknak tiszteletben kell tartaniuk az egyes ember lelkiismereti döntését. Ennek a pásztorlevélnek két fejezetéből közlünk részleteket.

IRÁNYADÓ ALAPELVEK A PASZTORÁCIÓ SZÁMÁRA

1. A lelkipásztori munka fundamentuma

A Biblia és az egyház hagyományában megőrzött keresztény tanítás marad — minden társadalmi változás ellenére — a mai és a jövő lelkipásztorokodás fundamentuma. A lelki gondozás első és legfontosabb feladata az, hogy Jézust követve tanúságot tegyen az emberek előtt Istennek a világ iránti szeretetéről, s ennek alapján Isten áldásával kísérfje a férfit és a nőt egymás iránti szeretetük emberi útján a házasságban és a családban. Ma is ez az egyház legalapvetőbb szolgálata az emberekkel szemben. Kiemelt feladat tehát a hitoktatás minden szintjén a keresztény házasságra való fölkesztés, illetve a házasság kísérfése.

Az egyháznak ebben a szolgálatában mindig meg kell tartania Krisztusnak a házasságra vonatkozó parancsát, s ezzel a válás tilalmát is. Ez a meggyőződés nem maradhat csupán egy ünnepélyes kijelentés, hanem egészen konkrétan élnie kell azt az egyháznak és tagjainak. A katolikus egyház hagyománya tanításában és igehirdetésében igyekezett szigorúan megtartani, a pasztorálisban és a jogban kifejteni az Úrnak ezt az egyértelműen kifejezett akaratát. Akadhatnak olyanok, akik ezt az Evangélium betűjéhez való „na-ív” ragaszkodásnak tartják, valójában azonban hiteles jele annak, hogy az egyház szigorúan hűséges Istenhez, a teremtés Urához és az Újszövetség szerzőjéhez.

Azoknak az embereknek a lelkipásztori irányítása és segítése, akiknek felbomlott a házassága, vagy akik elváltak és új házasságot kötöttek, csak a halálíg tartó hűségben megnyilvánuló kölcsönös szeretetről szóló örömhír keretein belül lehetséges. Aki nem a házasság keresztény felfogását jeleníti meg és teszi hitelessé mint pozitív, az ember igaz boldogságát szolgáló életformát, az rosszul gondoskodik a felbomlott házasságból kikerült emberről, s nem az Evangélium és az egyház szellemében cselekszik. Nincsen külön, egymagában álló „elvált-pasztoráció”, amely el volna szigetelve az Evangélium centrumától.

2. A házastársi kapcsolatok kríziseinek okai

A széthullott házasságok és családok száma ma összehasonlíthatatlanul magasabb, mint régebben. Az okok ismertek: a házasságok szinte kizárólagosan a partnerek egymáshoz fűződő kapcsolatára vannak utalva; nem gátolja őket a nagycsalád, a rokonság vagy a baráti kör. Az az idő, amit a partnerek a házasságban töltenek, ma kétszer olyan hosszant tart, mint régen. A házassághoz hozzátartozik az egyenjogú partneri viszony. Egy olyan

korban, amely már nem határozza meg szigorúan a férfinak és nőnek a társadalomban betöltött szerepét, olyan konfliktusok támadhatnak, amelyekre közösen kell a házasságban megoldást keresni. Ez is magasabb követelményeket támaszt a házastársakkal szemben abban a vonatkozásban, hogy alkalmasak-e partneri kapcsolatra. A szexualitásról, szerelemről és hűségről kialakult társadalmi felfogás betolakszik az egyházi körökbe, s erősebb hatással van az elkötelezett keresztényekre is. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a modern pszichológiát és szociológiát — ha azokat megfontoltan használják —, annak tudatát, hogy a mai embernek súlyos problémái vannak saját identitása megtalálásában, hogy a szeretetre való képesség a sikeres személyiségfejlődés függvénye; szükség van az erotikus szerelem vizsgálatára és megtisztítására, hogy ne kerüljön emberhez méltatlan tévútra. A házasság teherpróbái hamar napvilágra hozzák a pszichikai hiányosságokat, ha vannak ilyenek. Joggal merül fel tehát sok esetben a kérdés, hogy megvan-e az érvényes házasságkötéshez szükséges pszichikai-lelki diszpozíció. Kétségtelenül vannak szürke zónák. Sokszor csak utólag lehet látni, hogy milyen labilis volt a partnernek adott igen.

3. A házasság érvényességének a kérdése

Ha az emberek házasságuk felbomlása után új utakat keresnek, akkor indokolt fölvetni az első házasság érvényességének a kérdését. A lelkipásztor hívja föl az érintettek figyelmét, őszintén és egyértelműen, hogy van lehetőség egyházi bírósági eljárásra. A tapasztalat azt mutatja, hogy a szerencsétlenül végződött első házasság után sok emberen lehet segíteni. Azonban empátiakészség és finom tapintat kell hozzá. Az egyházi bíróságok szívesen adnak tanácsot és segítenek, ha az ügy a helyi lelkipásztorral szemben — akár az időt, akár a tárgyat tekintve — túl nagy követelményt támasztana.

4. Elváltak a kiközösítés és befogadás mezsgyéjén

Minden megoldási kísérletnek arról a pontról kell kiindulnia, hogy az emberek házasságuk zátonyra futása után is az egyház polgárai, tagjai maradnak. Elemi fontosságú, hogy ezek az emberek, akik még sokáig szenvednek súlyos lelki sebeik miatt, megtapasztalhassák, hogy otthon vannak az egyházban.

Azoknak az embereknek, akik házasságukban megtapasztalták az elszakadás kudarcát, az egyházközösgben kell megtalálniuk azt a helyet, ahol megértik és befogadják őket. Legyenek tehát az egyházközösg tagjai előzékenyek velük szemben, s minden előítélet nélkül fogadják őket. Különösen is áll ez a felbomlott házasságokból kikerülő gyermekekre. Ők még sokáig lesznek szomorúak, s fájdalmas sebek hegeit hordják magukban.

Egyházközöségeinkben még nagyon sok a merevség és az engesztelhetetlenség, bár elvileg megvan a készség a gyógyító segítségre. Sok a tapintatlanság, pletykák alapján ítélnék és ítélnék el, s eközben nem veszik tekintetbe például azt, hogy az érintettek életében milyen terhek és nehézségek jelentkeztek. Ha az egyház valóban az a hely, ahol befogadják a bajbajutottakat, ahol vendégbarátság és kiengesztelődés uralkodik, akkor az egyházközösgnek különös szeretettel kell fordulnia mindazok felé, akiket mélyen megsebzett az egymástól való eltávolodás és a válás.

A lelkipásztoroknak és a különféle pasztorális és karitatív szolgálatoknak — az egyházon belül és kívül — meg kell tenniük mindent, hogy a házastársaknak, amikor veszélyben forog a házasságuk, időben megmutassák az utat a szakavatott tanácsadóhoz és az Evangélium szelleméből fakadó közös újrakezdeshez. Az egyházközösgnek segítenie kell azoknak, akik külön élnek, vagy elváltak ugyan, de nem kötöttek új házasságot, főként ha nem ők a hibásak. „Ezeket az embereket egészen különleges gondoskodással kell körülvennie az egyházi közösgnek, megbecsülést, szolidaritást, megértést és konkrét segítséget kell nekik nyújtania, hogy a nehéz helyzetben is lehetővé tegyék számukra a hűség megőrzését. Segítsenek nekik, hogy eljussanak a megbocsátáshoz, ahogyan azt a keresztény szeretet parancsolja, és legyenek készek arra, hogy adott esetben újrakezdejk a korábbi házastársi életközösgget.” (Familiaris consortio 83). Nem kevés

azoknak az elváltaknak a száma, akik hűségesek a kimondott igenhez, s aszerint is élnek. „A hűségnek és a keresztény következetességnek ilyen példája értékes tanúságtétel az egyház és a világ előtt. Annál inkább ezek mellé kell állnia az egyháznak — szeretettel és gyakorlati segítséggel. Itt semmi akadályja sincs annak, hogy a szentségekhez engedjék őket.” (Familiaris consortio 83)

Ilyen helyzetben az egyházközségek nem kívánhatnak túl sokat az elváltaktól. Ugyanez áll azokra, akik egyedül nevelik gyermeküket. Soknak még nagyon nehéz elviselnie az elszakadás fájalmát, s ugyanakkor egzisztenciális gondjaik vannak, a mindennapi megélhetésükért kell küzdeniük. Belefulladnak a gondokba, s sokszor bizonytalan jövő elé néznek. Az egyházközségek fogadják ezeket mindig előítélettől mentesen, biztossítsák nekik, hogy ott zavartalanul élhessenek, nyújtsanak nekik gyakorlati segítséget. Mindezzel segítenek abban is, hogy az érintettek ne kezdjenek meggondolatlanul, sokszor szükségből új kapcsolatba, amely megint szerencsétlenségbe taszíthatja őket. Ezeknek az embereknek életútjuk nehéz szakaszán az egyház legyen a „tető a fejük fölött”, még akkor is, ha sokan mindjárt a gyógyulás elején továbbállnak, s eközben gyöngül vagy teljesen meg is szűnik kapcsolatuk az egyházzal. Hiteles diakóniára van szükség, az pedig nem tekintheti a hasznot. (Vö. Mt 6,3)

AZ ÚJRAHÁZASODOTT ELVÁLTAK SPECIÁLIS PASZTORÁLÁSA

Amit eddig elmondtunk, jórészt azokra is érvényes, akik a válás után új polgári házasságot kötöttek. Az egyház nagyon sokat tud tenni ezért a csoportért, még ha a második házastársi közösséget nem ismeri is el egyházilag érvényes házasságnak, s a partnerek általánosságban nem bocsáthatók a szentségekhez. A mi feladatunk, hogy helyreigazítsuk az elterjedt téves nézeteket, előítéleteket. Az újravezényes elváltak nincsenek exkommunikálva, nincsenek kizárva az istentisztelet és a szentségek közösségéből. Mivel azonban az egyház meggyőződése az, hogy életük ellentétes az Úr szavával, nem bocsáthatók minden különbségtétel nélkül a szentségekhez, főleg az Eucharisztiahoz. Ez nyilván sokaknak kiábrándítóan hangzik, mégis így van: az újravezényes elváltak benne vannak az egyház közösségében, de korlátozva vannak az egyház tagjait megillető jogokban. Ennek ellenére hozzánk tartoznak. Nem vitatható el tőlük az üdvösség reális lehetősége.

1. Az újravezényes elváltak az egyházban és az egyházközségben

Ezen a területen is tett néhány fontos, de eddig még kevés figyelemre méltatott megállapítást a „Familiaris consortio” kezdetű apostoli levél. Az újravezényes elváltakat nem szabad magukra hagyni. Az egyház mindig hívja őket, hogy vegyenek részt a közösségben. Azt mondja a pápa: „A szinódussal együtt szeretném a pásztorokat és a hívek egész közösségét szívből arra buzdítani, hogy álljanak gondoskodó szeretettel az elváltak mellett, hogy ne tekintsék magukat az egyházból kizártnak, hiszen mint megkeresztelt emberek részt vehetnek életében, sőt kötelesek is részt venni benne. Buzdítsák őket, hogy hallgassák Isten igéjét, vegyenek részt a szentmisén, imádkozzanak rendszeresen, támogassák az egyházközségeket a karitatív tevékenységben, neveljék gyermekeiket a keresztény hitben, ápolják magukban a bűnbánat lelkiületét, gyakorolják tetteit, ezzel hívják le magukra az Isten kegyelmét.” (Familiaris consortio 84)

Elsősorban a keresztény tanúságtételről van szó. Tévéton járna az, aki elhanyagolná a kereszténységnek ezt a dimenzióját, de hangosan követelné, hogy „engedjék szentségekhez járulni”. Mint az egyház tagjai tanúságot tehetnek azzal, ha teendőket vállalnak az egyházközségben, és például a rosszul sikerült első, és a számos esetben jobban sikerült második házasságuk tapasztalatával hozzájárulnak a párbeszédhez, amelyet az egyház a házasságról és a családról folytat. Tevékenykedhetnek a családok közösségében, meghívhatók lelki napokra stb.

Az érintetteknek segítő kezekre kell találniuk nehézségeik megoldásához. A múlt árnyait nyílt beszélgetésekben kell feloldozni. „Be kell venni őket a hívek könyörgésébe, az egyháznak imádkoznia kell értük, bátorítania kell őket, irgalmas édesanyává kell lennie számukra, s ezzel is erősítenie kell őket a hitben és a reményben.” (Familiaris consortio 84). Ezt viszont jobban kellene éreztetni az istentiszteleteken!

2. A szentségekhez, különösen is az Eucharisztiahoz bocsátás kérdése.

Az újabb egyházi megnyilatkozások egyértelműen kimondják, hogy az újrահázasodott elváltak nem bocsáthatók az Eucharisztia asztalához, „mert életvitelük és viszonyaik objektíve ellenkeznek Krisztusnak és az egyháznak szeretetszövetségével, amit az Eucharisztia tesz láthatóvá és jelenít meg.” (Familiaris consortio 84) Aki másként cselekszik, az egyház rendje ellen tesz.

Az egyház már régen megnyitotta az utat az újrահázasodott elváltaknak az Eucharisztiahoz, ha személyes kapcsolatban — bár szoros életközösségben — megtartóztatásban, mint testvérek élnek (vö. Familiaris consortio 84 és a Hittani Kongregáció 1973. áprilisi 11-i levele a püspökökhöz). Ez az „egyház bevált gyakorlata” (probata praxis Ecclesiae). Sokan természetellenesnek és elfogadhatatlannak tartják ezt. Megítéléséhez azonban realizmus és józanság kívánatik, de ugyanakkor diszkréció és tapintat is. Nem kevés újrահázasodott járta végig ugyanis ezt a rendkívüli, esetenként hősies utat, bátran és áldozatkészen. Tiszteletet és elismerést érdemelnek. Nyilván nem mindenki képes ezt az életmódot hosszú időn keresztül megvalósítani, a fiatalok pedig csak ritkán.

3. Az adott helyzet differenciált szemléletére van szükség

A papok és püspökök is ismerik az érintettek nehéz helyzetét, ők is bánkódnak miatta. Már az is nagy segítség volna, ha a felsorolt lehetőségeket mindenütt ismernék és elfogadnák. De a „Familiaris consortio” még tovább is segít bennünket. Azt mondja ugyanis, hogy az egyház lelkipásztorai kötelesek „szigorúan megkülönböztetni az egyes szituációkat. Annak, aki igyekezett megmenteni az első házasságát, akit hibáján kívül hagyott el házastársa, más a helyzete, mint ha annak, aki saját hibájából tette tönkre egyháziilag érvényes házasságát. Van, aki a gyermekek nevelése végett kezdett új kapcsolatot, s lelkiismeretében szubjektíve meg van győződve arról, hogy az első, tönkrement házassága sohasem volt érvényes.” (Familiaris consortio 84)

Az apostoli levél rámutat ezekre a különbségekre, azonban a következtetést rábízta a lelkipásztorok mérlegelésére. Ez nyilván nem vezethet önkényhez. Hosszú időn át azonban nem bízhatjuk az egyes lelkipásztorokra a különféle helyzetek megítélését.

Sok síkon (teológusok, tanácsok, szinódusok, fórumok) folyt a keresés, s most már egyre jobban felismerhetők azok a mércék, amelyeket alkalmazva segítséget kapunk a szituációk megkülönböztetéséhez és megítéléséhez.

Csak őszinte számvetés vezethet felelősségteljes lelkiismereti döntéshez. Ezért elengedhetetlen, hogy megvizsgáljuk a következő kritériumokat:

— Akit súlyos mulasztás terhel az első házasság felbomlásában, annak el kell ismernie felelősségét, meg kell bánnia elkövetett vétkét.

— Emberileg biztosnak kell lennie annak, hogy lehetetlen visszatérni az első partnerhez, s a legjobb akarat mellett sem lehet életre támasztani az első házasságot.

— Amennyiben lehetséges, jóvá kell tenni az elkövetett vétket, meg kell téríteni az okozott kárt.

— Ide tartoznak az első feleséggel és az első házasságból született gyermekekkel szemben fennálló kötelességek (vö. CIC 1071. can. 1., 3. §).

— Tekintettel kell lenni arra, ha az első házasság felbontása nagy feltűnést vagy botrányt keltett.

— Kell, hogy a második házastársi kapcsolat már hosszabb ideje fennálljon, s megmutkozzék az a szándékuk, hogy tartósan, a házasság rendje szerint akarnak együtt élni.

— Meg kell nézni, hogy a második kapcsolatban kialakult-e a másik partnerrel és a gyermekekkel szemben az erkölcsi kötelesség tudata.

— Elegendőképpen — de nyilván nem jobban, mint a többi keresztény esetén — kell látszania annak, hogy a partnerek valóban a keresztény hitben akarnak élni, és igazi vallási indítóokból szeretnének részt venni az egyház szentségi életében. Ugyanez áll a gyermekek nevelésére.

Ezeket a különböző szituációkat és körülményeket az érintettek és egy okos, tapasztalt pap között folyó őszinte beszélgetésben kell tisztázni és értékelni. A lelkipásztor tárja fel az érintettek előtt azokat az eszközöket és utakat, amelyek az egyházban helyzetük rendezésére adva vannak.

4. Az egyén dönthet úgy lelkiismeretében, hogy az Eucharisziához járul

A fenti vizsgálódás után hozzák meg a döntést a szentségekhez való járulás kérdésében, amely általánosan és formálisan nem engedhető meg. Az egyházi hatóság sem adhat felelősséggel ilyen engedélyt az egyes esetekben egyoldalúan. Azonban a beszélgetés során kiderülhet, hogy az egyik vagy mind a két házastárs lelkiismeretben feljogosítva érzi magát arra, hogy az Úr asztalához járuljon (vö. CIC 843. can 1. §). Különösen áll ez abban az esetben, ha meg vannak győződve arról, hogy a felbomlott házasság sohasem volt érvényes (vö. Familiaris consortio 84.). Hasonló a helyzet olyankor is, ha a felek már maguk mögött tudják a megfontolás és elégtétel hosszabb útját. Ehhez jön még a kötelességek feloldhatatlan ütközése, ha az új család elhagyása súlyos igazságtalansággal járna.

Ezt a döntést csak az egyes ember hozhatja meg lelkiismereti döntésével. Ehhez szüksége van az egyházi hivatal segítségére, amely érzékennyé teszi lelkiismeretét, és gondoskodik arról, hogy a döntés ne sértse az egyház alapvető rendjét. Minden esetet külön kell vizsgálni: nem szabad megkülönböztetés nélkül engedélyt adni, de nem szabad különbségtétel nélkül tiltani sem. E nélkül a pasztorális beszélgetés nélkül, amely tartalmazza a bánat és a megtérés elemeit is, nem lehetséges a részesedés az Eucharisziában. A papnak azért kell részt vennie benne, mert a szentséghez járulás nyilvánosan történik, egyházilag jelentős aktus. Formális értelemben azonban mégsem a pap adja a hivatalos engedélyt (az ti. a lelkiismereti fórumon dől el).

A lelkipásztor tartsa tiszteletben azok döntését, akik lelkiismeretük megvizsgálása után arra a meggyőződésre jutottak, hogy a szentáldozásért Isten előtt tudják vállalni a felelősséget.

A pap nyilván különböző fokban tarthatja tiszteletben ezt a döntést, s így adódhatnak bonyolult határesetek, amikor a pap csupán nem akadályozhatja meg az Úr asztalában való részesedést, azt mintegy el kell tűrnie. Olyan eset is előfordulhat, hogy az érintett bűnösségének objektív jelei vannak, de szubjektív bűnössége nem súlyos. Ilyenkor a pap a körülmények gondos vizsgálata után bátorítsa a lelkiismeretvizsgálatra. A meghozott döntést viszont védelmezze az elítéléssel és a gyanúsítgatással szemben, s gondja legyen arra, hogy az eset ne okozzon botrányt az egyházközségben. Akinél az őszinte lelkiismeretvizsgálat után sem jöhet szóba a szentáldozás, ez sem jelenti azt, hogy ki lenne közösítve, vagy hogy megtagadnák tőle az üdvösséget. Ezek az emberek is részesednek a kegyelem kiesésében, a hitben, reményben és szeretetben.

5. Az újravezényesodott elváltak helye az egyházközségben

További kérdés, hogy nem befolyásolják-e egyéb dolgok is az elvált újravezényesodottaknak az egyházban elfoglalt helyét. A kereszt- és bérmaszülöktől olyan életet kíván meg az egyház, amely megfelel hitünknek és a vállalt feladatnak (vö. CIC 872. can; 874. can; 893. can. 1. §). Az újravezényesodott elváltak sincsenek eleve kizárva ebből. A plébánosnak azonban meg kell velük beszélnie, hogy tudják-e teljesíteni a feladattal járó feltételeket. Az egyháznak végzett szolgálatokból és a különböző tanácsokból sincsenek eleve kizárva. Főként az olyan szolgálatok jöhetnek szóba, amelyek nem reprezentatív jellegűek és

nem hivatalos feladatok. Nem ajánljuk, hogy az ilyenek résztvegyenek a gyermekeknek és a fiataloknak a szentségek fölvetelére való előkészítésében.

A plébános nem csupán a szentségek kiszolgáltatásáért és a szentségek ünneplésében való részvételért felelős. Végig kell gondolnia az újracházasodott elváltak helyét az egyházközség egészében és minden konkrét szituációban. Az érintettek sem csupán a maguk életéért felelősek, hanem az egyház javáért is. Mindenképpen fontos azonban, hogy az újracházasodott elváltak gyökeret verjenek és otthonra találjanak az egyházközségben.

Nem szabad, különösen a betegeknel és a haldoklóknál, teljesíthetetlen követelményeket támasztani a szentségek felvételével kapcsolatban. Ez egyébként korábban is az egyház gyakorlata volt. Nyilván a legtöbb esetben nem lehet megtagadni az egyházi temetést sem, azonban kell, hogy a „halál előtt a bűnbánatnak valamilyen jelét” lehessen látni (vö. CIC 118. can. 1 § 3.).

6. Az újracházasodott elváltakért végzett imák és istentiszteletek

Az egyház imádkozzék értük, főleg a saját lelkipásztoruk. Azonban szigorúan tilos „bármilyen liturgikus cselekményt végezni az újracházasodott elváltakért, törtéjk az bármilyen okból vagy ürüggyel, még ha pasztorális természetű is” (Familiaris consortio 84). Ha ez a megszokott istentiszteleti rendben történék, azt a benyomást kelthetné, mintha minden rendben volna. Viszont az elváltak lelki gondozásához tartozik a velük végzett közös imádság, s buzdítsák őket az egyházközség hivatalos istentiszteletein való részvételre, külön invokációt mondjanak értük a Hívek könyörgésében. A lelkipásztor fejezze ki együttérzését egy-egy látogatással, beszélgetéssel, levéllel vagy valami más módon.

7. A pasztoráció konkrét felelőssége

A fenti alapelvek szerint minden lelkipásztor közelebb tudja hozni az érintetteket az egyházközséghez. A tisztázó beszélgetést egy tapasztalt pap végezze, aki a szentáldozáshoz való járulás esetén mindig értesítse az illetékes lelkipásztort. Ezt kívánja az a felelősség, amely a lelkipásztort terheli az egyházközségben a liturgia és az Eucharisztia, valamint az egyházzal való kiengesztelődés minden formájáért (vö. 2Kor 5,11–21).

Megemlítjük, hogy jó lenne, ha minden esperesi kerületben lenne egy tapasztalt pap, aki a különösen nehéz szituációkban rendelkezésre állna.

Mindez azt mutatja, hogy a probléma kezelésénél nagyfokú érzékenységre és megértésre van szükség a lelkipásztorok és munkatársaik részéről az igehirdetésben és a hitoktatásban, a vasárnapi prédikációtól az iskolai hittanóráig. Az egyházközségek tagjainak pedig nagy türelemre, szeretetre és diszkrécióra van szükségük.

(A körlevél Nazianzi Szent Gergely egy mondatával fejeződik be: „Nem szabad szigorúsággal túlozni, nem szabad gyenge engedékenységgel felforgatni.”)

(Forrás: Herder Korrespondenz 1993/47./9. 463–467.

(Respekt vor dem Gewissensentscheidung)

Fordította: Bánhegyi B. Miksa OSB

A TEOLÓGIA folyóirat munkatársai a katolikus egyház tanításának keretein belül saját felfogásukat, nézeteiket fejtik ki, saját választott módszerüket alkalmazzák. A közös hit egysége folyóiratunk számaiban a legitim sokszínűség harmóniájában kerül az Olvasó elé.

KÖRKÉP

Csóka Gáspár OSB

SZENT BENEDEK A BÉKE KÖVETE

VI. Pál pápa 30 éve nyilvánította Európa védőszentjévé

A századok folyamán már annyiszor egységét és békéjét kereső Európában az idén fokozott figyelemmel emlékezünk Szent Benedekre mint Európa védőszentjére. Az ősi pannonhalmi bazilikában éppúgy, mint a 900 éves alapítására emlékező Bátán. Arra a Szent Benedekre emlékezünk, akinek lelkülete, szelleme és kultúrája egységet tudott teremteni Róma, Prága és Pannonhalma, a német Niederaltaich és Bakonybél, a francia Saint Gilles és Somogyvár között.

Ennek az egységnek szükségességét egyre inkább átérezzük napjainkban is, amikor bizalmatlansággal, aggodással töltönek el bennünket mindazok a jelenségek, amelyek nagyon is ingatag, törékeny szabadságunkat és békénket veszélyeztetik.

Szükségünk van rá, hogy erőt merítsünk Szent Benedek békét teremtő és reményt sugárzó lelkületéből. Nyitottaknak, készségeseknek kell lennünk annak a lelkületnek a kialakítására, amelynek gyümölcse a béke, a türelem és a megértés, mások jogos érdekeinek tiszteletben tartása, a lelki és szellemi egységet elősegítő, minden igazi emberi érték megbecsülése.

Benedek lelkületének gazdagságából ma csak erre az egyre figyeljünk: hogyan tudott ő közösségében, de évszázadokra előremutatóan is, a belső egység és a béke követe lenni? Ez a ráfigyelés talán nem is lesz nehéz, mert mindannyian azt a hangot halljuk meg leginkább, amire érzékenyek vagyunk, amire magunk is vágyakozunk.

Kérdezzük meg ezért: milyen Szent Benedek emberképe? Vajon tud-e ez az ember a mi magunk és korunk közösségeinek egyik legnagyobb szükségletére, tud-e mindannyiunk békevágára felelni? Tud-e a Szent Benedek nyomán járó ember békét, megbékélést és reményt sugározni békétlen és sokszor már-már teljesen reményvesztett korunkban?

Szent Benedek embereszménye a magában Istennel kiengesztelődött, megbékélt ember, aki képes arra, hogy kifelé is kiengesztelődést, békét teremtsen és reményt nyújtson. Benedek eszménye nem a rendkívüli vallási adottságokkal rendelkező ember, nem a rendkívüli teljesítményeket felmutató aszkéta. Nem, hanem a bölcs és érett ember, aki ért ahhoz, hogy az embereket egymással összekapcsolja, aki meg tudja teremteni maga körül a béke, a bizalom és a kölcsönös megértés légkörét. Szent Benedek szemében mindennek lényeges feltétele a másik ember titkának megbecsülése és másságának elfogadása. Nem hiába írja a Regula 72. fejezetében, hogy a testvérek, a közösség tagjai előzzék meg egymást a tiszteletadásban, a legtürelemsebben viseljék el egymásnak mind testi, mind lelki fogyatkozásait, versengve engedelmeskedjenek egymásnak, és senki se azt kövesse, amit a maga számára hasznosnak ítél, hanem ami másnak az. Mindez nem szolgál mást, mint a közösség békéjét. S ez a béke Szent Benedek számára fontosabb, mint a nagy aszkétikus teljesítmények. Ezért nemcsak a legkiválóbbakat fogadja el, hanem a gyengéket is. S éppen a közösség belső békéje érdekében számol mindegyikük adottságaival, igényeivel. Kell, hogy legyen olyan, amiért az erők lelkesednek, de a gyengék se riadjanak vissza.

Tudja, hogy az elégedetlenség tönkre teszi az egyes ember és a közösség előrehaladását. A béke ezzel szemben épít. A béke légkörében növekszik a buzgóság. De ez

nem a gyenge béke, amely csak engedmények árán érhető el. Olyan béke ez, amely a metszőkéstől sem riad vissza, amely a konfliktusokat nem fojtja el, hanem szembenéz velük: mindig óvatosan és gyógyítóan, mint az orvos, a pásztor vagy az atya. A békét nem lehet megparancsolni, a béke az egészség kifejeződése. Az embereket először meg kell gyógyítani ahhoz, hogy békében élhessenek.

Aki békét akar, az a gyengeségeket nem nyomja el, nem tagadja le, hanem elvállalja és gyógyítja. Aki békét akar, annak nem szomorúságot, hanem reményt és bizalmat kell teremtenie a közösségben. S aki egyszer is megpróbálta ezt közvetlen környezetében, az tudja, hogy milyen komoly igényt támaszt Szent Benedek az emberrel szemben, amikor azt kívánja tőle, hogy békét teremtsen, bátorítson és gyógyítson. És Szent Benedek ma éppen arra hív fel bennünket, hogy tanuljunk tőle, és a békének olyan helye legyünk, amely sugárzik, amely elterjeszti maga körül a remény és bizalom légkörét.

Az a Szent Benedek, akit VI. Pál pápa 1964-ben a „béke követének” nevezett akkor, amikor modern Európánk védőszentjévé tette, nem állít fel semmilyen békeprogramot, hanem békét teremt maga körül. Nem valakivel vagy valamivel szemben lép föl, hanem a konkrét emberekért, szerzeteseiért, a montecassinoi monostor közösségeért. Egy összekavarodott, bomlóban lévő világ alkonyán építi közösségét, és megpróbál benne helyet adni Krisztusnak és Krisztus békéjének. Ugyanakkor nem lép föl azzal az igénnyel, hogy a világnak a béke modelljét mutassa be. A küldetés igénye nélkül valósít meg maga körül olyan keresztény életet, amely napról napra a keresztény közösség építésén dolgozik. Építő ember Szent Benedek, aki csüggedés és elkedvetlenedés nélkül egyszerűen azt teszi, ami kézenfekvő. Pozitív beállítottságú ember, aki nem rombol, nem vitatkozik, hanem teszi azt, amit lelkiismerete szerint itt és most tenni tud és tenni lehet.

Ma talán ez Szent Benedeknek a legfontosabb nekünk szóló tanítása. Legyünk olyan pozitív emberek, akik tudnak építeni anélkül, hogy másokat rombolnának. Le kell mondanunk arról, hogy nagy programokat állítsunk föl. Mert a napi feladatok és a közeli dolgok elől is lehet programokba menekülni. S ezért azon se törjük a fejünket, hogy a világ előtt hogyan igazolhatjuk feladatunkat. Egyedül az lenne a fontos, hogy mi is, mint Szent Benedek, tegyük azt, ami éppen előttünk van, hogy azt a közösséget, azt a családot, azt a munkahelyet, ahol éppen vagyunk, a valódi és érett béke helyévé tegyük. Ott építsünk, ahol állunk. Ha így teszünk, akkor mindig helyet adunk magunkban és közösségünkben Istennek is, aki a megbocsátás, a szeretet és a béke.

Walter Nigg a szentekről írva azt mondja: egyetlen szentben sem ölt testet a szentség egészen. Ez így igaz. De mégis, ha mi ma erre az egyetlen benedeki hangra figyelünk, már megsejthetjük, hogy Isten gazdagságából éppen azt sugározza felénk, amire igen nagy szükségünk van.

Szeretnénk bizalommal, reménnyel nézni Európa, s ezen belül a magunk jövője felé. De a széthúzás, a békétlenség, a megnemértés nagyon közeli és nagyon reális veszélyei megint aláássák ezt a bizalmunkat. Szükséges tehát, hogy ebben a sok külső békétlenség, háborút megért ősi monostorban megerősítsük reményünket, felszítsuk készségünket közösségünk, szűkebb-tágabb hazánk békéjének építésére, és ehhez Szent Benedek oltalmazó közbenjárását kérjük.

Elhangzott a pannonhalmi Bazilikában 1993. július 11-én, Szent Benedek ünnepén.

KERESZTÉNY ÉRTÉKEK ÉS A KATOLIKUS SAJTÓ

1. *Az értékválság és az értékek tisztázása nem akadémikus-teoretikus kérdés.* Szoros kapcsolatban van az egyén és a társadalom életének formálásával, létével. Az értékelismerés, értékek felé igazodás hiányát, gyakran beteges torzulásait napról napra fájdalmasan tapasztaljuk.

1.1. *Értékekre épülnek a normák.* Az értékeket az emberek nem filozofikus meghatározások vagy taxatív felsorolás alapján fogadják el, hanem a környezet életéből, a körülvevő világ atmoszférájából sajátítják el. A hűség, igazságosság, önzetlenség, szeretet nem tanítható definíciókkal, ezeket mintegy beleégzi az ember, már prenatális lététől kezdődően. Döntő hatással vannak egész életünkre az anya érzései, szeretete vagy elutasítása, egészsége, megpróbáltatásai vagy lelki-testi harmóniája a magzat kihordása időszakában. Egyre jobban alakul az otthon légkörében: délben az asztalnál, este a lefekvés és az alvás idején, a szülők és a testvérek egymás iránti magatartásában. Egy alkalommal megkérdezték Albert Schweizertől: hogyan lehet egyáltalán nevelni? Így felelt: „*Először is: jó példával. Másodszor: jó példával. Harmadszor jó példával!*” Az értékek elfogadtatásának egyetlen módja tehát a gyakorlat, az élet.

1.2. *Az értékek teljes listáját és rendjét* magasabb szinten ennek ellenére érvekkel kell alátámasztani. A közösen, nagyobb egységek számára felállított értékrend szabhatná meg a köz, a társadalom magatartásmintáit. Ezek közlésében meghatározó szerepe van a hírközlő, közvélemény- és köztudatformáló tényezőknek, így az elkötelezett katolikus sajtónak is. Ennek a feladatnak, hivatásnak teljesítése két okból is rendkívül nehéz: először azért, mert sokarcú kultúránkban igen különböző tényezők hatnak a közfelfogásra. Az utca, a pajtások, a reklámok, az üzleti kínálat, a politika, — főként mióta folyamatosan értesülünk ennek eseményeiről nemzeti és nemzetközi vonatkozásban. A történeti változásokat nem csupán mint események időbeli sorát éljük át, hanem *történeti tudatot* alakítanak ki bennünk. Történeti tudatunk van, amikor észrevesszük, hogy mások másként, más körülmények és szokások szerint élnek az életet. A fiatal érzékenyen észleli, hogy pajtásainak lakása más, mint az övék, hogy különbözőképpen imádkoznak és ünnepelnek.

További differenciálódást jelez a népcsoportok és népek szokásainak, erkölcsseinek elterjedése. Fájdalmasan észleljük a konfliktusokat, amelyek ilyen különbségek eredői.

1.3. Az „*alapvető értékek*” (*Grundwerte*) *vitája* hosszú évtizedek óta folyik, világméretekben. Jelentősebb egyetértést, konszenzust távolról sem sikerült létrehozni. Még a tisztán politikai „*emberi jogok*” kongresszusának végső eredménye is kiábrándító nézeteltéréseket mutatott meg. Ilyen konszenzus a mai glóbuszon egyébként is csak az értékek birodalmának minimumát tartalmazná („*amit mindenki megszavazna*”). Ilyen minimum még a véres konfliktusok elkerülését sem biztosítaná. A valódi, gyakorlati életre pedig ez az *érték-minimum alig volna hatással*: az ember nap mint nap az értékek teljességéből él, cselekszik, dolgozik és szenved, mert azt a kérdést: miért teszem, szenvedem el, igyekszem elérni mindezt — az elfogadott, elsajátított érték-skála határozza meg. Motívumokat, indítékokat mindig az *értékek integrált birodalmából* merítünk.

1.4. *Mi az oka ennek az eredménytelenségnek?* A kulturális egységek különbözőek, és az azonos egységen belüli közvélemény is megoszlik. Nem alap nélkül állítja F. X. Kaufmann¹, hogy ma aligha beszélhetünk „*közvéleményről*”: a közfelfogás elmosódott konglomerátum, sokértelmű, ellentmondó, sőt antagonisztikus. Belső ellenségeskedés jellemzi.

Hivatkozni szoktak a *szekularizációra* is: a mai ember elutasítja, vagy legalább is kritikának veti alá a múlt hagyományos keresztény értékeit. Ez a hivatkozás nem alapozható meg teljes mértékben.

Elsősorban is különbséget kell tennünk a „szekularizáció” mint folyamat és a megmerevedő „szekularizmus” között. Ez utóbbi kétségtelenül elvetendő, nem haladó, hanem retrográd jelenség. A szekularizáció azonban bizonyos értékeket is jelent. A kereszténység az első szekularizációs erő: detronizálta az antik világi Imperium isteneit, államkultuszát — fellázadt a természet démonainak tulajdonított determináció hiedelmei ellen, szembeállt a társadalmi személyt megalázó, rabszolgaságba hajtó mechanizmusokkal.²

Kérdés az is: milyen „hagyományos értékekkel” fordul szembe a szekularizáció? Vajon csak az utóbbi évszázadok erősen polgári hatásokat álló „kereszténységével”, vagy azzal a mentalitással, amelyet az „anima naturaliter Christiana” érzékenységének, átfogó és maradandó igazságainak nevezünk? Ez a hitelesen keresztény, egyetemességre törekvő, vagyis az egész embert teljes mélységében, minden hajlamával és igényével együtt igenlő keresztény hagyomány hozta létre a személy jogainak érvényesülését a jog, a politika területén, a vallásszabadság proklamálását, a tudományos kutatás szabadságát.³

Nem kétséges, hogy a személyi szabadság értelmezése ugyanúgy, mint a demokratikus berendezkedés módja sajátos követelményeket, sőt kritikát vált ki a kereszténységhez ragaszkodó vagy keresztény gyökerekből táplálkozó egyházak részéről. A szabadság meghirdetése nagy kockázat, éppen sokértelműsége következtében. A keresztény ember mégis vállalta ezt a kockázatot, mert egyedül a szabad döntés, a szívvel és elmével, lelkiismerettel vállalt elfogadás teszi az elméletet, az élet értelméről kidolgozott számtalan filozófia és világnézet valamelyikét értékké. A kényszer nem teremtheti meg az értékekben való hitet és az értékek odaadó szolgálatát.

1.5. A szekularizáció nem megfordíthatatlan, nem egyirányú folyamat: szüntelenül reaktív törekvéseket vált ki. Ennek megfelelően *nem feltétlenül ellenkezik a vallásos hittel, inkább kihívás a hit számára*, sőt esélyeket nyújt az evangélium tisztább megvalósítása és hirdetése számára. Ennek a folyamatnak adott történeti szakaszban történő rögződését nevezük szekularizmusnak. *Szekularizációról* akkor beszélünk, amikor valamely civilizációban külső vagy belső tényezők hatására meginognak a hagyományos meggyőződések, szokások, tekintélyek. Általában a felszabadulás életérzése, a haladás, a jobb jövőbe vetett remény kíséri. A *szekularizmus* ellenben rövidre zárja ezt a folyamatot, lenyesi az emancipáció szárnyait és a társadalmat új dogmatizmusba kényszeríti.⁴ A régi tekintélyek helyére új, ugyancsak abszolút igényekkel fellépő tekintélyek lépnek és rögződnek: a tudomány, a szabad piac, a parlamentáris demokrácia, a gazdasági növekedés, a technokrácia. A felszabadító események láncolatát, a szekularizációt századunk hatvanas éveiben vallási szempontból is pozitív értékeléssel figyelték. (Nemcsak Harvey Cox, Paul van Buren, Paul Tillich, A. T. Robinson, Jürgen Moltmann nagyon is heterogén csoportja, hanem Yves Congar, Karl Rahner, Johann-Baptist Metz, sőt az akkor még milánói érsek, Giovanni Battista Montini is.) Úgy tűnt, hogy maga a kereszténység az első és igazi szekularizáló tényező, amely letaszította trónjáról a Császár, az Állam, a Természet istenségeit. Istentől rendelt és Krisztusban megszentelt önértéket tulajdonított az ember javát szolgáló tudománynak, művészetnek, egész kultúrájának, a virágzó középkortól fogva. Sőt, már a késő ókor keresztény írói szoros egységben látják az ember evilági feladatait örök rendeltetésével, amint ezt a Szentírásból kiolvashatták. (Így a három Kappadókiai, Origenész, Jeromos, Ágoston.)

1.6. Ma, valamivel nagyobb távlatból nézve, a szekularizáció folyamata bonyolultabbnak látszik. A közrejátszó külső és belső tényezők történetileg áttekinthető képletbe foglalhatók: ki- és bevándorlás, hódítás, kereskedelmi kapcsolatok fejlődése, felfedezőutak, missziós tevékenység révén idegen elemek hatolnak be a civilizációba; a fejlődő tuda-

mány megcáfol olyan hiedelmeket, amelyeknek világnézeti vonatkozásuk is van: a fehér ember civilizációjában ezt jelentette Ázsia és Amerika népeinek megismerése, a geocentrikus világmép megváltoztatása, az élővilág kialakulásának tudományos magyarázata a transzformizmus változataival, majd az ember tüzetesebb megismerése biológiai, lélektani, ökológiai tekintetben. Új alternatívák kínáltak a gazdasági, társadalmi és politikai berendezkedés terén. Az iparosodás követelményeinek megfelelően megindult a lakosságnak a falvakból a városokba költözése, ami megszüntette a családias falusi „tribális” szokásokat, kötöttségeket és erkölcsöket, felfüggesztette a közvélemény szabályozó szerepét. *A tekintély és értékek válságának döntő jelentősége van olyan történelmi szakaszokban, amikor a hatalmi rendszer gazdaságilag és politikailag csődbe jut.*

1.7. Ám a szekularizációnak *negatív vonásai* is vannak: nemcsak a régi tekintélyek inognak meg, hanem általában az ember növekedését és stabilitását szolgáló, mértékadó nevelő tényezők roppannak össze. Az egyén nem könnyen igazodik el az információk és ideológiák inflációja közepette. Ugyanígy módosítja a társadalom érintkezési formáit a női munka igénybevétele a termelésben, ami mind a világ gazdasági helyzete, mind a családok megélhetése szempontjából elkerülhetetlen.

Más kontinenseken a nyugati technika, racionalizmus és szórakoztatóipar okozott hasonló válságot. Saját, vallási alapokon nyugvó konzervatív berendezkedésük kihívás volt a tekintélyek elleni fellépésre. Az értékválság okai között nálunk is komolyan mérlegelni kell a szekularizmus és fundamentalizmus polarizációs hatását: olvasóink jórésze a régeből kiábrándult progresszív, vagy az újtól aggódó, nosztalgias fundamentalizmus felé fordul. Különös vegyülékét találjuk e két szélsőségnek a számban rohamosan növekvő „új vallásosság” mozgalmai között.

2. A hírközlő eszközök, a katolikus sajtó részt kell, hogy vegyenek *abban a kockázatos vállalkozásban, amely a szabadság elfogadása és formálása. A „lelkismeret kultúrája”* — amelyről a katolikus tanítói tisztség gyakran nyilatkozik — azt is jelenti, hogy a tisztán szubjektív, talán nemes indítékokra, jóhiszeműsége és jószándékra épülő „motivum-etikát” okvetlenül ki kell egészíteni a *„felelősség etikájával”*. Ez azt jelenti, hogy nem csupán az egyén benső élményeiből, átélésének intenzitásából eredő diszpozíciók döntik el választásaink és cselekvésünk értékét, hanem a tettek következményeinek alapos megfontolása, a jövő lehetőségeinek nyomonkövetése.⁶

2.1. Azt is jelenti: nem elégséges az, hogy eszményeink szentek és nemesek legyenek. Az értékvalósítás feltétlen követelménye a célravezető eszközök, módok és módszerek helyes megválasztása. Az eszmények értékét nem döntheti el a siker, az eredmény — de mutathat a sikertelenség, a kudarc, a kivitelezés, a másokra való hatás eszközeinek hiányaira és tévedéseire.

Nem csupán a cél, hanem a módszer megválasztása is felelősségünk körébe tartozik.

2.2. Mindazonáltal nem eredménytelen az értékek meghatározásának argumentatív kutatása. A keresztény gondolkodás a kezdetektől fogva vallotta az emberi értelem és erkölcsi tudat erejét, a hit elfogadhatóságának racionalitását. Számos, egymással ellentmondó nézet áll ugyan szemben az emberi élet értelmével kapcsolatban, amire a szabad értékvalasztás épül, mégis lehetséges bizonyos alapvető erkölcsi értékek feltüntetése *„ad absurdum”* érveléssel.

Az igazság mint érték követelménye mellett így érvelnek: kifejezetten állítani, hogy *„nincs igazság”* — nyilván ellentmondó. Természetesen nem abszurd e kijelentés nélkül egyszerűen tartózkodni minden, érvényességre igényt tartó megállapítástól.⁷ Ugyanígy: ki lehet mondani, hogy az őszinteség nem érték, sőt a ferdítés, elhallgatás, hazugság adott esetben célszerű vagy megengedett. Ha ezt a véleményt — egyes esetekben gyakorlati eredményessége alapján — általánosan érvényes ítéletként mondják ki, már el-

lentmondást tartalmaz. Az őszinteség elutasítása egyenértékű azzal, hogy bármilyen kijelentéshez szerkeszthető azt igazoló teória vagy inkább csoportérdeket szolgáló, praktikus ideológia. Ha úgy értik ezt a tisztán formális lehetőséget, hogy így a ferdítést és hazugságot is lehetne igazolni, akkor már önellentmondást tartalmaz, abszurd.⁸

A szó erkölcsi értelmében hazudni csak az igazság feltételezésével vagy ismeretével lehet. A hazugság melletti vagy az igazság elismerésének kötelezettsége elleni érvelés, tehát ad absurdum cáfolható.

Ehhez hasonlóan az „igazságosság” mint érték tagadása is ellentmondó, ha elvként jelentik ki. A gengszter tetteivel tagadja az igazságosságot, de bosszút áll cinkosain, ha becsapták az osztozkodásnál.

2.3. Az értékek igazolásának ilyen kísérletei nem nélkülözhetők ugyan, de nem sok eredményt ígérnek.

A századforduló körül különlegesen a keresztény szférában, a modernizmus és antimodernizmus vitájában mutatható ki az értékek mai problémájának előszele.

Ugyanekkor merül fel a bölceletben az etikai formalizmussal szemben a konkrét értékek meghatározhatóságának gondolata. Csak Max Scheler nevét említem, akinek művével II. János Pál pápa krakkói tanársága idején intenzíven foglalkozott. A vázolt és a következő gondolatok már akkor kifejezést nyertek.⁹

Nem alapozhatja meg az értékeket sem a csupán lélektani-szubjektív átélés intenzitása, sem a tiszta ész pusztán formális alapforma-kutatása. Bölceleti szempontból a „szellem” aktivitását kell döntőnek tekintenünk: az emberi szellem kultúráját teremt, a kultúra pedig mindig is meghatározott értékek hierarchiáját jelenti.

A kultúrák keretében értelmezhető minden emberi alkotás: tudomány, művészet, etika és vallás. A kultúrák gyakran lényegesen különböznek földrajzi és történeti szempontból nézve, maradandó alapjuk mindig is a „szellem” alkotó tevékenysége, kezdeményezése, a szellemnek az az igénye, hogy mindig „fészekrakó” és „fészekhagyó” legyen. Az új, a jobb, nemesebb és teljesebb keresése feltételezi az értékek abszolút érvényességét. Az értékeket nem lehet társadalmi tényekkel, társadalomlélektani elemzéssel rendszerezni, mintegy készen magunk előtt találni. Az értékek keresése, a jobb után való kreatív és szabad akarat igazolja, hogy az értékvilág és értékrend fennáll és valósítandó, — nem kész, kéznél van, nem „létezik” fizikai vagy történeti tényekhez hasonlóan. A konkrét értékek létrehozása, valósítása történetileg adott helyzetben a szellem, vagyis az értelm és a lelkiismeret műve. — Így az igazság sokfélesége alapozza meg igazán időt átfogó és történelmet mozgató erejét és értékét.

3. A keresztény értékrend időszerűsége

A Bibliában tartalmazott Evangélium kétségtelenül kategorikusan kifejezett értékrendet tartalmaz, és azt abszolút követelményként állítja elénk. Ennek a sajátos, kétségtelenül új és eredeti, semmiféle „tisza természet” alapján le nem vezethető értékvilágnak igazolása mindaz, amit megvalósított a múltban és valósítani képes a jelenben: a keresztény ember, a „homo Christianus” történeti realitása: az „új teremtmény”, aki megújul a Teremtő képmása szerint.

Ez az evangéliumi értékrend — úgy tűnhet — csak egyike a világnézeti piac felkínált portékáinak. Érvényének igazolására az egyetlen út: mai, korunktól igényelt konkrét formáinak tényleges létrehozása. Ennek a műnek egyik legfontosabb szerve a sajtó, a tanúságtétel egyik egészen sajátos formája, — az igehirdetés, a katekézis, a karitatív és szociális szervezés mellett. Szeretnék néhány aktuális igény említésével hozzászólásokra (kritikára), kiegészítésre alkalmat adni.

1. Mit kíván az igazság a keresztény közírótól? — Legyen meggyőződése és legyen véleménye. Meggyőződés, hit az alapvető keresztény igazságokban. Egyszersmind azonban legyen véleménye: vagyis ezeket az igazságokat képes legyen a maga tudása, tapasztalata alapján helyesen értelmezni.

3.2. Ez az értelmezés nem lehet önkényes és laza, de nem lehet túl merev sem. Számolnia kell azzal, hogy a hitigazságok között hierarchia érvényesül (Unitatis Redintegratio). Ennek a hierarchiának világos kritériuma: annál alapvetőbb valamely hitigazság, minél szorosabb kapcsolatban van Jézus Krisztussal, aki a maga személyében a kinyilatkoztató isteni Bölcsesség. Az Újszövetség és a korai egyház krisztológiájának alakulására döntő hatással volt az Ószövetség bölcsesség-irodalma: Krisztus az isteni Bölcsesség, akiért minden teremtetett, és aki-ben minden fennáll. — („Minden Óáltala lett” — „...az emberek világossága” stb.)

3.3. Ebből adódik, hogy az Ige, az igazság „a Másokban” is tükröződik, jelen van, működik és hat. Az egyes ember ugyanúgy, mint az egyház maga, mások tükrében ismeri fel és tudja értékelni, megítélni önmagát. Ismét ősi keresztény felfogás, az apológiák korától a Tridenti zsinatig. — Melchior Cano, Trident vezető teológusa a „teológiai helyek” között felsorolja a történelmet, a ratio humana-t és a bölceletet is.

A keresztény sajtónak kritikával és értékeléssel kell figyelnie a más véleményeket, más áramlatokat, más kulturális feltételek között gondolkodó-cselekvő, más alkaturú személyeket és csoportokat. „Örömmel és tisztelettel fedezzék fel az Ige magvait.”¹⁰

3.4. A személyes elkötelezettségnek és a mások értékelésének ez a feszültsége megkívánja a *tárgyilagosságot*. Az elfogultság minden megnyilvánulásában ellenkezik az Evangélium szellemével: „Nem vagy messze az Isten országától!” Ez a tárgyilagosság tárgyi ismereteket, tudományos felkészültséget és tudományos lelkiismeretességet kíván. Szakértőkkel kell konzultálni, szakszerűen fogalmazni. A tudományt csak ezen az áron tudjuk a hittel megvilágítani és mélységes, gyakran egyáltalán nem szembeszökő összhangját megmutatni. Égetően szükséges ez a tudományos józanság a mi napjainkban és a mi hazánkban: keletje van a sarlátánságnak, a dilettantizmusnak.

4. Az utolsó tételket az Apostol szavaival foglom össze: „Ti szabadságra vagytok hívva!” és a jánosi fogalmazásban: „Az Igazság szabadít meg benneteket!” Az egyház minden útmutatása, intézményes tanítói tisztsége az önkénytől, a szubjektívizmustól, az amatőr spekulációktól való felszabadulást szolgálja („Veritatis Splendor”). Az ilyen útmutatások kötelező erejűek, de nem hallgatást, hanem korrekciót követelnek, nem akadályozzák a kutatást, hanem utat mutatnak helyesebb módszerek, egyenesebb utak felé.

4.1. A keresztény szabadság a félelemtől és aggodalmaktól való felszabadulást is jelenti. Nem szabad, hogy a keresztény publicista attól tartson, nem lesz divatos, nem fogják elegendően olvasni, ha kimondja az igazságot. De attól se riadjon vissza, hogy észrevételei, kifejezésmódja túlságosan újak, szokatlannak tűnnek fel. Nem gátolhatja félelem az egyházon kívül állók bírálatától, — nem akadályozhatja az sem, hogy az egyházon belül esetleg hívő emberek megütközésével számolhat.

4.2. *Felelősség* jellemezte a keresztény iratok szellemét már az apostoli kor irataiban: az egyházi irodalom — sugalmazott vagy hagyományozott műfajaiiban — éles különbséget mutat fel a kor pogány világának szkeptikus és egyszersmind hiszékeny, zavaros propagandairataival szemben. — Nagyon tanulságos az apostoli egyház világát párhuzamba állítani a mi jelen világunkkal: hasonló keresés, hasonló szkepszis és hasonló hiszékenység.

Az ember nem tanul a történelemből, még a közelmúlt válságaiból sem. Így a mi tanúságtételünk telve lesz nehézségekkel és keresztelődés. Mások sokkal többes anyagi eszközökkel rendelkeznek, sokkal inkább engedhetnek a reklámok stílusának. És minden kísértésünk között is a legvégzetesebb: a lemondás, a rezignáció. Hadd idézzem történelmünk egyik legtürelmesebb, leghiggadtabb és ezért sikeres nagyságát, Deák Ferencet: „Tudok én küzdeni remény nélkül is.” Az ókor maradandó sztoikus etikájának nemes apatheia-ja visszhangzik ebben a mondatban. A keresztény hit azonban reményt ad, reményt éleszt, és ez a remény szilárd. „Jézus Krisztus által jutottunk hozzá a kegye-

lemhez, amelyben állunk és dicsekszünk a reménységgel” — mondja az Apostol. (Róm 5,2a)

Jegyzetek: 1. Kaufmann, Franz-Xaver: Referat am 1. Kongress der Europäischen Gesellschaft für Kath. Theologie vom 4–9. April 1992. Stuttgart—Hohenheim — 2. Cox, Harvey: The Secular City. 1962. (németül: Stadt ohne Gott? Stuttgart, 1965.) — 3. Gaudium et spes” lelkipásztori konstitúció. Nr. 36. 44. — 4. Tillich, Paul: The Future of Religion. New York, 1966. — Balthasar, Hans Urs v.: Die Gottesfrage des heutigen Menschen. 1956. — Rahner, Karl: Reflexionen zur Säkularisierung. In: Schriften VIII. Einsiedeln, 1967. 637 ff. — 5. Gilson, Étienne: L’Esprit de la philosophie médiévale. Paris, 1932. — Crouzel, Henri: L’actualité d’Origène. Rapport de la foi et des cultures. Une théologie en recherche. In: Nouvelle Revue Théologique. 112 (1980) 386–399. — 6. Jonas, Hans: Das Prinzip Verantwortung. Versuch einer Ethik für die technologische Zivilisation. Frankfurt/Main, 1987. — 7. Ez volt a késő antik világ „epokhé”-szabálya (Sextus Empiricus). Az a praktikus norma viszont, hogy az igazságot nem kell keresni, vagy másként: jobb minden kategorikus ítélettől tartózkodni (az epikureusok „ataraxia”-eszménye), már normatív jellegű, ezért ellentmondó. — 8. Nem ezt akarja kifejezni a tudományelméletben Paul Feyerabend radikális „Anything goes!” elve és a modális logika szemantikája, amelyben pusztán formális szempontból ellentmondásos helyzeteket is számba kell venni. — 9. Wojtyła, Karol: Primat des Geistes. Philosophische Schriften. Vatikanstadt, 1979. S.37–200. 235–264. — 10. „Ad Gentes divinitus” missziós dekrétum. Nr. 11.

(Elhangzott a Magyar Katolikus Újságírók Szövetségének 1993. november 6-án tartott tanulmányi napján.)

Gyürki László

AZ Ó- ÉS ÚJSZÖVETSÉG HÚSVÉTJA

„Ez az éjszaka, amelyen az Úr virrasztott, hogy kihozza őket Egyiptom földjéről, legyen Izrael fiai számára is az Úr tiszteletére átvirrasztott éjszaka minden nemzedéken át.” (Kiv 12,42) — A legrégebbi húsvéti levél, amely Kr. u. 57 előtt íródott a kereszténység legszébb üzenetét tartalmazza: „El a régi kovással, hogy új téstzává legyetek, aminthogy kovásztalanok is vagytok! Hiszen húsvéti bárányunkat, Krisztust feláldozták. Ünnepe-
lünk tehát, de ne a régi kovással, sem a rosszáság és gonoszság kovászával, hanem a tisztaság és igazság kovásztalan kenyerével.” (1Kor 5,7–8)

Ha meg akarjuk érteni a keresztény húsvétot, vissza kell idézni a zsidó húsvétot: hogyan ünnepelte azt Jézus, hogyan ünnepli ma is az ő népe, nemcsak Izraelben, hanem az egész világon. A zarándok ünnepekre igen sokan jöttek össze. A Talmud és Josephus Flavius csillagászati számokat mondtak (2,3-3 millió!). Valószínű, hogy a 25-30 ezer lakosú Jeruzsálemben 100 ezer ember is volt ilyenkor.

„Elfogyasztani a húsvéti bárányt” annyi, mint megülni a húsvéti vacsorát. Amikor a választott nép a bárányt fogyasztja, újra átéli szabadulását. A húsvét ugyanis nemcsak vallási megemlékezés, hanem egyszerűen időszerezítés, megújítása egy eseménynek. Amikor a hívő zsidó elfogyasztja a bárányt, „ma” szabadul fel. Az ünnep nem korlátozódik csupán az első húsvét bibliai eseményének megemlékezésére, ezt minden hívő zsidó ma is átéli. Rasi rabbi tanítja: amikor a Bibliában „ma” (héberül „hajom”) olvasható, ez nem Mózesről vagy a prófétákról szól, hanem az olvasóról, vagy inkább Isten „mai” napjáról, aki hív, hogy meghalljuk.

Jézus idejében a húsvéti lakomát Jeruzsálemben kellett elkölteni (Kiv 12,1–14; MTörv 16,1–8; Ez 45,18–24), de szabad volt a város falain kívül táborozva is elfogyasztani. A báránynak egyévesnek kellett lenni. Ez a zsenge kor, mely az ártatlanság jelképe, különösen alkalmassá teszi, hogy annak a szövetségnek jelképe legyen, amelyet Isten Izraellel mint nemzettel kötött — tanítják a rabbik. A bárány minden csontjának érintetlen-

nek kellett lenni. Így áldozták fel a templomban, majd otthon nyárson, gránátalma ágra feltűzve megsütötték. Már húsvét előtt el kellett az egész nyolcadra készíteni lisztből és tiszta vízből a kovásztalan kenyeret. (Kiv 12,15; Lev 23,5–6; Szám 28,16–17). A kovásztalan kenyér (görögül „aziümosz”) lapos és íztelen, „a sanyarúság kenyere”. Arra a kenyérré emlékeztet, amelyet a héberek sietve ettek, mielőtt elhagyták Egyiptomot. A „mártás” (merórim) keserű füvekből (babér, majoranna, kakukkfű, bazsalikom), a szolgaság keserűségére emlékeztetett. A négy pohár bornak is meghatározott jelentése volt: Isten négy szabadító cselekedetére vonatkozott. A bornak rituálisan tisztának (kaser) kellett lenni. Jézus „vágyva vágyott” rá, hogy apostolaival szenvedése előtt elfogyassza a húsvéti bárányt. (Lk 22,15). Ő lett aztán maga az új húsvéti bárány, „aki elveszi a világ bűneit” (Jn 1,29). Abban az időben akart meghalni, amikor a templomban feláldozták a húsvéti bárányokat. Ezért nem a „hold kalendáriumot” (354 nap), hanem a „papi kalendáriumot” (364 nap) követte, amelyet az esszénusok használtak. A qumrani leletekből a „Közösség szabályzatából” ismerős ez a naptár. Néhány keresztény közösség a régi papi kalendárium szerint már a II. században „nagy-kedden” ünnepelte Jézus húsvétját.

„Menjetek a városba — mondta Jézus Péternek és Jánosnak —, ott találkoztatok egy vízeskorsót vivő emberrel. Menjetek utána abba a házba, ahová megy, s mondjátok meg a házigazdának: A Mester kérdezteti: Hol van a terem, ahol a húsvéti bárányt tanítványaimmal elkölthetem? És majd mutat nektek egy tágas, étkezésre berendezett emeleti helyiséget. Ott készítsétek el.” (Lk 22,7–13). Egyes magyarázók szerint a vízeskorsót vivő férfi esszénus volt. B. Pixner a Cenákulum mellett talált olyan edényeket, amelyek az esszénusok rituális tisztulására szolgáltak. Lehetséges, hogy a Cenákulum helyét látogatták az esszénusok, ezt Jézus is tudta, — bár az evangéliumok nem említik.

A Misna vonatkozó szakasza leírja a húsvét ünneplését Jeruzsálemben a Kr. e. 70 előtti időben, amikor még állt a templom. Az első rész elmondja a kovászos ételek eltüntetését a házból. Nisan 14. délig mindent el kellett égetni. Ez szimbolikus cselekedet volt, amit a zsidók Jeruzsálemben ma is megtesznek. Jelentése: ki kell tépni minden tisztátalanságot, amely a szívekben lakik, és így kell készülni a húsvéti megújulásra.

A húsvéti bárányt a templomban kellett feláldozni Nisan 14. napjának délutánján. Mindenki maga vághatta le a bárányt (az egész nép papi méltóságra emelkedett). Az összegyűjtött vért a papok az oltár lábához öntötték. Ezalatt a levíták emelvényen állva a Hallel-t (Zsolt 113–118) énekelték. Ezt követően mindenki hazatért, és az ünnep folytatódott a házaknál. A bárányt a házban darabolták fel, de vigyáztak, hogy csontot ne törjenek.

A húsvét éjszaka vacsorája (széder) pontos szabályok szerint zajlott le. Erre minden izraelita meg volt híva, még a legszegényebb is. Az asztal körül helyezkedtek el a fekvőhelyek, központban a családfő, vagy azé, aki a szertartást vezette. A családfő elmondta az első pohár fölött a két áldás-formát: „Áldott vagy Uram, Istenünk, a mindenség ura, aki teremtetted a szőlő termését” (köszönet a borért). „Légy áldott Urunk, Istenünk, a világ ura, aki népednek Izraelnek adtad az ünnepnapokat az öröm és emlékezés számára. Légy áldott Urunk, aki megszenteled Izraelt és az időt” (hálaadás az ünnepért). Ezután mindnyájan elfoglalták helyüket, bal könyökökre támaszkodva a párnán, és mint szabad emberek ittak a borból. Utána megmosták kezüket.

A szertartás ezen részénél mosta meg Jézus tanítványai lábát. Ebben a korban elképzelhetetlen volt, hogy egy Mester (rabbi) megmossa tanítványai lábát, ez ugyanis rab-szolga munka volt. Jézus ezt tudatosan tette. „Jelképes cselekedet” volt, hogy így még jobban kiemelje mondanivalóját. „Ha tehát én, az Úr és Mester megmostam lábatokat, nektek is meg kell mosnotok egymás lábát. Példát adtam, hogy amit én tettem, ti is tegyétek.” (Jn 13,4–15).

Asztalhoz hozták a húsvéti ételeket, s következett az előétel: leültek és a keserű salátát bemártották a mártásba (haroszetbe), majd elfogyasztották. Előbb azonban a családfő elmondta a következő imádságot: „Áldott vagy világ királya, aki a föld termését teremtetted.” Ezután a családfő három kovásztalan kenyeret vett a kezébe, az egyiket megtörte, ennek egyik felét a másik két érintetlen közé helyezte, másik felét pedig az abrosz alá

rejtette. Ekkor mindnyájan felajánlást végeztek a tálcával, amelyen ott volt a megsütött bárány és a saláta. Jobb kezüket a tálca alá tették és hangosan mondták: „Ez a keserűség kenyere, amelyet atyáink Egyiptom földjén ettek. Aki éhezik, jöjjön és egyék, fogyassza a húsvéti bárányt, az idén itt, de a következő évben Jeruzsálemben. Ebben az évben rab-szolgák vagyunk itt, de a következő évben szabadok leszünk Izrael földjén.”

A felajánlás után kezdődött a húsvéti elbeszélés (haggada). A család legfiatalabb tagja megkérdezte, mit jelent ez a szertartás? A családfő megmagyarázta az ünnep jelentését. „Ezen a napon ilyen magyarázatot adj fiaidnak: ez annak emlékére van, amit az Úr érttem tett, amikor kihozott Egyiptom földjéről.” (Kiv 13,8). Ugyanezt olvashatjuk a Kiv 12,26–27-ben is: „Ha gyermekeitek megkérdeznek benneteket: miféle szertartás ez, akkor így feleljetek: Ez a húsvéti áldozat az Úrnak, aki Egyiptomban elhaladt Izrael fiainak háza mellett, amikor lesújtott az egyiptomiakra, és a mi házainkat megkímélte.”

Az előétkezés a Hallel első részének elmondásával fejeződött be (Zsolt 113–114). Ezután töltöttek a második pohárba, hálát adtak Izrael földjéért, a körülmetélés szövetségéért, a Törvény ajándékáért, és megismétlődött a kézmosás. Ezt követően a családfő az első, még teljes kovásztalan kenyeret kettétörte. E kettétört kenyér egy darabkáját fogva ezt mondta: „Áldott légy Istenünk, aki megparancsoltad, hogy kovásztalan kenyeret fogyasszunk.” Evett belőle és adott az asztalnál ülőknek. Majd vett a salátából, beletette a mártásba (haroszetbe) és így szólt: „Áldott légy Istenünk, aki megparancsoltad, hogy keserű salátát együnk.” Ebből is evett és adott a többieknek, kezdve azzal, aki a legkedvesebb volt számára, vagy akit ki akart tüntetni. Jézus ekkor adott Judásnak egy falatot, jelezve ezzel, hogy ki lesz az árulója (Jn 13,26). Ezután a családfő fogta a harmadik teljes kovásztalan kenyeret, egy darabot a salátába tett, evett belőle és a többieknek is adott. Ezután kezdődött a bárány fogyasztásával az igazi húsvéti vacsora.

A vacsorának ebben a szakaszában változtatta át Jézus a kenyeret testvé: „Most a kenyeret vette a kezébe, hálát adott, megtörte és odanyújtotta nekik ezekkel a szavakkal: „Ez az én testem, amelyet értetek adok. Ezt tegyétek az én emlékezetemre.” (Lk 22,19)

A vacsora hálaadása össze volt kötve a harmadik pohárral, amelyet a „hálaadás kelyhének” neveztek. Vízrel vegyített bor volt benne. Miután mindnyájan megmosták kezüket, az asztalfőn ülő jobb kezével felemelte a kelyhet, elmondta az áldást, amely irgalmat kért Izrael és Jeruzsálem számára. Ezután mindnyájan ittak a kehelyből. Jézus ekkor változtatta át „az áldás kelyhét” (1Kor 10,16) mondván: „Ez a kehely az új szövetség az én véreben, amelyet értetek ontok.” (Lk 22,20)

Az asztalon ekkor már csak a kovásztalan kenyér és a bor volt. Jézus ezzel akarta jelezni, hogy az új húsvét áldozati báránya ő maga. Ő a messiási Szolga, aki feláldozza magát a világ bűneiért. (Arámul ugyanaz a szó jelzi a bárányt és a szolgát is. A Jelenések könyvében a szent író Jézust 28 alkalommal nevezni báránynak.)

Jézus felszólította övéit, hogy ugyanezt tegyék az ő emlékezetére, s többé már ne a zsidó húsvétot ünnepeljék (Lk 22,19; 1Kor 11,24–25). A héber „azkarah” szó nagyon kifejező. Jelenti: jelet hagyni, pecsétet, lenyomatot hagyni; így is lehet fordítani: jelen lenni. Jézus e szóval hangsúlyozta a múlt emlékét is, de a történetet kivetítette a jövőbe. Ma is éppúgy ismételjük Jézus szavait és cselekedetét, mint a korintusiak is tették 25 évvel Jézus feltámadása után. Tesszük ezt azzal a biztonsággal, hogy nemcsak a múlt emléke, hanem a jelen valósága. Krisztus önmagát adta át visszavonhatatlanul egyházának.

A széder utolsó szertartása a Hallel második része (Zsolt 115, 116, 117 és 118) volt. „Ez után elimádkozták a hálaadó zsoltárt és kimentek az Olajfák hegyére.” (Mk 14,26). Egy Jézusnál későbbi hagyomány tud még arról a pohárról is, amelyet a vacsora végén ittak, mint hálaadást Istennek, aki mindenkinek bőkezűen adja ajándékait. „Veszem az üdvösség kelyhét, és segítségül hívom az Úr nevét.” (Zsolt 116,13).

Van Jeruzsálemben a Cenákulum és a Siloe medence között egy Jézus korából való lépcső, amelyen a zárándokok hosszasan időznek, s újra olvassák Szent János evangéliumának 14–17. fejezetét, amely Jézus végrendeletét tartalmazza. „Megosztottam velük a dicsőséget, amelyben reszesítettél, hogy egy legyenek, amint mi egy vagyunk: én ben-

nük, Te bennem, hogy így ők is teljesen egy legyenek, s megtudja a világ, hogy te küldtél engem, és szereted őket, amint engem szeretted.” (Jn 17,22–23)

Jézus és tanítványai — amint ismeretes — kimentek a Kedron patakon át (Jn 18,1) a Getszemáni nevű majorba, ahol Jézus „átadatott”. (1Kor 11,23) A francia ökumenikus fordításban ezt olvassuk: „Il fut livré”. Ez a kifejezés többször is visszatér. A béna meggyógyítása után Péter beszédet intéz Jeruzsálem lakóihoz: „Jézust, akit ti kiszolgáltattatok (*livré*) és megtagadtatok Pilátus előtt” (ApCsel 3,13). „Krisztussal engem is keresztre feszítettek. Élek, de már nem én élek, hanem Krisztus él én bennem. Minthogy azonban most még testben élek, aki szeretett és feláldozta (*livré*) magát értem.” (Gal 2,20) Pál nemcsak arról beszél, hogy Jézus átadatott ellenségeinek, hanem a halálra való átadásról is, amelyet az Atya minden ember iránti szeretetében elfogadott: „Ha Isten velünk, ki ellenünk? Aki saját Fiát nem kímélte, hanem mindnyájunkért áldozatul adta, hogyne ajándékozna nekünk vele együtt mindent?” (Róm 8,31–32) — Szent János evangélista, amikor Jézus haláláról szól, ugyanezt az igét használja: Jézus így szólt: „Beteljesedett! Azután lehajtotta fejét és kilehelte (átadta) lelkét.” (Jn 19,30)

Jézus előre megmondta tanítványainak, hogy a következő húsvétot Atyja országában üli meg: „Vágyva vágytam rá, hogy ezt a húsvéti bárányt elköltsöm veletek, mielőtt szenvedek. Mondom nektek: nem iszom a szőlő terméséből addig, amíg el nem jön az Isten Országá.” (Lk 22,15–16)

Az ószövetségi ünnepek között a húsvét utal leginkább a Messiásra. Jézus halála és feltámadása ebben az ősi húsvéti összefüggésben folyt le. Az újszövetségi események kronológiája több problémát vet fel. Leghelyesebb, ha Szent János evangéliumának elbeszéléséhez tartjuk magunkat. Jézust Nisan 14-én, szombat vigiliáján, pénteken ítelték és adták halálra. Abban az órában, amikor az izraeliták a templomban megkezdték feláldozni a húsvéti bárányt. Jézus tanítványai ebben az eseményben is felismerték Izrael ígéreteinek beteljesedését.

Felhasznált irodalom: *Jean Massonnet*: L'histoire de la Pâques. Le monde de la Bible No 76. 49–56. — *Colette Kessler*: Pessah: Foi en dieu, foi en l'homme. Le monde de la Bible No 76. 57–60. — *Francesco Di Felice*: La Pasqua ebraica. La Terra Santa LXI. (1985) 125–128. — *Pia Compagnoni*: La Pasqua ebraica. La Terra Santa LXII. (1986) 63–69. — Mózes öt könyve és a haftórák — Exodus. Jertz J. H. Budapest 1984. — *Herbert Haag*: Bibliai Lexikon. Szent István Társulat Budapest, 1989.

Somorjai Ádám OSB

GAZDASÁG ÉS ERKÖLCS KERESZTÉNY SZEMMEL

A gazdasági élet viszonyai alapvetően meghatározzák életünket. Havi fizetésünkből gazdálkodunk, és panaszkodunk az egyre növekvő inflációra, megélhetési problémáink vannak. A sajtó, a rádió, a tévé-híradó tele van gazdasági jellegű hírekkel, melyek a politikai hírekkel egyenrangúak. Az árviszonyok behatárolják élethelyzetünket, lehetőségeinket, meghatározzák gondolatainkat. Az egyes árucikkek elérhetősége közérzetünkre is kihat: a reklámok látán fokozódik az az érzésünk, hogy egyre kevesebbre telik saját pénzünkből.

A gazdasági viszonyok megszabják társadalmi helyzetünket, a gazdaság lehetőséget nyújt a hatalommal való visszaélésre, egoizmusra, gőgre. Kívánatos tehát a szoros erkölcsi kontroll mind a társadalom egészére, mind egyéni élethelyzetünkre.

A keresztény embernek is van véleménye a gazdasági élet jelenségeiről. A keresztény erkölcsan mindig is érzékeny volt erre a kérdésre, és az adott kor viszonyainak megfelelően határozott véleményt formált, erkölcsi tanítást nyújtott. Ha manapság ismét foglalkoznunk kell a gazdasági élet etikájával, akkor egy megváltozott, planetáris világ viszonyai között kell ezt megtennünk, melyben úgy tűnik, egyre kevésbé érvényesül az igazságosság. Világméretekben növekszik a gazdasági szintkülönbség szegény és gazdag nemzetek, sőt földrészek között. Némi túlzással azt mondhatjuk, hogy az emberiség egyik — és pedig nagyobb — része azért nem tud nyugodtan aludni, mert éheznek; a másik — kisebb — része pedig azért nem tud nyugodtan aludni, mert fél a nagyobb, az éhező résztől.

A keresztény ember nem hallgathat a nemzetközi viszonyokban tapasztalható égbekiáltó igazságtalanságok láttán.

Mennyiben aktuális a hagyományos katolikus erkölcsan?

Amikor a gazdasági élet erkölcsi problémáival foglalkozunk, annak tudatában cselekszünk, hogy ezt a katolikus erkölcsan minden korban megtette, de a mai helyzetben újra kell fogalmazzuk utóbbi néhány tanítását. A XVI–XVII. század morálisra már foglalkozott a kereskedelem, az igazságos ár, a tőzsde és az adó kérdésével, de természetesen nem tehette ezt egy planetáris gazdasági élet vonatkozásában, mert a kor még csak Európában, azon belül is csak Nyugat-Európában gondolkodott, és csak annak számára fogalmazta meg tanítását. A XVII–XVIII. századi kazuisztika fő érdeklődése a tulajdonra, a lopásra és a lopott érték jóvátételére szorítkozott, morális tankönyveink nagy része ma sem lép túl ezen a horizonton. Az egyház szociális tanításának kialakítását az európai ipari proletariátus tömeges megjelenése váltotta ki. Az elmúlt mintegy száz év alatt sikerült pótolni a korábbi mulasztásokat, de még mindig van teendő a teológiai reflexió számára.

Jogos-e az erkölcsi érdeklődés a gazdasági életre vonatkozóan?

A gazdasági életnek megvannak a belső szabályai. Van olyan vélemény, mely szerint az erkölcsi tanítás, az etika illetéktelenül akar beavatkozni a közgazdaságtan dolgába; csak az elosztásával hivatott foglalkozni annak, amit a gazdaság megtermel, hiszen illetékesége csak a megtermelt javak végső rendeltetésére szorítkozik. A közgazdaság feladata foglalkozni a gazdasági célirányossággal, az eszközökkel, a gazdasági élet törvényeivel, mert ezeknek nincs erkölcsi vonatkozásuk.

Ezzel szemben úgy véljük, hogy az eszközök rendje és a célok rendje közötti különbségtétel absztrakt és irreális. Ugyanis szoros összefüggés áll fenn a kettő között. A gazdasági viszonyok meghatározzák az emberi életet. Ezért az egész gazdasági életnek, a maga teljes terjedelmében, és nem csak végső céljában, erkölcsi jelentősége van. A javak termelése, körforgása, a javakat megtermelő és cserélő emberek közötti kapcsolatok, a termelésre és kereskedelemre vonatkozó döntések, ezek anyagi vonatkozásai mind meghatározzák az emberek közötti kapcsolatokat és így az egyén önmegvalósítását és az emberi történelmet is.

Megszoktuk azt, hogy a gazdasági élet törvényszerűségeivel a politikai gazdaságtan foglalkozik. A vallás nem érvényesíthette szempontjait, mert elfogadtuk azt az elvárást, hogy a vallás szorítkozzék a magánéletre. Ha ezt kényszerűségből meg is kellett tennünk a pártállami viszonyok közepette, nem szabad ugyanebbe a hibába esnünk a liberalizmus eszméit hallgatva. Nem igaz az, hogy nem lehet a gazdasági életre vonatkozó nézetek alapfeltevéseit keresztény szemmel újra megvizsgálnunk, és megállapítanunk azokat a pontokat, amelyek szinte megváltoztathatatlanok tűnnek, bár változtatást követelnek. Így például, ha azt halljuk, hogy a gazdaságban erkölcsstelennek kell lenni, mert a többiek is erkölcsstelenek, és nem marad talpon az, aki erkölcsös: mindezt téves nézetnek kell tekintenünk, hiszen hosszú távon a tisztességes magatartás a kifizetődő.

Nem kell azt hinnünk, hogy a jelennek élő, hirtelen nagy vagyont gyűjtő polgároké a jövő, vagy hogy ez a vagyon őket boldoggá teszi.

Mit mond a Szentírás?

Mi a földi javak jelentősége az emberi élet értékeinek együttesében és az erre vonatkozó keresztény tanításban? Az újszövetségi Szentírás tanítását három lényeges pontban foglalhatjuk össze: a földi javaknak a megváltás tervében elfoglalt helye; a földi javak és a többi emberrel való közösség; végül pedig a gazdagság veszélyei.

A földi javak és a megváltás terve

— „Isten látta, hogy ez jó”. A teremtés leírásában visszatérő refrén alapvető hozzáállást fejez ki: a teremtett világ rendje jó. „Hiszen Isten minden teremtménye jó”, — olvassuk az első Timóteus levélben. (4,4a) Az Újszövetségben ez az egyetlen hely, amely az ószövetségi refrént visszhangozza, valószínűleg gnosztikus tévtanításokat cáfol, a hivatkozott helyen a házasság és bizonyos ételek összefüggésében szerepel. Nem csoda, hogy csak egyszer fordul elő, hiszen a keresztények természetesen tekinthették, és csak a tévtanítások megjelenésekor kellett újra megfogalmazni.

Számos helyet találunk a következőkre: a teremtett javak Isten szeretetéből fakadnak, Isten atyai szeretetének megnyilvánulásai, és Isten nagyobb adományainak, a gondviselésnek jelei. A teremtett javakat Isten az ember uralma alá helyezte, tehát így is saját képére és hasonlatosságára teremtette őt.

Mindezekből következik az ember viszonya a földi javakhoz:

a/ ha a földi javak jók, akkor az ember nyugodtan élhet velük;

b/ ha Isten teremtményei, akkor az embernek nincs abszolút rendelkezési joga felettük, hanem Isten szándéka szerint kell, hogy bánjon velük;

c/ ha Isten ajándékai, akkor a keresztény embernek teljes bizalommal kell az isteni gondviselésre hagyatkoznia, kérnie kell Isten kegyelmét, és hálával kell felhasználnia a földi javakat;

d/ ha Isten nagyobb adományának, Isten országának jelei, akkor úgy kell élnie velük, hogy ne veszítse el az örök élet javait;

e/ ha a földi javak felett hatalmat kapott, akkor nem szabad úgy tekinteni azokat, mintha közülük való lenne, mert hiszen fölöttük áll.

— *A földi javak és Krisztus megváltói tette.* Az Atya a teremtésben mindent a Fiú által, a Fiúban, a Fiúért teremtett. Így a teremtés is eleve a megváltásra irányul. Az újszövetségi szent írók nem tesznek különbséget Krisztus isteni és emberi természete között, és a teremtés munkájában is helyet adnak neki. — Krisztus megváltása ugyanakkor kozmikus kiterjedésű, az egész teremtett világ a megváltás részese. Így minden probléma, amely a teremtett világban felmerül, részesül a krisztusi misztérium fényéből. Tehát minden teremtett, földi, profán dolog Krisztusban nyeri el teljes értelmét — sok helyet találunk erre a kolosszei levélben.

— A földi javak végső rendeltetése. — Minden földi teremtett érték csak közbenső érték, egy átmeneti rövid időtartamra adatott. (1Kor 7,29–31)

A földi javak és a többi emberrel való közösség

— Az újszövetségi Szentírás szent szerzői számára a földi javak mint Isten adományai olyan eszközök, amelyek lehetőséget nyújtanak minden ember egységének, közösségének megteremtésére:

— Szinoptikusok: (különösen Lukács evangélista) hangsúlyozzák az alamizsna és a testvéri szolgálat jelentőségét a Krisztus-követés és az Isten országában való részesedés

szempontjából. Az alamizsna a testvéri szeretet egyik formája, és nincs más mértéke vagy határa, mint maga a szeretet.

Apostolok Cselekedetei: Ismét utal az alamizsnára, különös jelentősége van a jeruzsálemi egyház vagyonszövetségének, amely a szeretet és az egység megnyilvánulása.

Páli levelek: A tesszalóniki levelekben tanítást kapunk a munkára vonatkozóan, mint ami az Úr szándéka szerint való, biztosítja a tiszteletre méltó élet feltételeit, és növeli az egységet és szeretetet. Az efezusi levélben (4,28) a munka társadalmi vonatkozását is kiemeli Szent Pál. Az Úr vacsorájára vonatkozóan egyértelmű az első korintusi levél tanítása: nem lehet különbség szegény és gazdag között, egyenlőképpen kell megosztani az Úr táplálékát. A jótékonyági gyűjtés fontosságát Szent Pál több helyen is hangsúlyozza: ez a szeretet megnyilvánulása, általa részesülünk Isten szeretetében. Foglalkozik annak gyakorlati megszervezésével, az elosztás módjával is.

Jánosi iratok: az 1Jn 3,17-ben egyértelmű a gazdagra vonatkozó tanítás: „Aki birtokolja a világ javait, és látja, hogy testvére szükségét szenved, de mégis elzárja előle szívét: hogyan él abban Isten szeretete?” — 3Jn 5–11: vendégszeretetre vonatkozó tanítás, amely visszatér az Újszövetség több iratában is.

Meg kell állapítanunk tehát, hogy az Újszövetség tanításában a földi javak a szeretet és a testvéri egység előmozdítására irányulnak. A földi javak megosztására kötelez az egyéni lehetőségek korlátozottsága, és ez a kölcsönös függőség és felelősség tudatára is ráébreszt. „Ezért a keresztény ember nem feledheti el egy pillanatra sem, hogy ha Isten a földi javakat rendelkezésére bocsátotta, akkor ezt azért tette, hogy ki tudja fejezni szeretetét Isten többi gyermeke iránt is; továbbá a 'szeretet eme eszközei' használatában saját maga dönt örök üdvösségét és egyetlen valódi gazdagságát illetően, amely nem más, mint az Örök Szeretettel való egység” (B. Häring).

A gazdagság veszélyei

Az Újszövetség tanítása szerint a gazdag ember lehet jó; és leírja, hogyan viselkedjen, ha Istennek tetszően akar élni. Ugyanakkor számos helyen ír a gazdagság veszélyeiről, így: fősvénység, földi kincsek gyűjtésére való berendezkedés, elfordítja a figyelmet az Ige hallgatásától, szembeállít Istennel („Nem lehet egyszerre szolgálni Istennek és a Mammonnak”). Nehéz a gazdagnak a mennyországba jutni. Ezen a helyen eltekintünk a részletezéstől, hiszen ezek talán a legismertebb tanítások mindannyiunk számára.

Az újszövetségi Szentírás a földi, gazdasági javakkal kapcsolatban a következő alapelveket tanítja:

— A gazdasági rend elfogadásának elve, amely jó érték az emberi üdvösség szolgáltatásában.

— A gazdasági, földi javak „humanizálásának” elve; arra szolgálnak, hogy az emberek közötti együttélést elősegítsék.

— A „kritika” elve: minden igazságtalansággal szemben, amely a gazdagság rendetlen megkívánásából fakad.

— Az „eszkatologikus távlat” elve, az önkéntes szegénység értékének meghirdetése, hogy minden ember teljes közösségét meg lehessen valósítani.

Ezek a kritériumok képezik a keresztény ember lelkiismeretének kiindulópontját a gazdasági problémákat illetően. Ez az etikai alapállás, amely a történelem változó feltételei során fejlődik ki. A keresztény ember gazdasági erkölcsstanának ez a lényegi tanítása.

Keresztény erkölcs és gazdaságetika

A szegénység új megfogalmazásával kapcsolatosan föltehetjük a kérdést: fantasztának minősülhet-e a keresztény magatartás, hiszen a gazdasági életben — s ezt mindenki tud-

ja, látja — farkastörvények uralkodnak, és éppen az erkölcsös ember az, aki elsőként szorul ki a versenyzők közül.

Vajon mi a teendő, hogy ez mégse következék be? Hogyan lehet elviselhetőbbé, emberibbé, szebbé tenni az életfeltételeket anélkül, hogy balekoknak bizonyuljunk a gazdasági életben?

A kérdés összefügg annak megválaszolásával, hogy a keresztény elvek általánosíthatók-e, vagy csak szorosan véve, a keresztényekre vonatkozathatók.

Ezt a kérdést a piacgazdaság elméletének alapvetésében már a közgazdasági irodalom nagy szerzője, Adam Smith is fölvetette, és olymódon válaszolta meg, hogy két szintet különböztetett meg a gazdasági életben: az első a rendező elvek szintje, amely törvényekbe foglalja a gazdasági verseny feltételeit, a másik a gazdasági élet mindennapi eseményeinek szintje e törvények alkalmazásakor. A sport nyelvén: az első szint a játékszabályoké, a másik a lépéseké. Ilymódon a verseny és az erkölcs egyidejűleg, de nem azonos, hanem egymással párhuzamos szinteken egyeztethetők ki, mert a játékszabályokban megfogalmazódnak az erkölcsi kívánalmak, ezekről széles körű egyetértés, konszenzus alakul ki, és van döntőbíró is: a gazdasági bíróság, amely felügyeli, adott esetben kikényszeríti a szabályok betartását.

A gazdasági élet játéka csak egy konszenzuális politikai rend alapján történhet, és az erkölcs szintje így általánosíthatóan, mindenkire kötelezően a játékszabályokban fogalmazódik meg. Így a piacgazdasági versenyt illetően nem kell külön erkölcsi megfontolásokat érvényesíteni, mert ha a versenyzők, tehát a vállalkozók, vállalatok saját jól felfogott anyagi érdekükből — a játékszabályok betartásával — profitnövelésre töreksznek, akkor éppen azt érik el, ami mindenki számára előnyös, mert hiszen profitjukból az adók révén az egész társadalom részesül. S még inkább igaz ez a modern szociális jóléti állam törvénykezése alapján.

Adam Smith az önérdeket fogta be a nemzetek jólétének jármába, s elmondhatjuk, hogy a piacgazdaság idáig stabilnak bizonyult. Ennek erkölcsi előnyeit a következőképpen fogalmazhatjuk meg:

— 1. A piacgazdaság a fogyasztó, tehát az állampolgár szolgálatában áll, s megalapozza az állampolgár fogyasztói szuverenitását: a napi vásárlási elhatározásokban egyben népszavazás jellegű döntések is kifejeződnek.

— 2. A piacgazdasági verseny ily módon a történelem „legnagyoszerűbb és legzseniálisabb lefegyverző eszköze” (Böhm, 1961).

— 3. A szabályozott piacgazdaság a legjobb eddig ismert eszköz minden ember szolidaritásának megvalósítására.

Mindez igen szépen hangzik, de nem áll-e ellentétben az eddig elmondottakkal?

Az ellentét fennáll, ha csak a felületet nézzük, hiszen a világméretű igazságtalanságok is a piacgazdaságból születtek meg. Idáig a piacgazdaságot megalapozása és történelmi tartóssága miatt dicsértük.

A gazdaságetika feladata lesz az, hogy gyűjtse, rendszerezze és javítsa a reális piacgazdaságok fejlődése, olykor kinövésai láttán a javaslatokat a játékszabályok, a törvények továbbfejlesztésére. S itt nem tartunk még a keresztény etikánál, csak egy általános, mindenkire állampolgári, ha kell, világpolgári jogon vonatkozó etikának a körvonalait fogalmaztuk meg.

Mert, ha az indulási esélyek különbözőek is, ebből nem következik a hátrányos helyzetűek cselekvésképtelensége. Ha a gazdagok, az erősek olyan keresleteket támasztanak a fogyasztókban, amelyek nem szolgálják a nagyobb rész érdekeit, csak szűk csoportok luxusigényeit, mint már jeleztük, lehet ezeket nagyobb luxusadókkal sújtani, és az elvont összeget a rászorulóknak kiosztani, mint ez részben tapasztalható is bizonyos államokban. Fennáll továbbá a veszély, hogy az önmagában igazolható profitérdekeltség elferdül és a profit hajszolásába torkollik, mely sok menedzserre jellemző betegség, nemcsak hazánkban. Ez elsősorban személyes erkölcsi kérdés. Miní láttuk, a megtermelt profit a közt szolgálhatja. Végül fennállhat a veszély, hogy maga a piacgazdaság is meg-

szűnik, mihelyt a nagyok, az erősek felfalják a kisebbeket, monopóliumjogokat szereznek. Mindez azonban már a politikai élet játékszabályainak a megszűnését is jelentené, tehát leküzdése politikai elkötelezettség és szerepvállalás kérdése.

Kimondhatjuk tehát, hogy mivel a piacgazdasági rendszer etikailag védhető, az egyes vállalkozók e rendszerhez kell tartásuk magukat. S amennyiben funkcióképesek a törvényesen lefektetett játékszabályok, a hosszú távú nyereségnövelés az egyes vállalkozók erkölcsi kötelessége lesz. S mindez nem kevés, hiszen a szabályozott versenyző piacgazdaság, „az alkotó szétrombolás folyamata” (Schumpeter, 1972) igen fáradságos dolog, melyben sokan hajótörést szenvednek. Mégis, a vállalkozók a modern szociális államok jólétének alapfeltételeit biztosítják.

Mindebből következik, hogy a keresztény etika túlléphet a gazdaságetika követelményein, és a keresztény erkölcs betartásának követelménye nem ellenzi a termelést. — Egyben az is következik, hogy a modern gazdasági és politikai élet játékszabályainak figyelését és alakítását nem szabad kiadni albérlésbe, felelősséget kell vállalnunk értük, és szükség esetén korrekciók kezdeményezését is.

Felhasznált irodalom: A bevezetéshez ld.: *Spiazzi, R.*: Lineamenti di etica economica, Bologna 1989. A globális kérdésfelvetéshez ld.: *Assmann, H.*—*Hinkelammert, F. J.*: Idolatria del mercato. Saggio su economia e teologia, Assisi 1993 (eredeti: Sao Paulo 1989). — A szentírás tanítását minden szakszótár és kézikönyv tárgyalja, itt ld.: *Vidal, M.*: L'atteggiamento morale, 3. Morale sociale, Assisi 1981. — A keresztény erkölcs és gazdaságetika kapcsolatához: Homann, K.: Wirtschaftsethik, in: Lexikon der Wirtschaftsethik, Hrsg. v. G. Enderle, K. Kerber, H. Steinmann, Freiburg—Basel—Wien 1993. 1286—1296; *Böhm, F.*: Demokratie und ökonomische Macht, in: Kartelle und Monopole im modernen Recht, Karlsruhe 1961. I. 3—24; *Schumpeter, J. A.*: Kapitalismus, Sozialismus und Demokratie, München 1972. 3. kiadás.

Schmatovich János

ISTEN ORSZÁGÁNAK HIRDETÉSE AZ ŐSEGYHÁZBAN

Az Isten országának hirdetése során az apostoli egyházban az igehirdetés tartalma és az alapvető fogalmak differenciálódtak. Már Jézus tanításában is találkozunk azzal az állásponttal, hogy Isten „eljövendő” országa egyúttal az ő tulajdon országa is (vö. Lk 22,30), mivel ő valósítja meg azt, és benne tanítványaival egységre lép. — Az apostoli egyház pedig már a „közbeeső időszakra” vonatkozóan beszélhet a felmagasztalt Krisztus uralmáról, sőt önmagát az „Emberfia országaként” értelmezheti. (Vö. Mt 13,41) A páli teológia azután olyan építőköveket szállít, amelyek segítségével élesebben megkülönböztethetjük az *Isten országa*, *Krisztus uralma* és az *egyház* fogalmát. Ez az összefüggés adja meg számunkra azt a keretet, amelyben az újszövetségi szövegek alapján vizsgáljuk az „Isten országának” őskeresztény hirdetését.

A feltámadt Krisztus viszonya Isten országához

A szinoptikus hagyomány tanúbizonyossága szerint Jézus nyilvános működése idején tanításának középpontjába az *első Isten eljövendő, de már most megvalósuló uralmáról* szóló üzenetet állította. — Lukács a Kr. u. 85 körül megírt *Apostolok Cselekedeteiben* tanúsítja, hogy Jézusnak az Isten országáról szóló üzenete, és a Jézus Krisztusról szóló üzenet *összetartozik*. Fülöp Szamáriában az „Isten országáról és Jézus Krisztus nevééről szóló evangéliumot” (ApCsel 8,12)

hirdette. Missziós útjain Pál Efezusban arról tanít, hogy „higgyenek Jézusban” és azon fáradozik, hogy „meggyőzze őket Isten országáról” (ApCsel 19,4,8; vö. 20,5; 28,23.31).

Azok a szentírási helyek, amelyekben maga Pál beszél az Isten országáról, nem gyakoriak ugyan, de sokatmondóak. Legtöbbször az eljövendő-eszkatologikus Isten-ország ősi fogalmát veszi át, különösen a szinoptikus Jézus-hagyományra is jellemző „Isten országát örökölni” fordulatban (vö. Iz 57,13; Mt 25,34; továbbá „örök életet örökölni”: Mt 19,29; Mk 10,17; Lk 10,25; 18,18). Más helyen Pál fontos eszkatologikus tanítást ad: „A test és a vér nem örökölheti az Isten országát, sem a romlandóság nem fogja örökölni a romolhatatlanságot” (1Kor 15,50). Az Ef 5,5-ben már kissé megváltozott formában találkozunk a kifejezéssel: a megrögzött bűnösöknek nincs „örökrésze Krisztus és Isten országában”. Bizonyára az eljövendő-eszkatologikus értelmet örzi az 1Tesz 2,12 és 2Tesz 1,5 szövege is, ahol az „Isten országába és dicsőségébe” szóló, valamint az „Isten országáért vállalt” meghívásról hallunk. Feltűnő a Kol 4,11-ben található fordulat, mert az Újszövetségben csak itt esik szó az emberekről mint „munkatársakról” Isten országának szolgálatában.

Pál két helyen beszél Istennek Krisztusban már realizált uralmáról is. Az 1Kor 4,20-ban a felfuvalkodottnak azt üzeni, hogy „nem beszédből áll az Isten országa, hanem erőből.” Így megőrzi az Ország-eszmében rejlő feszültséget, ami már Jézus igehirdetésében is érzékelhető: az eszkatologikus Isten-uralom mint látható ország ugyan még várat magára, de már most hírt ad azokban az erőteljes megnyilatkozásokban, amelyeket az Apostol — s vele az egész ősegyház — mindenekelőtt a Szentlélek Isten működésében tapasztal meg (vö. 1Kor 2,4). Ezt az értelmezést megerősíti egy másik hasonló hely. Pál a Róm 14,17-ben figyelmezteti a hitben „erőseket” (pogánykeresztényeket), hogy az ételek és italok dolgában legyenek tekintettel a „gyöngékre” (zsidókeresztényekre), akik egy-nemely dolgot tisztátalannak tartanak, és ne vegyék rá őket, hogy lelkiismeretük szava ellen cselekedjenek, s így bűnt kövessenek el: „Isten országa ugyanis nem étel és nem ital („materializmus”), hanem igazság, béke és öröm a Szentlélekben.”

Már az eddig elmondottakból is kitűnik, hogy az apostoli hithirdetésben az Isten-országa gondolat háttérbe lép és valami más kerül a központba, nevezetesen Jézusról, a Messiásról és Úrról szóló üzenet. De ez a súlypont-áttevődés az ősegyházi igehirdetésben teljesen érthető. Az ősegyháznak ugyanis másképp kellett az Isten országáról szóló tanítást az emberek elé tárnia, mint Jézusnak az ő földi napjaiban. Mert időközben olyan események mentek végbe, amelyek Isten földi uralmára vonatkozólag nagy jelentőségűek, még ha azok a világ előtt nyíltan nem mutatkoztak is meg. Péter a pünkösdi beszédében ezt mondja: „Tudja meg tehát Izrael egész háza teljes bizonyossággal, hogy Isten Úrrá és Messiássá tette azt a Jézust, akit ti keresztre feszítettetek” (ApCsel 2,36). Mindannyian tudjuk, mire gondolt Péter: Jézus feltámadására és az Isten jobbán való felmagasztalására. De ugyanakkor nem gondoljuk át mindig, mit is jelent ez a felmagasztalás. Péter erre vonatkozólag a zsoltár szavát idézi: „Így szólt az Úr az én Uramnak: Jobbom felől foglalj helyet, míg ellenségeidet lábad alá teszem zsámolyul” (110,1). Az Atya-Isten ily módon Jézust Úrrá és Fejedelemmé emelte, aki az ő nevében és az ő oldalán uralkodik (ApCsel 5,31). Isten uralma most új stádiumba lépett: a megdicsőített Krisztus uralmává vált. Éppen ezt kell az apostoloknak mint a feltámadt Jézus tanúinak Izrael népe és az egész világ elé tárniuk. Ezért vált a prédikációjuk szükségképpen *Krisztus-prédikációvá*; ezért nem beszéltek már oly gyakran Isten országáról, hanem inkább Krisztusról, az Úrról szóltak, aki Isten királyi kormányzását kézbe vette, és aki újraeljövele napjáig új és különös módon valósítja meg Isten uralmát.

Krisztus uralma az egyház és a kozmosz felett

A Krisztus-uralomról az egész ősegyház meg van győződve. Az Apostolok Cselekedetei szerint az egyháznak éppen azt a felmagasztalt Messiást, Úr-Jézust kell hirdetnie, akiben az emberek számára, a golgotai megváltó esemény után, az egész üdvösség már eldőlt

(4,13). Krisztusnak erről a jelenben megtapasztalható uralmáról különös nyomatékkel beszél Szent Pál, illetve iskolája (a Kol és Ef levelekben). A legvilágosabban a Kol 1,12–13-ban olvashatunk erről: „...Az Atya-Isten méltókká tett minket arra, hogy részünk legyen a szentek sorsában a világosságban, és kiragadott minket a sötétség hatalmából, és áthelyezett szeretett Fiának országába.” Eredendően keresztény gondolat, hogy Krisztus a feltámadáskor az égiek körében uralkodói méltóságot kapott. De Krisztus uralma kiterjed a földön élő keresztényekre is, akik a keresztségben együtt új életre keltek (Kol 2,12; Ef 2,5k); Isten őket „áttelepítette szeretett Fiának országába” (Kol 1,13), az „égiek közé helyezte” (Ef 2,6). Ez pedig az egyházban, „Krisztus Testében” való tagságuk révén megy végbe, abban az egyházban, amely így csaknem „égi valósággá” válik.

A páli szemléletben a sötétség és a világosság országa szemben állnak egymással. Isten életének és fényvilágának országában Krisztus a Király és az Uralkodó, míg a Sátán az „e-világ istene” (2Kor 4,4). E két világ azonban nincsen egymástól elkülönítve, hanem — mint két hatalmi szféra — lét- és életterületünkön áthatják egymást. Nincs tehát „senki földje”, „semleges” terület. Az ember azonban nem akaratlan báb a „sötétség hatalmának” markában. Igaz, nincs ereje lerázni magáról ezt a befolyást, szabadulni pedig csak akkor tud, ha önként egy másik, erősebb hatalom alá rendeli magát (vö. Mk 3,27 és párh.). Isten segítségünkre sietett, amikor szeretett Fiának uralma alá helyezte minket. Krisztus uralma alatt Isten szeretetének fénye és melege vesz körül. Földi világunkat már áthatják az égen trónoló Krisztus fény sugarai és éltető ereje. Krisztus az, aki megszabadít a gonosz fogságból és halálba zuhanó elesettségyünkéből. Arra képesít, hogy új életet éljünk, melynek dicsősége ugyan még nem nyilvánvaló, de egyszer majd nyilvánvalóvá válik. Erre gondol a szerző, amikor a Kolosszei-levélben írja: „Életetek Krisztussal az Istenben van elrejtve. Amikor Krisztus, a mi életünk megjelenik, vele együtt ti is megjelenetek a dicsőségben” (3,4).

Tegyük fel a kérdést: vajon számunkra elfogadható-e ez a világszemlélet? Két ország, melyek egymással harcban állnak: a világosság és a sötétség országa, látható világunk hátterében álló két hatalmasság. Nem mitikus képzet az, mely a XX. század felvilágosult emberei számára már szóba sem jöhet? Mintha a tapasztalat azt mutatná, hogy éppen a sötétség országa az, mely bennünket körülölel és történelmileg is megtapasztalható. Viszont egy szép, szeretetre érdemes és boldogító világot is felfedezhetünk magunk körül. Éppen a Kolosszei-levél egyik nagy himnusza (1,15–20) dicséri Krisztust mint a teremtés kútfőjét, közvetítőjét és célját. Akkor hát a Vele összekötetésben lévő emberek ne örendezhetnének a teremtésnek és ne élhetnének vele?! „Minden a tiétek, ti pedig Krisztuséi vagytok” (1Kor 3,22). A keresztények szabadságáról szóló nagyszerű üzenet érvényes itt is. Mindazonáltal más a világot úgy szemlélni mint Isten alkotását, és más azt úgy nézni mint a történelmi események színhelyét. Amikor az Újszövetség „erről a világról”, erről a most még fennálló „eónról” (aión) szól, akkor történelmiségünk és az ittlétünket meghatározó ellentétes erők nézőpontjából gondol erre a világra. Igenis létezik a rossz, az emberi egzisztenciát fenyegető hatalom, amely ártó módon az egyes ember és az egész emberiség történelmébe beavatkozik és ma is működik. Ezen a téren a Biblia kíméletlenül „kritikus”, nem nyújt semmiféle „narkotikumot”. Beszél „ennek az időnek a szenvedéseiről”, a betegségről és a halálról, a bűnről, mulasztásról és a büntetésről. De mégsem reked meg a pesszimizmusnál; hittel vallja Krisztus feltámadását és Isten dicsőségének eljövendő világát.

A hit tekintete mélyebben nyomul világunk valóságába és felülemelkedik történelmi ittlétünk sötétségén. Mi, keresztények tudatában vagyunk annak, hogy a sötétség hatalmából kiragadtak és áthelyeztek minket Isten szeretett Fiának országába. Ezáltal azonban nem egy „védett körzetbe” léptünk, továbbra is helyt kell állnunk a világban. A Krisztus uralma alatt álló világszituáció számunkra azonban másként fest, mint a Krisztus előtti korszakban. Nem frázis, amit a búcsúzó Krisztus tanítványainak mond: „Bizatok, én legyőztem a világot” (Jn 16,33), ezért csatlakozunk Szent János hitvallásához: „A győzelem, amely diadalt arat a világon, a mi hitünk” (1Jn 5,4).

Az áldásos uralom mellett, amelyet Krisztus övéi felett gyakorol, vessünk egy pillantást a világ felett gyakorolt uralmára. Az Újszövetség beszél a megdicsőült Krisztus uralmának erről a kettős vonatkozásáról. A Kolosszeiekhez és az Efezusiakhoz írt levél hatáson mutatja be, miként igázza le Krisztus a gonoszt. A kereszteni hit nagy paradoxonja, hogy Isten „gyengesége” erősebb, mint az emberek olykor tapasztalható gonoszsága, és Krisztus uralma hatékony abban a világban, amelyben nemegyszer úgy tűnik, hogy a Sátán győzedelmeskedik. Krisztusnak ez a világmindenséget átfogó uralma jut kifejezésre az Efezusi-levélelben: „Nagyszerű erejének hatását Isten Krisztusban mutatta meg, amikor halottaiból feltámasztotta s a mennyben jobbjára ültette, minden fejedelemség, hatalom, erő és uralom fölé emelte... Mindent lába alá vetett és az egész egyház fejévé tette őt: ez az ő teste és teljessége annak, aki a világmindenséget mindenben betölti” (1,19kk). Krisztus azoknak a rejtetten működő démoni erőknek is Ura, melyeket a világban megtapasztalhatunk.

Krisztusnak így kettős „főiségi” méltósága van: Ura az egyháznak és a világmindenségnek (vö. Kol 1,18 és 2,10; Ef 1,22b–23. és 21–22a), — különböző, de nem különálló módon. Az egyház pedig Istennek Krisztusban megvalósult uralmát „jeleníti meg”.

Krisztus rejtetten uralkodik az egyház és a világ felett. Egyházának ajándékozta áldáshozó erejét és üdvözítő javait, s az idők végén a világot is uralma alá fogja vonni. Mert Krisztusnak uralkodnia kell — így vallja ezt a Korintusiaknak írt 1. levél —, míg Isten ellenségeit lába alá nem veti. A végén azonban Krisztus átadja az uralmat az Atyának, akkor tudniillik, amikor minden istenellenes hatalmat megsemmisített; amikor majd „Isten lesz minden mindenben” (15,25–28). Addig sajátos „interregnumban” élünk. Ez a Regnum Christi ideje, amely megelőzi az eljövendő, beteljesült Isten-országot, — ez az egyház ideje, a földi küzdelmek kora, amely az eljövendő Isten országának előkészítője.

Az egyház közreműködése Krisztus uralmában

Az egyház már most Isten eszkatologikus uralmának tere, a Szentlélek működésének színhelye, Isten népének közösségbe tömörülése. Ám az egyház nem az Istentől meghívottak „menedékhelye”, hiszen Krisztustól feladatokat is kapott a világban és a világ szolgálatára (vö. Ef 3,6–8). Krisztus az egyház által folytatja üdvözítő üzenetének hirdetését és adja tudtára az embereknek, hogy az élő Isten készséges az irgalomra. A neki adott lelki hatalom révén közvetíti Krisztus üdvözítő művét és szétosztja azokat az ajándékokat, amelyek biztosítják az örök életet.

Ugyanakkor az *istenellenes erőkkel* szemben is van az egyháznak feladata. Üdvösséget hirdető szava váddá lesz mindazok számára, akik elzárkóznak Isten hívása elől. Az egyház Krisztus keresztségében Isten győzelmét hirdeti (vö. Ef 3,10). Amikor úgy tűnik, hogy a földi küzdelemben alulmarad, az égben mégis felhangzik a győzelmi ének, amint a Jelenések könyve értésünkre adja: „Eljött Istennek üdvössége, ereje és királysága és Felkentjének uralma, mert letaszították testvéreink vádlóját... Legyőzték őt a Bárány vérével és tanúságtételük szavával” (12,10; vö. 11,5; 11,17; 19,6). A fiatal egyház bátran szembe szállt a császárkultuszban isteni jogokra igényt tartó államhatalommal, és szemébe vágta: „Jézus az uralkodók Ura!” (17,14). Isten uralkodik — ez az ősegyház meggyőződése. Krisztus a Bárány, akit megöltek, él és uralkodik. Isten végső győzelme feltartóztatatlanul közeledik. Az összárkány még erőszakoskodik, hatalma alá vonja a földi uralkodókat és félrevezeti a népeket (17,2; 18,3–9). De ideje kimért, — nagy harag tölti el, mivel tudja, hogy csak rövid ideje van hátra. Krisztus végső győzelmekor (19,11–21) sor kerül a Bárány menyegzőjének ünneplésére (19,7–9), új ég és új föld jön létre (21,1–5). Mindezek képek az eljövendő, kiteljesedett Isten országáról. A képek mögött azonban ott a valóság, amit Krisztus meghirdetett és már jelenvaló, majd végső uralmával véghezvisz. Ennek a jelennek és jövőnek bizonyosságában imádkozza az egyház, ahogyan az Úr tanította imádkozni: „Jöjjön el a Te országod!”

Felhasználát és továbbboezetű irodalom: 1. *Bibl. Teol. Szótár* (szerk. X. Léon Dufour), Róma, 1976 (kül.: ország, örökség stb. címszavak); — 2. *Bibeltheologisches Wörterbuch* (Hrg. B. Bauer) Graz, 1962. (kül.: „Reich Gottes“ szócikk); — 3. *Cserhúti S.*: A kolossébeliekhez és a Filemonhoz írt levél, Bp. 1979; — 4. *G. Dautzenberg*: Der Wandel der Reich-Gottes-Verkündigung in der urchristlichen Mission, in: *Zur Geschichte des Urchristentums* (Hrsg. u.a.) (QD 87), Freiburg, 1979. 11—32; — 5. *P. Hoffmann*: Studien zur Logienquelle, Münster, 1972; — 6. *H. Merklein*: Die Gottesherrschaft als Handlungsprinzip, Würzburg, 1978; — 7. *R. Schmackenburg*: Gottes Herrschaft und Reich, Freiburg, 1965; — 8. *H. Schürmann*: Gottes Reich — Jesu Geschick. Jesu ureigener Tod im Licht seiner Basilea-Verkündigung, Freiburg, 1983.

Mocsári Gabriella

AZ ELUTASÍTOTTSÁG

Az elmúlt negyven évben egyházunkat a múlt csökevényeként kezelték. E körülmény erősen gátolta az egyház szellemi fejlődését, a szükséges változásokat. Az idősebb papok jelentős részének eszményei a megelőző korból származnak. Sokan súlyos üldözést szenvedtek, de akiket nem ért nagyobb zaklatás, azok is üldözöttnak érezték magukat. 1976-ban például figyelemztettek: nehogyladjak egy „Üdvözlöm a hittanccsoporot!” szövegű képeslapot. Csak titokban mehettem lelkigyakorlatra is.

Mint fiatal felnőtt — mostohagyermekként éreztam magam az egyházban. De nem csak én voltam így. Az új lelkiségi mozgalmak tagjai is így érezték magukat. Akiktől elfogadást vártunk volna, püspökök, papok, talán azért nem tudtak elfogadóbbak lenni velünk szemben, mert az üldözöttség miatt ők maguk is mostohagyermeknek érezték magukat. Igaz Tomka Miklós pesszimista megállapítása a „Magyar katolicizmus 1991-ben” című könyvében, hogy az egyház munkájában részt venni akaró keresztény értelmiségiek legnehezebb akadály a „hivatalosak” gyanakvása volt.

Amikor a ferences szerzetesnövendékek Erdélyben megjelenő lapjában azt olvastam, hogy ők is mostohagyermeknek érzik magukat az egyházban, akkor döbentem rá, hogy az elutasítottság szelleme megtámadta egyházunkat. Mert az nincs rendben, hogy szinte mindenki elutasítottnak tudja magát. A plébános úgy érzi, hogy nem fogadja el őt a püspöke; a káplán, hogy nem fogadja el plébánosa; a kántor, hogy nem fogadja el őt a káplán...

Jézus Krisztus elfogadott valamennyiünket. Térjünk meg elutasítottságunkból! Örvendezzünk Jézus Krisztusban, aki valamennyiünket érdemesnek tartott arra, hogy vérét kiontsa értünk.

Miért bűn az elutasítottság, amiből meg kell térni? Ha megtérünk, Isten megadja a belső gyógyulást. Azért bűn, mert Isten nem utasít el minket, szeret minket, és ezt nem akarjuk elfogadni. Más emberek elfogadásáért (például felettesünk) küszködünk, pedig nem az embereknek, hanem Istennek kell tetszeni.

Azután azért is bűn, mert rengeteg más bűn fakad belőle. Ha magam ellen fordítom: öngyűlölet, nagyon súlyos esetben öngyilkosság; ha mások ellen fordítom, mások elutasítása (nem tudom elhinni, hogy elfogadhat engem, tehát én is elutasítom őt). A gyermekkori lelki sérülések is kiválthatják az elutasítottság érzésének szindrómáját. Tehát ott is felléphet ez a lelki kór, ahol a közelmúltban nem volt üldözés.

Úgy gondolom, hogy valahányszor az egyház tagjainak képmutatásáról van szó (jó lenne ezt már múlt időben írni), akkor valójában az elutasítottság problémájával állunk szemben. Ha világosság lesz, nincs hatalma többé a sötétségnek. Mert miről is van szó? A súlyos elutasítottságban szenvedő ember nehezen érti meg, hogy Isten nem utasítja el, sőt szereti őt. Ó, ha megismerné Isten atyai szívét és elfogadását! Ha tudná, hogy Isten előtt nem kell semmit „megmutatni”. Hogy Isten érdemei nélkül elfogadja.

Akármilyen betegnek, bolondnak, a társadalom számára haszontalannak tartanak vagy tartom magam — Isten elfogad. Nem tehetek semmit azért, hogy később jobban elfogadjon, mint ebben a pillanatban. Ha úgy érzem: plébánosom vagy a püspököm sem fogad el, Jézus akkor is elfogad. Nem érdekes, hogy a „ranglétra” melyik fokán állok, Jézus akkor is elfogad. Nem érdekes, hogy szép vagyok-e vagy csúnyának tartom magam — Isten teremtett. Ha a tükörbe nézek, ezt mondom: Isten gyermeke vagyok, az Úr hívott el és nevemen szólított.

Steve Hepden: „Az elutasítottság, és hogyan küzdhetjük le azt” című könyvében írja, hogy az elutasítottság azt jelenti, hogy valaki képtelen szeretetet adni vagy elfogadni. Az ilyennek önmagáról alkotott képe is zavarossá válik. Az elutasítottság minden emberi kapcsolatait megtámadja. Az elutasítottságból fakad a lázadás (gyűlöli, átkozza magát, másokat), az önelutasítás (önsajnálata, saját maga ellen fordítja az elutasítottságát) és az önvédelmezés. Ez utóbbi esetben magunkba zárjuk az érzelmeinket, hogy senki se jöhessen közel, vagy mindenáron való siker után vágyunk, teljesítménykényszer alatt állunk. Az elutasított ember gyakran nem tudja elfogadni saját szexualitását, és ha emiatt a cölibátusba menekül, később súlyos problémái támadhatnak.

Miért jelent problémát egy elutasítottsággal küszködő klerikusnak, hogy Jézusról beszéljen? Bár sokat tudhat Istenről, de mivel nem ismeri Isten atyai szívét, nem ez lesz meg Jézus irántunk való szeretetét, nem is tehet erről tanúságot. *Csak azzal a vigasztalással tudunk másokat vigasztalni, amivel Jézus vigasztalt bennünket.* Nehéz az olyan embereknek beszélni a megváltásról, akik még nem ismerték meg, nem tudatosították, hogy Jézus Krisztus megváltotta őket elutasítottságukból. Jézus Krisztus megvált mindannyiunkat saját elutasítottságunkból! Ő, aki elutasítottságunkat is felvitte a keresztre, soha nem utasít el minket. Ez az az Evangélium, amit papoknak és világiaknak hirdetniük kell.

Sajnos, nagyon fájdalmas problémák származnak abból, ha súlyos elutasítottságban szenvedő emberek Jézust keresve az egyház ajtaján kopogtatnak, és elutasítással találkoznak. Jó helyen járnak? Az egyház talán kórház? Befogadja a betegeket? Igen, az egyház kórház. Mert Jézus Krisztus a betegeket jött meggyógyítani. Olyan történelmi korban élünk, hogy a szükségben lévő emberek kopogtatnak az egyház ajtaján. Ha az elutasított ember az elutasítottságtól szenvedő pappal találkozik, ez a kapcsolat rendkívül tragikussá válhat. Hogy miért? *Azért, mert senki sem utasítja el úgy az embertársait, mint éppen az elutasított ember. Elutasítottságunk szörnyű következménye, hogy uralkodni akarunk környezetünkön.* Az elutasított ember ellenőrzi, hatalma alá veti környezetét, az érzéketlen szemmel emlegetnek egy régi papot, aki elfogadta őt, mert maga is elfogadással találkozott. Sok ember ugyanis csak papján keresztül tud Istenhez kötődni.

Tomka Miklós a „Magyar katolicizmus 1991-ben” című könyvében megjegyzi, hogy az egyház azokra az emberekre van a legnagyobb hatással, akik életkoruk miatt még befolyásolhatók (gyermek, fiatalok, öregek). Sok pap úgy érzi, ha nem vezetője egy egyházközségnek, vagy egy kisebb csoportnak, akkor ő már nem is ember. Nem tud megválni a „rangjától”, azonosítja magát azzal. A „szerep” mögött talán már nincs senki. Ez azért tragédia, mert a mai ember kétségbeesetten keresi a papi szerep mögött az *embert*. Olvasunk megrázó példákat arra, hogy egy püspök kiköltözik palotájából a fogyatékos emberek vagy a leprások közé, akik azután nagy belső megnyugvásról, gyógyulásról számolnak be. A papi szerep bizonyos megfelelést kíván a társadalom által kialakított elvárásoknak. Ugyanakkor azonban a pap nem azonosulhat annyira ezzel a szereppel, hogy önmagát elveszítse. — Az elutasítottságból maximalizmus is fakadhat, állandó elégtelenség érzete — pedig Isten nem kíván senkitől lehetlent. „Kinek-kinek ahogy az Úr adta” — írja Szent Pál. Végére is Isten nélkül semmit sem tehetünk.

Jézus még nem kezdte meg működését, amikor az égből szózat hallatszott: „Ez az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik”. Isten nem görcsös igyekezetünk miatt fog elfogad-

ni. Ő már most szeret és elfogad, és annál jobban, mint ahogy ebben a pillanatban szeret, nem szerethet.

A Biblia több olyan emberről ír, akinek lelkét megtámadta az elutasítottság. Steve Hepden könyvében elemez egy ilyen esetet. Jonatánnak, Saul fiának volt egy fia, Mefibóset. A neve azt jelenti: szegény. Családjából mindenkit megöltek. Menekülés közben mindkét lábára megbénult. Minden földjét elvették, és őt Lo-Debarba száműzték. Ennek a helynek a neve azt jelenti: meddő. Egyszer hívatta Dávid. Mefibóset nem tudta, miért. Volt oka félni, hiszen lehetséges trónkövetelő volt. Félt, hogy Dávid talán megöli. El kellett döntenie, hogy Lo-Debarban maradjon-e, vagy elmenjen a királyhoz. (Itt Steve Hepden párhuzamot von az elutasított emberekkel, akiknek tudata alatt valójában rendkívül kegyetlen az istenképük, félnek, hogy Isten megöli őket. Éppen ezeknek az embereknek kell Isten szeretetéről beszélni.) Mefibóset végül is elmegy a királyhoz. A király nem öleti meg, hanem visszaadja minden földjét. És még valamit mond neki: „Ne félj. Mert kétség nélkül irgalmasságot cselekszem veled. Mindenkor az én asztalomnál fogsz enni.” Mefibóset így felel: „Én egy dögölt kutya vagyok. Miért tekintettél rám?” Ennyire lesújtó képe volt önmagáról.

Azt hiszem, Isten is azt mondaná, ha odamennénk hozzá: Ne félj. Mert kétség nélkül irgalmasságot cselekszem veled. Az elutasított embernek az a legnehezebb, hogy ki merjen lépni saját Lo-Debarjából. Ki merjen lépni saját elutasítottságából, maga és mások iránt érzett gyűlöletéből. Mefibóset béna volt, nem tudott járni. Lehet, úgy érezzük: annyira sérültek vagyunk, hogy nem tudunk kilépni saját Lo-Debarunkból. Az elutasítottság megbénít és elhomályosítja az ember látását.

A legnagyobb *sötétségben is léphetünk Isten felé*. Szembeszállhatunk a minket körülvevő sötétséggel. Jézus azt mondta: egy mustármagnyi hit elég ahhoz, hogy nagy hegyeket elmozdítson. Ő azokra a hegyekre gondolt, amit a bűn épített fel, vagy mai teológiai szóhasználatnál a strukturális bűnökre, amit sokszor nem mi hoztunk létre, csak szenvedünk tőlük. Amikor Mefibóset már a király asztalánál ült, nem látszott, hogy béna.

Senki sem volt ezen a világon olyan elutasított, mint Jézus. Ő a kereszten a mi elutasítottságunkat is magára vette, amikor felkiáltott: — Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem? Ő életében és halálában is azonosult az elutasítottakkal. Isten magára hagyta őt bűneinkért, azért, hogy mi soha ne legyünk elutasítva.

„Asztalt teritesz nekem ellenségeim előtt, elárasztod fejem olajjal, csordultig van a poharam. Bizonyára jóságod és kegyelmed követnek engem életem minden napján, és az Úr házában lakozom örökkön örökké. Még ha a halál árnyékának völgyében járok is, nem félek a gonosztól, mert Te velem vagy.” „És lesztek néktek atyátok, és ti lesztek fiaimmá és leányaimmá, azt mondja a mindenható Úr.” (Vö. Zsolt 23,4—6; 2Kor 6,18.)

Szerkesztőségünk mindenekelőtt azokkal a kéziratokkal foglalkozik, melyeket a közreműködő szerzők felkérésre írnak. Az önként jelentkezőktől kérjük, hogy tervezett írásaikat, illetőleg azok vázlatait a jelzett határidők előtt ÖT HÓNAPPAL sziveskedjenek a szerkesztőségbe eljuttatni.

Beküldési határidők: az 1. számhoz november 1-ig — a 2. számhoz február 1-ig — a 3. számhoz május 1-ig — a 4. számhoz július 1-ig.

KERESZTÉNY ÉRTÉKEK

Boda László

ÖNZETLENSÉG

Az önzetlenség nagyon vonzó szó. Szívesen és gyakran használjuk, többnyire akkor, ha másokon kérjük számon. Hányszor elhangzik például a családi élet feszültségeiben, amikor a férj vagy a feleség a másik szemébe vágja: „Önző vagy!”, s ezzel a szemrehányással az önzetlenség hiányát panaszolja föl. Régi igazság, hogy egymásnak vagyunk legjobb lelkitükre...

De vajon igazságos és indokolt-e a gyakran elhangzó vádaskodás? Nem lehetne-e fondorlatos logikával visszafordítani mindezt, és megkérdezni: nem azok-e a legzönbek, akik folyton mások önzését panaszolják?

Az emberi önzetlenséget csak az önzés ellenpontozásával lehet értelmezni. Ki az önző ember? Aki csak magára gondol. Akit a politika fordulatait vagy a világ eseményeit is csak a maga szemszögéből nézi és ítéli meg: „Vajon jó ez nekem?” Az önzetlenség motivációja viszont ez: „érted,” vagy: „értetek”. A szentmise szíve az átváltoztatás. Annak elmélyült csendjében halljuk újra és újra az emlékezetes evangéliumi szavakat, melyekben maga Jézus Krisztus adja a leghitelesebb és leghatásosabb példát az önzetlenségre: „értetek és mindenkiért”.

Az önzésnek és önzetlenségnek szinte felmérhetetlen háttere van az emberi cselekvés motivációinak történetében. Legegyszerűbb azonban a két szélsőséges nézetet szembeállítani egymással, hogy sejteni tudjuk: mennyire nem könnyű ez a kérdés. A keresztény lelkiség irodalmában különösen a XVI. XVII. századtól kísért a teljesen érdekmentes „tisztá szeretet” ábrándja, melyet — janzenista sugallatra — Fénelon püspök fogalmazott meg. Eszerint meg az örök boldogságot sem szabad kívánni, sőt remélni sem, mert akkor már — bár kifinomultabb formában — önzővé válik a szeretetünk, akkor már az érdek vezet bennünket, nem a tiszta szeretet.

Ennek szöges ellentéte viszont az, amit az elmúlt negyven esztendő nevelése sulykolt belénk. A marxi materializmus — szerves kapcsolatban egy ateista emberképpel — az érdekek mindenhatóságának tételét hirdette. Eszerint önzetlen szeretet nem is létezik. Döntéseinkben mindent az érdekek határoznak meg. Az önzetlenség illúzió. Legfeljebb arról lehet szó, hogy egyéni önzésünket s vele a saját érdekünket a közösségi érdek fennhatósága alá helyezzzük, mert hosszabb távon az nekünk is érdekünk.

Az egyház egyik végétet sem fogadja el. Fénelon püspök tételét is elítélte, hiszen így a Szentírás határozott tanításával kerülnénk szembe. Szabad tehát remélni az örök boldogságot, az üdvösség beteljesülését (a keresztény remény erre irányul!). Nem földi értelemben vett „prémium-várás” az, amikor Jézus maga is hivatkozik az örök jutalomra a mennyben. Hiszen ez a jutalom — reményünk szerint — a legszemélyesebb találkozás: Istennel, Jézus Krisztussal és a szentek közösségével, az üdvösség végérvényes szolidaritásában. — Ugyanúgy kihívóan szembekerül a Szentírással, de a humánus képletével is az a nézet, mely az érdekek filozófiáját vallja, radikális formában. Az egyéni érdek s vele a teljes önzés filozófiáját Max Stirner fogalmazta meg könyvében, még 1845-ben. Nem vette észre, amit mi már tudunk, hogy az életelvvé tett önzés képtelen helyzetbe kerül, ha egyetemes érvényre pályázik, ha azt kívánná, hogy mások is elfogadják a tételt, és aszerint éljenek. A radikálisan önzőnek ugyanis elemi érdeke, hogy a körülötte élő emberek minél önzetlenebbek legyenek. Mert az *életelvvé tett önzés elemi módon megköveteli mások önzetlenségét*. Az önzésnek ez a formája olyan parazita, amely csak az önzetlenség talaján tud megélni. Az önzők klubjának tagjai tehát akkor cselekszenek következetesen, ha másoknak minél altruistább filozó-

fiát hirdetnek, vagy olyan könyvet osztogatnak, mint a Biblia. A tétel világos: legyetek minél önzetlenebbek, hogy én minél önzőbb lehessenek.

A keresztény lelkiesség és a teológia már tisztázta, hogy kétféle szeretet van bennünk: egyikkel magunknak akarjuk a javakat és a személyeket (pl. Szeretem a jó bort, hogy nekem jól essék); másikkal önmagunkat adjuk vagy magunkból adunk, embertársunk javát akarva. Ez az ajándékozó szeretet, melyet Aquinói Szent Tamás „baráti szeretetnek” is nevez (amor amicitiae). Toynbee, a neves történész és történetfilozófus nyelvünk nagy gyarláságának mondja, hogy ugyanazzal a szóval fejezzük ki az egyiket és a másikat: „szeretni”: „szeretem a palacsintát”, és „szeretlek téged”.

Nagyon elhamarkodott dolog volna azonban, ha ennek alapján azonnal kétféle embertípust különböztetnénk meg: azt, aki csak magára gondol, csak önző érdekeit veszi figyelembe, és azt, aki csak másokért él. A valóság ugyanis az, hogy mindkét szeretet hajlamát magunkban hordozzuk; hogy az önzés és az önzetlenség küzdelmé talán egész életünket végigkíséri. Hibás és elfogult az a tétel is, hogy az ember természeténél fogva önző. Hiszen például a szolidaritás érzését is magunkban hordjuk. Az bizonyos, hogy az eredeti bűn következményeként erősebb bennünk az önzés hajlama az önzetlenségénél. A szentek barokk stílusú szobrai láttán még az is megfogalmazódott humorba foglalt rosszmájúsággal, hogy „Minden szentnek maga felé hajlik a keze”. Az önzésre hajlamos ezt olvasta ki az ilyen szoborból, mintegy igazolni kívánva önmagát. Pedig az önzés gesztusára éppen nem a szentek keze a példa. Elég említeni Páli Szent Vincét, az újkor talán legnagyobb szociális apostolát, akinek a kezén nagyon sok pénz átment, de *átment*, és nem tapadt hozzá, hanem a rászorulókat javát szolgálta. Ma pedig nyílt beszédtema, hogy a mai Oroszországban mi lett a sorsa egyes segélyküldeményeknek, hogy mi minden akadt fönn a közvetítők kezén.

Nem lehet tehát merev kategóriákat fölállítani, hogy két embertípus létezik: az önző és az önzetlen. Nem lehet, már csak azért sem, mert fejlődő, alakuló lények vagyunk. Még az apostolok is azt kérdezték először Jézustól: „Mi lesz a jutalmunk?” (Mt 19,27) Amit Péter mond, nemcsak a saját nevében mondja. Jakab és János anyját szintén igencsak érdekli fia jövője. Kezdetben ő is miniszteri székekről ábrándozik. A vég azonban az önzetlen szeretet nagy tanúságtétele: vértanúság Krisztusért. Ez az önzésen leginkább túlmutató, áldozatos szeretet gesztusa. Mert nagyobb szeretet nincs annál, mint amikor az ember életét adja másokért, mondja Jézus (Jn 15,13).

Önmagunk szeretete még nem önzés. Az önzetlenség pedig nem az, hogy magammal nem törődöm. Sokan idézték már, le is írták, hogy önmagunk helyes szeretete az embertársi szeretet bibliai normája: „Szeresd felabarátodat mint önmagadat” (Lev 19,18). Jézus nem érvényteleníti ezt, hanem beteljesíti: „Úgy szeressétek egymást, ahogyan én szerettelek titeket” (Jn 15,12).

A keresztény ember személyi fejlődése a Krisztuskövetés útján, a szentek társaságában persze az, hogy az önzetlen szeretet minél inkább meghatározó legyen döntéseink motivációjában. Még az „önmegvalósítás” divatos szava is csak akkor keresztelhető meg, ha az másokért történik, például ilyen elv formájában: „Megvalósítom magamat Krisztusban — másokért”. Hiszen csak az tudja igazán eredményesen szolgálni embertársait, aki személyi értékeit minél jobban kibontakoztatja.

Mindebből érthető, hogy életünk a két szeretet konfliktusainak ütközeteitől sem mentes. Az önzés akkor vesélyes igazán, ha életformává válik, s az önzetlenség is akkor igazi, ha egy élet alapvető szándékát, irányulását jellemzi. Ki kell azonban mondani Messnerrel, a neves osztrák szociáletikussal, és persze az erkölcssteológia álláspontjával, hogy *önmagunk helyes szeretete olykor megelőzheti a felebaráti szeretet kötelezettségét*. Egy példa nem győz meg, de talán eligazít. Ha egy egyetemi hallgató annyira csak gyengébben tanuló társával foglalkozik, hogy az eredményesen levizsgázik, ő pedig nem, akkor cselekedetét nem lehet erkölcsileg igazolni. Ne maradjon azonban a példa árván. A házasság bőven kínálja az egyéni érdek és a másik iránti figyelem konfliktusait. Ha a féneloni elvet követve egy férj teljesen elhanyagolná magát, és csak a feleségével törődne, azt járatná a legszebb ruhákban, maga pedig kopott, rongyos gúnyában járna, annak a kölcsönös szeretet teljes meglazulása lenne a következménye: elhidegülés a másik részéről, majd esetleg válás. Mert kinek kell az ilyen férj? A magáról — a maga üdvösségéről is — megfeledező álzszeretet jelszava önmagáért beszél: „Én annyira szeretlek, hogy a pokolba is veled mennék.”

Megszüntethető-e önmagam szeretetének és a felebaráti szeretet önzetlenségének feszültsége, konfliktusa? Igazán hatásosan csak azzal a módszerrel, amit az Evangélium ajánl. Az „én” és a „te” közötti különvalóság akkor szűnik meg, ha a „te” beköltözik, az „én”-be. Megrendítően mély és igaz a képlet: te énbennem, én tebenned. Ha a másik bennem él, az önzés és önzetlenség erőterében megszűnik az áramutéssel fenyegető feszültség, akkor önmagam szeretete a másik szeretetét is magában foglalja. Így minden konfliktus feloldható.

Veres András

„HŰSÉGES AZ, AKI MEGHÍVOTT TITEKET” (1Tesz 5,24)

A *hűség* nem tartozik a manapság legdivatosabb erények sorába. Pedig állandóan változó világunkban sokan különös módon érzékennyé váltak rá, s igénylik a stabilitást, az állhatatosságot, a kitartást. A változandóság hozzá tartozik földi életünk külső kereteihez, de az ember belső világában bekövetkező változások egyáltalán nem tűnnek természetesnek. S ha ez a változás negatív tendenciájú, mind az illető személyben, mind környezetében súlyos lelki elbizonytalanodást eredményezhet. Erről tanúskodik az a nagyfokú bizonytalanság, mely a mai embernél, főként fiataloknál tapasztalható, vagyis nem mernek elköteleződést vállalni. A számtalan negatív példa (házassági hűtlenség, válás stb.) félelemmel tölti el őket, elveszítik bátorságukat, s nem tudnak bízni sem a kapott ígéretben, sem önmagukban, vagyis ők maguk sem mernek hűséget ígérni. Ehhez járul még a bizonytalan jövőtől való félelem is. Mindez együttesen szinte képtelenné teszi őket a hűség erényének elsajátítására, és megvalósítására.

De éppen ezért ma, amikor sokan megkérdőjelezzik, hogy lehet-e még, érdemes-e még egy értelmes jövőben bízni, amikor állandó félelem és bizonytalanság uralkodik társadalmi és személyi kapcsolatainkban, egyre inkább kihívás lehet ez a helyzet az igazi hűség mélyebb dimenzióinak megismerésére.

Általános értelemben a hűség fogalma valakihez vagy valamihez való állhatatos, kitartó ragaszkodást jelent. Leggyakrabban talán a férfi és nő kapcsolatában szoktuk emlegetni, de beszélünk az elvekhez, szokásokhoz, ígérethez, hazához vagy valamely közösséghez való hűségről is. Mi itt teológiai szempontból vizsgáljuk a fogalmat és azt igyekszünk megvilágítani, hogy a keresztény értelmezés szerint a hűség végső alapja az Istennek adott szabad elköteleződésben rejlik, ahhoz az Istenhez való elköteleződésben, aki egyszer s mindenkorra hűségben kötelezte el magát hozzánk. Az ember hűsége csak mintegy válasz Isten hűségére.

Isten maga a hűség

A Biblia tanúsága szerint Isten változatlan, örök szeretettel szereti az embert, mely leginkább irgalmasságában nyilvánul meg. „Áldott legyen az Úr, uramnak, Ábrahámnak Istene, aki nem vonta meg szeretetét és hűségét uramtól.”¹ A zsoltáros is tanítja, hogy a hívő ember rendíthetetlen bizalmának Isten hűsége az alapja.²

A kinyilatkoztatásban Isten hűsége Isten igaz voltával mutat szoros kapcsolatot. „Eljegyezlek magamnak örökre, eljegyezlek igazsággal, törvénnyel, jósággal és szeretettel. Eljegyezlek hűséggel, hogy megismerd az Urat.”³ „Az igazság és a hűség találkoznak, az igazságosság és a béke csókot vált.”⁴

Az Újszövetség még inkább magasztalja Isten hűségét. Jézus megtestesülése és főként a megváltás Isten hűségének abszolút megnyilatkozása. Jézus pedig saját személyében mutatja be az Atyához való igazi, teljes hűségét, amikor a kereszten felkiáltva „Beteljesedett!”⁵, tudatosítja az ott állókban, hogy Ő hűségesen beteljesítette azt a küldetést, amiért az Atya Őt a világba küldte.

A hűség természete

Az őskeresztények rendíthetetlen kitartással bizonyítják, hogy bármilyen megpróbáltatás éri is őket, nem félnek, mert tudják, hogy Isten hűségese, s erejükön felül nem teszi őket próbára. Hirdetik, hogy Isten elsősorban a szegényeknek és az elnyomottaknak mutatja meg kegyességét és hűségét. Azoknak, akik hozzá kiáltanak, a megtérő bűnösöknek. Ebből következik, hogy az Isten szeretetére, hűségére adott emberi válasznak is hasonlóképpen kell megnyilvánulnia. Vagyis annyiban vagyunk hűségesek Istenhez, a Teremtőhöz és Megváltóhoz, amennyiben embertársi kapcsolatainkban együttérzők, segítők, igazságosak, irgalmasak vagyunk.⁶

Karl H. Peschke érdekes összefüggésre hívja fel a figyelmet, amikor a hűség fogalmának bibliai értelmezését adja. A Bibliában a hűség fogalma szoros kapcsolatot mutat az őszinteségével. Az az ember igaz (őszinte), aki hűséges Istenhez és embertársához. Az őszinteség a szavak és a gondolatok közötti harmóniát igényli, míg a hűség, bár ugyanezt a harmóniát igényli, de már a cselekedetek és a szavak között.⁷

Az Istenhez való hűség természetesen igényli az emberekhez való hűséget. Minél inkább bensőséges két ember kapcsolata, annál inkább kell, hogy a hűség jellemezze: házastársi hűség, a szülők iránti hűség, hűség a barátokhoz. Az egyház különös értéket tulajdonít az ember rendkívüli ígéreteihez való hűségnek, úgymint a házassági, papi és szerzetesi ígéreteknek.

Az ember hűségének mértéke

Az embertársához való hűség mértéke az Istenhez való hűség. Éppen ezért megfontolandó kérdés a hívő ember számára, hogy bízhat-e annak az embernek a hűségében, aki hűtlen az Istenhez? Vagy még tovább vezetve a gondolatot: bízhat-e annak az embernek a hűségében, aki nem hisz Istenben? (Főként a házasságra készülőknek lehet ez fontos kérdés!)

Az embertársakkal való kapcsolatban megnyilvánuló hűség lényeges eleme a kölcsönös bizalomnak, a személyi és közösségi biztonságának. Ezek fontos előfeltételei az élet boldogságának, a közös munka eredményességének és mind az egyén, mind a közösség biztos fejlődésének. Akkor valósul meg az ember nagykorúsága, amikor alkalmassá válik az elköteleződésre, vagyis a hűségre. Ugyanis a hűség valódi értelmében egy szabad elköteleződés egész jövőnkre nézve: feltétel nélküli, szerető önátadás. A mai ember az önmegvalósítás köti le igen erősen, így önmaga kerül gondolkodásának és cselekedeteinek középpontjába. Pedig minél inkább önmagát állítja a középpontba, annál kevésbé lesz alkalmas magát hűségben elkötelezni.⁸

Amint láttuk, a hűség kapcsolatban van más erényekkel is, mint az igazságossággal, a szeretettel, az irgalmassággal, az őszinteséggel, de nem kevésbé a mérsékletességgel és a bátorsággal is. A mérsékletességben megvalósul az ösztönök irányításától való mentesség, a bátorságban pedig az ember szembenéz a veszéllyel, és állja a sarat a szenvedésben is.

A hűség a keresztény ember életében

A hűség dialektikus karakterű. Amilyen mértékben valósítja meg az ember Istenhez való hűségét, olyan mértékben tapasztalja meg az önmagához való hűség boldogító érzését. Ez utóbbi nélkül, következésképpen az előző nélkül sem lehetséges a kiegyensúlyozott, boldog emberi élet. Hiszen a hűség a létezés szintjén, egész valójában határozza meg a személyiséget.

Pál apostol a Lélek gyümölcsei között sorolja fel a hűséget.⁹ Vagyis azok képesek megvalósítani, akik a Lélek szerint élnek, akik életüket teljesen az Isten felé fordították, s Tőle, az örök hűségtől várják a megerősítő kegyelmet kitartásukhoz. Érthető tehát, hogy a hűség csak a Lélek szabadságában, az állandó megtérésben, s ennek állandó növekedésében tartható meg. A hívő ember mindig kész hűtlensége felszámolására, s ezt a készséget a szentségek erejéből meríti, melyek Isten hűségének látható jelei. Így erősödik benne az Apostol hite: „Hűséges az Isten, aki meghívott Fiának, Jézus Krisztusnak, a mi Urunknak közösségébe.”¹⁰ Ő megoltalmazza azokat, akik hűségesek maradnak hozzá.

Jegyzetek: 1. Ter 24,27 — 2. Vö.: Zsolt 31,6-7; 40,11; 69,14 — 3. Oz 2,21-22 — 4. Zsolt 85,11 — 5. Jn 19,30 — 6. Vö.: B. Häring: *Frei in Christus*, II. k., Herder, Freiburg-Basel-Wien, 1982. 75. old. — 7. Vö.: K. H. Peschke: *Etica cristiana*. II. k. Pontificia Università Urbaniana, 1985. 791. old. — 8. Vö.: B. Häring: i.m. 77. old. — 9. Gal 5,23 — 10. 1Kor 1,9.

TEOLÓGIAI-LELKIPÁSZTORI KÉRDÉSEK

AZ EGYHÁZMEGYE AZ EMBEREK SZOLGÁLATÁBAN

Hans Pflügl interjúja dr. Franz Zak nyugalmazott Sankt Pölten-i megyéspüspökkel

Mérföldkő volt az egyházmegye történetében az 1972-es egyházmegyei szinódus. Azon határozták meg a mai pasztoráció alapvető irányvonalait. Már az előkészítés fázisában 120 pap és 370 világi működött közre. A plébániákról 4000 állásfoglalás érkezett. Ezt követően 1972 áprilisától novemberéig 243 résztvevővel ülésezett a szinódus három ülészakon. A zsinat után húsz évvel dr. Franz Zak megyéspüspökkel tekintettünk vissza erre az eseményre.

HP: Püspök Úr, az egyházmegyei szinódus egyházmegyénk történetében mélyreható esemény volt, ennek során jelölték ki a lelkipásztorkodás irányát.

FZ: Már a II. Vatikáni zsinat kijelölte az irányt a lelkipásztorkodás területén. Ott azonban az egész egyházzal volt szó. A mi feladatunk az volt, hogy átültessük azt egyházmegyénkbe. Már a szinódus meghirdetésének igen pozitív fogadtatása volt. De még sok előkészítő munkára volt szükség, amit elsődlegesen a szinódus promótora, dr. Alois Stöger segédpüspök végzett el.

HP: Ezúttal elkötelezett módon vettek részt a világiak is mind az előkészítésben, mind pedig magán a szinóduson. Százak működtek közre aktívan a munkában.

FZ: Az előző szinóduson, 1961-ben, csupán hét világi küldött volt. Ezúttal majdnem annyian voltak, mint a papok. A súlypontnak ez az áthelyezése is mutatja már, hogy új szemlélet tört be az egyházzal alkotott felfogásba. Mégpedig az, hogy az egyház az összes hívő embernek a közössége.

HP: Mi volt a szinódusnak az elsődleges célja?

FZ: Alkalmazni akartuk egyházmegyénkre mindazt, amit a Zsinat az összegyházra nézve határozott. Hiszen a Zsinat úgy beszél az egyházmegyéről mint részegyházról, amelynek az összegyházat kell megjelenítenie.

HP: A szinódus jelmondata így hangzott: A St. Pölten-i egyházmegye a mai emberek szolgálatában.

FZ: Az Egyetemes zsinat új szempont szerint határozta meg az egyházat: az üdvösség jele és eszköze. Az üdvösség Isten legbensőbb kapcsolata az emberrel s az embereké egymással. Így látja a II. Vatikáni zsinat. S ebben tulajdonképpen Isten népének a közösségét helyezték az előtérbe. A hierarchikus struktúra ma abban áll, hogy szolgálatként értelmezett hivatalok vannak. A Zsinat kifejezetten „ministerium”-ról beszél. A pap, a püspök vagy a pápa szolgálata a hívők közösségének a szolgálata; nem állnak az egyház fölött, hanem benne vannak Isten népében.

HP: Húsz év telt el az egyházmegyei szinódus óta. Gyökeret tudtak verni a határozatai?

FZ: Meg vagyok győződve arról, hogy a határozatokat egészségben még nem hajtot-

tuk végre, azonban nagy részüket megvalósítottuk. A határozatokat messzemenően pozitívan fogadták, s ezt különösen is a világiak közreműködése mutatta meg.

Az egyháznak az emberekkel szemben teljesített szolgálata, ahogyan azt a Vatikáni zsinat látta, s az egyházmegyei szinódus kifejtette, hármas: az igehirdetés, a liturgia és a diakónia. Különösen a liturgia terén történt sok minden, például a szentségi pasztorációban vagy az Eucharisztia jobb megértésében. Ezért még ma is nagyon hálásak az emberek. Ebben nagy ajándékot kaptunk a Vatikáni zsinattól.

Az egyházmegyei szinódus kívánsága volt az is, hogy telepítsünk le az egyházmegyében egy szemlélődő rendet. Ezt aztán a világi hívek különböző mozgalmainak a jelentős segítségével, mint például a Katholische Männerbewegung (Kat. Férfimozgalom) a jeutendorfi Kármelben meg is valósítottuk.

HP: A szinódus másik súlypontja a diakónia volt. Sőt, olyan hangok is voltak, hogy a szinódus nagy ösztönző ereje volt a megújulásnak.

FZ: Isten szeretetét a gyakorlati életben kell megvalósítanunk. Hatásának érződnie kell a legalsó szinten is, az egyházköztségben. Ezért van az, hogy a Karitászmozgalmat erősebben lehgorgonyoztuk az egyházköztségeken. Minden plébánián kell lennie valakinek, aki felelős a Karitászmunkáért, aki együtt dolgozik az egyházmegyei Karitással. Ez az elkötelezettség persze okozott problémákat is, ezeket az egyházmegye maga nem tudta megoldani. Elsősorban a fogyatékosok, a társadalom gyengéi érdekében vettük fel a kapcsolatot a tartományi kormányal. S meg kell mondanom, igen jó együttműködés alakult ki az egyházmegye és a tartomány között.

HP: A szinódus megítélésében mégis kicsengett a szavaiból, hogy a megvalósításában vannak még hiányosságok. Melyek ezek?

FZ: Bármennyire örülök is a világiak aktivitásának, ezen a téren még mindig nagy hiányokat kell pótolnunk. Még sokfelé kevesen értik meg azt, hogy a keresztény világiak nem csupán részesülnek az egyház lelki gondozásában, hanem maguknak is ki kell venniük a részüket az egyház küldetéséből. Megkeresztelt és megbérmált keresztényként az ember mindazért felelős, ami az egész egyházban történik. Ez a megértés már messzemenően tapasztalható a különböző tanácsok munkájában: egyházmegyei szinten a papi szenátusban, a lelkipásztori tanácsban, a világiak tanácsában, de plébániai szinten is az egyházköztségi képviselőtestületben. Ma már nem tudom elképzelni a lelkipásztori munkát az egyházköztség képviselőtestületének segítségével nélkül. A népegyház már nagyon nagy utat tett meg a közösségi egyház felé. A jövőben ennek még jobban fel kell élénkülnie. Szükség van azonban a katekézis új szemléletére is, hogy miképpen éri el az evangelizáció a felnőtteket. Az oktatási központ mellett ezt a célt szolgálja az egyházmegye újságja, valamint a Katolikus Akció a legkülönbözőbb mozgalmakon keresztül. Ezek az intézmények már benne vannak a felnőttek képzésében.

Igen nagy gond azonban a papi utánpótlás, már csupán a szinódus határozatainak a megvalósítása érdekében is. Kevés a káplánunk, s ezt különösen is megszenvedti az ifjúság. Fel kell tennünk magunknak a kérdést: mit tudunk tenni a jövőben azért, hogy növekedjék a papi utánpótlás. Ez igen nagy gondom.

Azt is megkérdezem magamtól, hogy folytathatjuk-e a képzésnek eddigi útját, vagy új utakat kell keresnünk. Véleményem szerint nagy bátorság kell ahhoz, hogy új utakon járjunk. Bár kényes a kérdés, én mint püspök is mindig síkra szálltam azért, hogy fontoljuk meg a „viri probati”, tehát a próbát kiállt nős férfiak papságra bocsátását. Ma is megismételtem a kérdést, vajon a helyzetet látván nem kényszerül-e az egyház mégis új lépésekre. Nem szabad becsuknunk a szemünket a nagy problémák láttán.

HP: Püspök Úr már évtizedekkel ezelőtt fölvetette ezt a témát. Azonban csak nagyon vonakodva reagáltak rá. Az állandó diakónusok kérdésében az egyházmegye az éllavas szerepét töltötte be.

FZ: Mi voltunk az első egyházmegye, amelyik nős diakónusokat szentelt. Meg kell mondanom, hogy a fejlődés igazolt bennünket. Jelenleg több mint húsz állandó diakónusunk van, s csak azt kívánhatom magamnak, hogy a jövőben is kapjunk ezen az úton hivatást.

HP: Vannak arra vonatkozóan is gondolatok, tervek, hogyan vegyék élet a paphiány okozta strukturális problémáknak?

FZ: Van már modellünk a plébánia-szövetségre. Valószínűleg ez lesz a jövő útja: egy több emberből, több papból, diakónusból és lelkipásztori asszisztensből álló munkaközösség együtt fog felelni több plébániáért.

A világi embernek is megvan a maga feladata az egyházban, s ezt nem csupán a paphiány miatt látjuk egyre élesebben. Talán ez a paphiány pozitív oldala, mert arra kényszerít bennünket, hogy újra jobban aktivizáljuk a világiakat.

HP: Ez azt jelenti, hogy a világi embernek az egyházban lelkipásztori feladata is van, s nemcsak az, hogy kereszténnyé tegye a világot?

FZ: A világiak számára nyilván a legfontosabb terület az, hogy a maguk körében kereszténnyé tegyék a világot. De a világi embernek az a feladata is megvan az egyházban, hogy együttműködjen a pappal. Ez már sok területen megvan, például az elsőáldozók és a bérnalkozók felkészítésében, a felolvasásban, az áldoztatásban. Persze itt-ott vannak még kisebb problémák.

HP: Manapság ismét megjelentek olyan irányzatok, amelyek kicsit másképp látják a világiak feladatát.

FZ: Ez nyilván reakció arra, hogy néhányan túltettek a Zsinaton, átlépték a határt. Talán kicsit túl gyorsan hajtották előre a megújulás mozgalmát. A reakció most kicsit fékezni akar, s néhány dolgot vissza akar srófolni. Ezek a tendenciák aztán különböző pólusok kialakulásához vezetnek.

Ma nem egy dolgot már lassabban csinálnánk. Az is lehet, hogy egyes embereket túl nagy feladat elé állítottunk, s nem tudtak lépést tartani. Sokan szeretnének visszatérni a Zsinat előtti struktúrákhoz, mert azt hiszik, hogy akkor nagyobb volt a biztonság, tisztább volt a helyzet.

A Zsinaton azonban föltártak ajtót, ablakot, hogy friss levegő áradjon be az egyházba, akkor ott valami nagyon pozitív dolog történt, amit már nem lehet meg nem történné tenni. Nincs visszaút a Zsinat előtti időkhöz.

HP: Ezeket az ajtókat és ablakokat kitartha a szinódus is. Milyen friss szél fúj azóta egyházmegyénkben mint helyi egyházban?

FZ: Az egyháznak az emberekkel folytatott dialógusára ma szükség van, ez meg nem állítható. Ez is egy lehetőség. Könnyebb ugyan magunkat elsáncolni egy erős várban és ott védekezni, mint megnyitni a kapukat, kimenni és szembenézni minden támadással.

A Zsinatnak az volt az egyik célja, hogy keresse az utat a távolállókhoz. Ennek kell lennie egyházmegyénk útjának is. S közben nagy türelemmel azon kell lennünk, hogy megőrizzük az egyházban az egységet. Ennek az egységnek a kedvéért kompromisszumokat is kell kötnünk. Az egység oly nagy jó, amiért vállalnunk kell a kompromisszumok kockázatát.

Azt hiszem, helyes úton jártunk. Éppen ezért a Zsinat útiránya lesz a jövőben is a döntő egyházmegyénk számára, hogy így mint nyitott egyház szólíthassa meg korunk emberét.

Blanckenstein György

„SAJÁT KÉPMÁSÁRA ALKOTTA”

(Ter 1,27)

Ha a szentségeket vizsgáljuk, közöttük két olyan szentséggel találkozunk, amelyet a közösséget alapított Krisztus. Minden szentségnek van közösségi vetülete, de a házasság és az egyházi rend szentsége a közösség nélkül értelmetlenné válna. Általános meghatározás szerint: a szentségek Istennek való találkozásunk jelei. Az előbb említett két szentség az Istennel való találkozást a közösségen keresztül valószínűsíti. Erre a két pillérré épül az egyház.

A *Marriage Encounter* (Házasság Hétvége) lelkesítő mozgalom ezt a két szentséget hívott megújítani.

Az 1994-es esztendő az ENSZ a családok évének nyilvánította, és ehhez a gondolat-hoz a Szentatyá is kapcsolódott, úgyhogy az egyház ebben az évben különlegesen is a családok felé fordítja figyelmünket. A család az egyház alapsejtje, amelyet nem lehet magánügynek tekinteni. A családoknak és az egyházi közösségeknek (plébánia közösség) megújulása életbevágóan fontos az egyháznak. Ebben a kis eszmefuttatásban a házasság szentségének a megújulásáról szeretnék néhány gondolatot írni.

Nekünk, gyakorló lelképásztoroknak nagyon fontos feladatunk a fiatalokat segíteni abban, hogy megtalálják a házasságban azt a gondolatot, mely kifejezi Isten szándékát. A házasságról alkotott képünk nagyon devalválódott, és tudatunkban elveszítette az igazi értékét. Nyugaton egyre jobban elharapózott az a szokás, hogy már nem is kötnek házasságot sem egyháziilag, sem polgárilag, hanem egyszerűen összeköltöznek, semmiféle felelősséget nem vállalva. Félek, hogy ez a felfogás hazánkban is nagyon hamar éreztetni fogja hatását. Máris valós probléma nálunk, hogy minden harmadik házasság felbomlik. — A fiatalok el-képesztő fölfogással rendelkeznek a házasságról. Szinte csak elvárásaik vannak egymással szemben, amelynek magától értetődő következménye a csalódás és a kiábrándultság.

A Teremtés könyvében olvashatjuk e meglepő sorokat: „Teremtünk embert képmá-sunkra, magunkhoz hasonlóvá... Isten megteremtette az embert, saját képmására alkotta, férfinak és nőnek teremtette. Isten megáldotta őket...” (Ter 1,26—28a). A meglepetést az okozza, hogy abban vagyunk Istenhez hasonlóak, hogy férfinak és nőnek vagyunk te-remtve. Mit jelent ez? Biztosan nem azt akarja jelezni, hogy Istenben megtalálható lenne a szexualitás. Istenben nincs testiség, az Isten lélek! Ez az üzenet inkább a szeretet viszonyát, a kapcsolat egységét akarja kifejezni.

Isten *közösség*, mégpedig a Szentháromság szeretet közössége. Ahogyan a személyek viszonyulnak egymás iránt, úgy hívja meg Isten az embert is egy ilyen mély szere-tetkapcsolatra: ahogyan az Atya szereti a Fiút a Szentlélekben és viszont, úgy szeresse a férfi is a nőt a házasságban. Ebben vagyunk Isten képére és hasonlatosságára teremtve.

Szent Pál az Efezusi levélben, amikor a házassági szeretetről szól, akkor a szeretet fo-kát Krisztus szeretetének tökéletességében állapítja meg. „Férfiak, szeressétek felesége-teket, ahogy Krisztus is szerette az Egyházat, és fölládozta magát érte” (Ef 5,25kk).

Ezeket hallva az ember megrémülhet, hogy ezt lehetetlen megvalósítani, mert senki se képes Isten tökéletes szeretetével szeretni. Ez a végtelen magasságokra föltett mérce ugyan valóban soha nem érhető el, viszont folytonos növekedésre ösztönözhet. A szere-tetben nincs korlát: mindig lehet jobban és mélyebben szeretni. A szomorú az, hogy a legtöbb házasságban egyáltalán nincs jelen a szeretetre való törekvés, hanem csak önsze-retet valósul meg, amely elvárásokkal fordul a másikhoz. Két önmagát szerető ember közös sorsa pedig a mélyseges csalódás.

A szeretet nem magától érthető, és nem is örökölhető dolog. A szeretetet folytonosan épí-teni kell önmagunkban. Tudatosan kell magamat nevelnem önmegtagadással, imával, alá-

zatossággal, hogy kialakuljon bennem. A szeretet nem érzélem, hanem *döntés*, egy értelmi és egy akarati tett. A társunk lelki szükségleteire adott válasz. Ez sokszor nagyon nehéz, mert akadályokat kell legyőzni magamban, hogy sikerüljön megvalósítani.

A házasságban a szeretet Isten elképzelése szerint a következő kritériumokat tartalmazza:

— Egy *szoros kapcsolat* vállalását, amely olyan nyitottságot jelent, amelyben megengedem a társamnak, hogy életem belső világához is kapcsolódjék.

— Egy olyan *felelősségteljes kapcsolatot*, amelyben úgy éljük meg saját felelősségünket, hogy segítjük a másikat, hogy teljesen önmaga lehessen.

— A szeretet olyan *közelséget* jelent, amely nem az erőszakon alapszik, hanem a nyitottságon és a bizalmon.

Természetesen senki emberfia nem tud tökéletesen szeretni, egyedül csak Isten. De el kell tudni indulni ezen az úton. Ha nem azt nézem folyton, hogy ebből nekem mi a hasznom, mi az, amit kapok, hanem megpróbálok törekedni az adásra és a társ boldogabbá tételére, akkor kezdem megvalósítani Isten tervét, és ekkor válhatok boldoggá.

Fontos, hogy ne magamat helyezzem az első helyre, hanem Istent és utána a társamat. Akik házasságra készülnek, gondolják át, így akarnak-e törekedni a szeretetre, valóban erre készülnek-e. Akik pedig már házasságban élnek, próbáljanak újramelegedni, és egy új döntést hozni.

Ha első hallásra nagyon nehéznek tűnik a házassági szeretetről felvázolt gondolat, tudnunk kell azt is, a szentség lényege, hogy ezt a kapcsolatot „Isten megáldotta”. (Ter 1,28a) Isten az a társ, aki végig segíti életünket, és az „úton” mellénk szegődik, mint az emmauszi tanítványokhoz. De ehhez hit és bizalom kell. Isten a szeretetét kínálja föl nekünk, hogy megvalósítsuk azt a tervét, amit a házasságról kigondolt.

László Tamás — László Edit

A HÁZAS HÉTVÉGE ÚTJA ÉS TÖREKVÉSEI

A dialógus: igény

A dialógus napjainkban sokat emlegetett fogalom a világban és az Egyházban is (lásd Teológia 1993/4.), amikor a megváltozott társadalmi helyzetben helyét kereső egyház és a szintén változó környezet ellentmondásokról, előítéletekről, elvárásokról terhes párbeszéde zajlik. Ennek során alapvetően az *igény* fogalmazódik meg a kölcsönös egymásra figyelésre, meghallgatásra, elfogadásra. E dialógusaink „külső” párbeszédnek, ahol az eszmecsereben vélemények, akaratok ütköznek, érdekek törnek a felszínre. Ezek hevében a kompromisszumkeresés már pozitív megnyilvánulásként értékelhető, de sajnos gyakori a „süketek párbeszéde”, az önkéntelen sebzés és sebzettség hallgatásba fulladó légköre is. Mindezt sokan a vitakultúra hiányának, a demokratikus játékszabályok kialakulatlanságának tulajdonítják, de valójában nemcsak erről van szó.

Perszonális — személyes — dialógust!

Kevésbé „hatékony” dialógusaink fő gondját abban látjuk — az egyházon belüli és az egyház és a világ párbeszédében is —, hogy ezeknek meghatározó attitűdje a „politikai-jogászi” vagy a „társadalmi-gazdasági-üzleti” megközelítés, nem pedig a „perszonális”,

vagyis a személyiségből közvetlenül eredő, a személyesség síkján mozgó igazságkérés. A „politikai-jogászi” és a „társadalmi-gazdasági” alapokat *absztrakcióként* határozzuk meg, bár ezzel nem kívánjuk háttérbe szorítani, vagy elfedni az abszolút és relatív igazságokat ill. a személyes és csoportérdekeknek a képviselését, ám az ezekből következő dialógusforma már a kiindulásában is a partnerek által kölcsönösen megfellebbezhető és megkérdőjelezhető. Gyakran ilyen az egyházon belül a papság és hívek közötti, vagy az ökumenikus párbeszéd is. Holott az egyház működési területe — az állam és az egyház szétválasztása óta kiemelten — a *személyesség* köre, amely másfajta megközelítési módot igényel párbeszédeinkben, vitáinkban, igényeink megfogalmazásában és kielégítési módjaiban egyaránt. Olyan megoldást kell keresnünk, ahol a személyesség egyenrangúan és megfellebbezhetetlenül érzékelhető, ami azonnal *közös nevezőt* teremt közöttünk. Ez a közös nevező az *érzéseink* szintje, mert az érzéseinken keresztül közvetlenül, keletkezésükkor és közlésükkor erkölcsi megítélés nélkül fejezhetjük ki magunkat.

Isten személyes dialógust folytat az emberrel

A személyesség kezdete és teljessége Isten, akiről így szólnak Szent János evangéliumának kezdő sorai: „Kezdetben volt az Ige, az Ige Istennél volt... A világba jött, a világban volt, általa lett a világ, mégsem ismerte föl a világ...” Isten Ige, vagyis „szó”, „beszéd”, tehát közlés önmagáról, aminek számunkra végső meg- ill. kinyilatkoztatási formája Jézus, aki értünk emberré lett. Ez a „közlés” Isten tiszta szeretetéről tanúskodik. Ő úgy szeret, hogy érez, elfogad, biztat, segít minket, embereket, és megbocsát.

Az ember válasza Isten megszólítására

Az Ige az állandóan áradó kegyelem, a legmélyebb önközlés, és mégis azt olvassuk — és a saját életünkben tapasztaljuk nap mint nap —, hogy „mégsem ismerte föl a világ”. Ennek sok oka van, most csak egyet emelünk ki: a személyességet nem vállaló emberiség süketiségét, elzárkózását, ami az emberi kapcsolatok töredékességéből és részlegességéből ered. Először ezt a korlátot kell eltávolítanunk. Erőink és képességeink végesek, mégsem hivatkozhatunk erre, amíg a személyiségünkben rejlő források jelentős része — az érzésvilágunk — nem juthat érvényre az ész mindenhatóságának még mindig uralkodó princípiuma miatt. Önmeghatározásunknak csak a második lépése a karteziánus „gondolkodom, tehát vagyok”. Elsődleges jelentőségű az „*érezek, tehát vagyok*” meghatározás. Ebből indul ki a Házás Hétvége katolikus lelkeségi mozgalom, amikor a dialógusok alapjává az érzéseket teszi. Az érzések — legyen szó az öröm, a szomorúság, a félelem vagy akár a harag különféle érzéseiről — a felmerülésük pillanatában sem jók, sem rosszak. Mivel az érzés személyiségünk pillanatonkénti meghatározó reakciója a világra, továbbá mivel *minden ember érez* (az is, aki azt mondja magáról, hogy neki nincsenek érzései; legfőljebb nincsen kapcsolatban velük!), ezért méltán mondhatjuk — nemcsak a római katolikus egyház hajtásaként —, hogy a *Házás Hétvége kiindulópontja egyetemes*, azaz „*katolikus*”. Az általunk felkínált dialógusos életstílus független az életkortól, a képzettségétől, a társadalmi helyzetétől. Érzéseink keletkeznek a mindennapok egyhangúnak tűnő pillanataiban, de a legmagasabb szellemi élmények, a hitbeli — teológiai — gondolatok is mindmind először az érzéseinkre hatnak. Az igazi mély érzések közléséről az a tapasztalatunk, hogy felülkerekedik az akarat, az elvárás, valamint az érdek türelmetlen erején. Érzéseink közlése a legbensőbb titkainkról szóló híradás, a személy belső titkainak felfedése, azért ezek közlése kockázatos dolog. A mi tapasztalatunk mégis az, hogy az ilyen dialógus, mely „*kockáztat*” és bízik — kockáztatva biztat, és bizalomra ösztönöz: a bizalom bizalmat szül.

Tanulmányunk következő részeiben azt mutatjuk be, hogy az érzésközpontú, perszónális dialógus hogyan hatja át az elemi emberi kapcsolatainkat, és végső kifutásában ez hogyan válhat közösség-, s így társadalomformáló erővé.

A házasság az egyház kicsiben (Ef 5,21–33)

A házasságban, mint az egyik legalapvetőbb „én-te” kapcsolatban, elengedhetetlenül fontos az állandó és mély párbeszéd, az érzésalapú dialógus. Ha érzéseinket — különösen a negatív érzéseinket — nem közöljük, ezek kitörnek a mélyből, és egyszer csak önálló életet kezdenek élni: úgy törnek a felszínre, hogy már nem mi irányítjuk őket, hanem ők minket. Negatív érzéseink az alapigényeink kielégítetlenségére utalnak. Ezek: hogy szeressenek, értékesnek és fontosnak érezzem magamat, megélhessem önállóságot és szabadságot, és mindennek nem ellentétéként, hanem velük együtt, egyszerre érezhessem az összetartozásunkat. A lelki betegségek, de a testiek mélyén is szinte mindig felfedezhető a negatív érzéseink elfojtása. De ez rejlik minden nyugtalanságunk, türelmetlenségünk, bizalmatlanságunk mélyén, ez feszül önmagunk elfogadásának korlátaiban, a másokkal szembeni elvárásainkban és előítéleteinkben. Az érzésközpontú, rendszeres dialógus viszont nyílttá és apostolivá teheti a házaspárokat, megtermékenyíthet mindenfajta személyes kapcsolatot, legyen az emberi, egyházi párbeszéd, vagy imádság Istennel.

A Házás Hétfége — a két és fél nap — időutazás

A Házás Hétfége elnevezés egyszerre jelenti a katolikus lelkiségi *mozgalmat* és a lelkiség *alapelemét*, a házaspárok és papok számára tartott hétfégi két és fél napos programot is. A Hétfége „időutazás”: sűrítetten átéljük házasságunk történetét. Eközben találkozunk önmagunkkal, párunkkal, megnézzük kapcsolatunkat a világ és Isten szemével. Újra rádöbbenünk a házasság jel-szerepére, arra, hogy ha mi nem szeretjük (eléggé) egymást, akkor ez a világot fosztja meg valamitől. Ez a sűrítés a legtöbbször katarzis-helyzetet eredményez, ami elindít bennünket a kapcsolatunk megújításának az útján. Elsősorban olyan házaspárokat hívunk meg Házás Hétfégére, akiknek alapvetően jó a házasságuk, és hajlandók azon dolgozni, hogy még inkább kiteljesítsék. Mindannyian tudjuk, hogy még milyen hosszú út áll előttünk egymás feltétel nélküli elfogadásában, szeretetünk építésében, — az ún. „jó” kapcsolatunk ellenére. Naponta megtapasztaljuk, hogy a másik „mássága” fájdalmat okozhat, de erre a fájdalomra szükségünk van a tökéletesedéshez, egymás tökéletesítéséhez. Személyiségünk vállalása és közlése áthatja az életünket, legyen szó párkapcsolatunkról, családjunkról, munkahelyi kapcsolatainkról, egész világlátásunkról. A Hétfégénk óta másképpen — kevésbé ön- és közveszélyesen — vitatkozunk, másképpen imádkozunk, és egy új, nagy élmény ajándékával gazdagodtunk: másképpen tekintünk az egyházra is.

A szeretet táplálta egyház képe és vágya

Két éve, egy egi Házás Hétfégén elméldedtünk az egyházban, az egyházhoz vezető utunkról, Acs István püspök úrral. Itt fogalmaztuk meg azt, hogy egészen a közelmúltig „nem éreztük az egyház szeretetét”. Beszélgetésünk során derült ki, hogy mit is hiányolunk. Hiába húzta alá a II. Vatikáni zsinat a „királyi papság”, vagyis a hívők jelentőségét, legtöbbünk számára, így számunkra is az egyház a papsággal azonosult. Mi kisközösségekben éltük a magunk hívő életét, laza szállal kapcsolódva az egyházközségekhez. Ebben egy „jobb”, „saját” egyházat akartunk — tudat alatt — formálni, megélni. Személyes utunkat az egyházban bizonytalanság, távolságtartás szegélyezte. A papság — a rendkívüli és a szürkébb papegyéniségekkel — a szószéket és az oltárt jelentette, prédikációt és

áldozatbemutatást, gyónásokat és lelkigyakorlatokat. Kimondatlan hiányérzetünket nem tudtuk szavakba önteni, erre a Házás Hétvége vezetett rá. Papjaink okosak, távoliak és méltóságosak, de nem érezhettük testvérek őket addig, amíg személyesen nem nyilvánultak meg, személyükben nem váltak megszólíthatóvá. Nyolc éve vettünk részt Házás Hétvégén osztrák előadók közreműködésével. Azóta a személyességet és ezzel a közvetlen testvériességet vállaló papok, szerzetesek hosszú sorát ismertük meg. Papjainkat hús-vér, érző embereknek látjuk, akik nem „leereszkednek” a hívekhez, hanem együtt élnek, együtt éreznek velük. Ez nyilván mindig is így volt, de nem volt alkalomunk ezt megtapasztalni. A vallomások, a személyességet is vállaló papi példák új és állandó reményt jelentenek számunkra az egyház belső megújulását illetően. Mégis, ki kell mondanunk, hogy a Házás Hétvége lelkiségi mozgalom továbbfejlődésének egyik gátja az, hogy a Házás Hétvégéken részt vett majd száz pap és szerzetes közül kevesen vállalják ezt a személyességet, — hogy mindössze három magyarországi és két vajdasági magyar pap kapcsolódott be Házás Hétvégék tartásába.

1993 őszén ezért tartottunk egy egynapos találkozót Házás Hétvégén részt vett papok számára. Áttörést ez a találkozó sem hozott — reálisan nem is remélhettük —, de mégis jelentős felismerésekkel gazdagodtunk. Témánk a „jelenlét” volt, jelenlét a személyes párbeszédben, a szeretet építésében, az imádságban. A találkozó tanulsága számunkra az, hogy több figyelemmel, teljesebb elfogadással és kevesebb elvárással kell papjaink felé fordulnunk.

A Házás Hétvége közelebb kerül az egyházközségekhez

A papságunkkal kapcsolatos tanulságok és felismerések megerősítettek bennünket abban, hogy a szintén 1993 őszén megkezdett utunknak — hogy a Házás Hétvége csoportjait újjászervezve telepítjük le — van jövője az egyházban. Ez a lépésünk a kezdeti „különállás”, belső építkezés után „visszatérést” jelent az egyházba. Nem akartunk és a jövőben sem akarunk különállni, „jobb” egyházat alkotni. Közvetlenebb jelenlétünk, az egyházközségek életében való részvételi szándékunk hosszabb távon biztosan meghozza a gyümölcsöt: papok és hívek személyesebb együttműködését, a plébánia tartós megújulását.

A Házás Hétvégéinken hangoztatjuk, hogy a házasság jel. Ezt a jelszerepet közvetlenül mutathatjuk meg az egyházközségekben a jelenlétünkkel. Úgy gondoljuk, ha komolyan vesszük, hogy a házasság az egyház kicsiben, akkor a házasfelek közötti mély, személyes kommunikációnak át kell hatnia a plébániai közösségek életét, megújítva és bensőségessé téve a papság és a hívő közösség viszonyát is.

A Házás Hétvége a személyes párbeszédre nevelésben

A Házás Hétvége felelősséget vállal a személyes párbeszédre nevelésben. Ennek egyre több „fórumot” teremtenek világszerte, ahol a Házás Hétvége működik. Az újszerű törekvések viszonylag gyorsan elterjednek minden országban. Most itt csak azokat említjük meg, amik Magyarországon már léteznek, ill. a közeljövő törekvései közé tartoznak. Évi 8-10 ún. alapozó-Hétvégét tartunk, amelyekre a Házás Hétvégén részt vett papok és házaspárok ajánlanak új résztvevőket. Ezt a személyes meghívást a jövőben is fenn kívánjuk tartani, de rövid írásos ismertetők összeállítását is tervezzük, hogy megismertessük magunkat a plébániák felnőtt közösségeivel.

A Házás Hétvége által kínált további programok közül a legsikeresebb az ún. Jelenlét-Hétvége, amellyel a társunk ill. a világ számára való jelenlétünk fokozását, ill. elmélyítését kívánjuk szolgálni. Pilinszky János szerint korunk egyik legsúlyosabb betegsége a jelenlét veszteség. A Jelenlét-Hétvégéket Házás Hétvégén már korábban részt vett párok számára szervezzük új, megerősítő impulzusként.

A missziós parancs teljesítése a Házás Hétvégében

Beszélgésekben sokszor éri az a vád a Házás Hétvégét, hogy miért csak az ún. „jó” házasságokkal foglalkozunk. Sokan kirekesztésnek érzik ezt a meghatározást és így „luxusnak”, feleslegesnek a mozgalmunkat. A kételkedés eloszlatására álljon itt néhány gondolat.

Álmunk valójában az, hogy eljussunk minden házaspárhoz. Ez a jelenlegi növekedési ütemünk mellett, a korlátainkat figyelembe véve, lehetetlen vállalkozás. E felismerés eleve türelemre és az erőnk koncentrálására int bennünket. Ez az egyik oka, hogy miért szeretnénk mozgalmunknak ebben a kezdeti szakaszában a „jó” házasságokra koncentrálni. Bár a „jóról” is mindig kiderül — mint ahogyan a miénkről is szomorúan állapítottuk meg —, hogy van még mit javítani rajta. A meghíváshoz mindig hozzáteszünk még egy félmondatot: olyan párokat hívunk meg, akik hajlandók a házasságukon dolgozni. A krízishelyzetben lévő párok sokszor már túl vannak ezen a ponton.

Magyar statisztikai adat, hogy minden harmadik házasság válással végződik. Meggyőződésünk — e szomorú adat ellenére —, hogy szinte nincsen olyan házasság, amelyik nem a boldogság reményével indul. Azt persze tapasztaljuk, hogy az elköteleződés sok esetben mennyire bizonytalan és visszavonásra kész. Ezért a hangsúlyt a krízishelyzetek megelőzésére helyezzük. Azt reméljük, hogy a kölcsönös elfogadásban és az egységük megvalósításában állandóan gyarapodó párok képesek feldolgozni a különbözőségeiket és az élet eseményei okozta krízishelyzeteket. A konfliktusoktól, az emiatt érzett szenvedéstől persze senki sem tud megmenekülni (sőt, mi azt mondjuk, hogy ha nincs vita a házasfelek között, az baj, mert ez általában közömbösséget takar), ezért nagy hangsúlyt fektetünk arra, hogy érzéseik feltárásával kíséreljék meg a párok a vitáikat felvállalni és megoldani. Tapasztalatunk az, hogy ez az esetek nagy többségében sikerül is.

Hisszük, hogy Isten terve a házasságról jó, és ezt minden Hétvégén meg is tapasztaljuk. Ha igazán hiszünk abban, hogy egy férfi és egy nő találkozása, közös élete az Isten lényegének kifejeződési lehetősége (Ter 1,27), akkor azt is hinnünk kell, hogy minden házasság rendelkezik az összetartozást, belső növekedést segítő erőforrásokkal. Célunk az, hogy ezt megmutassuk a házaspároknak, s hogy ennek a belső karizmánának a felfedezésében, tudatosításában, erősítésében segítsük egymást. Vagyis a Házás Hétvége a megelőzésen túl az önsegítésre helyezi a hangsúlyt. Egy házassággal, házaspárokkal foglalkozó szakember (pszichológus) a Házás Hétvége erejét, hatását abban látta, hogy míg a Házás Hétvégén az előadók és a résztvevők egyenrangúak, addig a pszichológus, a családvédelmi tanácsadó — helyzete miatt — eleve fölérendelt viszonyban van a házaspárokkal. Ez az alá-, fölérendeltségi viszony legyőzendő akadályt jelent a két fél számára. Az egyenrangúság viszont nagyban hozzájárul a bizalom légköréhez.

Tapasztalatunk az, hogy a Házás Hétvége által felkínált életstílus: az érzésközpontú személyes dialógus állandó fenntartása, a szeretetünk — benne a testi kapcsolatunk — életkortól független folyamatos építése, és a közös, házaspári imádság „lélekre szabott” formáinak gyakorlása elegendő lehet — az alapvető jószándék feltételezésével — ahhoz, hogy nyugodtan mondhassuk: „valakit szeretni annyit jelent, mint hogy vele együtt szeretnénk megöregedni”.

Az előzőekben vázolt programok mellett új terület lenne a Családos Hétvégék tartása. Itt a fő cél az egész család összetartozásának az erősítése, a szülők és a gyerekek közötti kapcsolat új alapokra történő helyezése. Ezt a programot esetleg más lelkeségi mozgalmakkal közösen, velük társulva szeretnénk megvalósítani.

Katolikus-keresztény közösségszervezés, -vezetési modell

A Házás Hétvége lelkeségi mozgalmon belül sajátos keresztény közösségszervezési és -vezetési modellt igyekszünk megvalósítani, melyben az egyes személyek, párok identitása természetesen simul bele a közösségbe, s ahol a kommunikáció egymás között állandó és mély — nemcsak fentről lefelé és viszont, hanem horizontálisan is —, vagyis egyszerre hierarchikusan és demokratikusan áramlik az információ a legszemélyesebb vonatkozásoktól a nagyobb döntésekig. Közösségszervezésünk lényeges eleme az egészséges erőmegosztás. A feladatokkal együtt jár a felelősség, egymás erősítése, szolgálata. Közösségünk alapelvévé a kölcsönös bizalmat tesszük, ebben a légkörben identitásunk erősödő önbizalmat jelent.

Tízéves magyarországi működés után azt érzékeljük, hogy mozgalmunk polgárjogot nyert az egyházban. A mozgalom születésekor garanciát jelentett a papság és hívő közösség egymásratalálása egy konkrétan megfogalmazott — és valóban égetően fontos — cél megvalósítása érdekében. Az egyház erkölcsi és tanítói tekintélye, valamint a hívő közösség lendülete egyszerre hat és növeli a közösséget.

Érvényesül a *szubszidiaritás* elve: a házasság szentségét a házaspárok szolgálatják ki egymásnak, az egyház tanúja ennek, ezért helyes út, hogy a házasság megújításában és egységük kiteljesítésében ugyanezen a nyomon haladjunk, vagyis házaspároként nekünk kell kezünkbe venni a sorsunkat. Egymás iránti felelősségünkre az egyház csak figyelmeztethet, de nem vállalhatja azt át.

Itt fogalmazzuk meg a választ arra a kérdésre, hogy miért van szüksége ennek a mozgalomnak a papokra: egyrészt azért, mert bizonyos gondolatokat a pap mondhat ki igazi erkölcsi, tanítói súllyal, ugyanakkor az egyház tanújaként elengedhetetlenül fontos a jelenléte a házassági fogadalmunk megújításakor. Másrészt ez alkalom a papjaink számára is, hogy a házaspárok inspirációjával, velük együtt haladva ők is megújuljanak pápi életükben, közösségükkel való kapcsolatukban.

Úgy látjuk, hogy a Házás Hétvége lelkeségi mozgalom — sok más lelkeséghez hasonlóan — egy napjainkban csírázó, lassan kibontakozó evangelizációs folyamat részét alkotja. E fogalmat kiteljesítése mindannyiunk: a papság és a hívek közös felelőssége, és nagyon hiszünk abban, hogy a Házás Hétvége Katolikus Lelkeségi Mozgalom által felkínált személyesebb kommunikáció valóban segíti az egyházat ebben a folyamatban.

Maria Bührer

AZ ELVÁLTAK ÉS AZ EGYHÁZ

Bár sokáig nem akartuk tudomásul venni, most már nem lehet távortartani az egyház tudatától: a templomban kötött házasságok is zátonyra futhatnak. Az egyházközségekben úgy hallgattak az elváltakról, mintha nem is léteznének, s így is kezelték őket. Csak az utolsó évtizedek folyamán vették tudomásul, hogy az egyházi házasság nem mágiikus védőpajzs, nem garancia arra, hogy a házasság a halálig fog tartani. Végre eljutottunk annak a tudatára is, hogy az elváltak is Jézus egyházához tartoznak, hogy senkinek sincs joga elítélni őket, sőt a hivatalviselők és az egész közösség feladata az elváltakkal való törődés. A felfogásnak ezt a változását tükrözik például az 1982. évi svájci szinódus

(6. sz. irat) döntései és ajánlásai. Az ott meghatározott irányvonalak közül némelyek már meg is valósultak. Látnunk kell a már megtett lépéseket, de azt is észre kell vennünk, hogy a plébániákon, különösen az „egyházközségek magjában” még sok begyöpösödött előítéletet kell lebontani az elváltakkal kapcsolatban. Már nem tűrhetjük tovább azt a botrányt, hogy az elváltakat sok helyütt még ma is a perifériára szorult csoportként kezelik, vagy tudomást sem vesznek róluk.

Megjegyzéseinket, amelyek tapasztalaton alapulnak, gondolatindítónak szánjuk a differenciáltabb megítéléshez, de motiválni szeretnénk a plébánosokat és egyházközségeket is, hogy jobban figyeljenek oda az elváltakra.

Ezek közül az „Egyház peremére szorult” elváltak közül soknak a házassága előtt is csak nagyon felszínes kapcsolata volt az egyházzal. Bár ragaszkodtak a templomi esküvőhöz, és megkereszteltették gyermekeiket, ezt követően azonban újból visszavonultak minden egyházi gyakorlattól. Tehát semmi köze sincs a válaszuknak ahhoz, hogy távol állnak.

Bonyolultabb a másik eset: az egyházhoz kötődő keresztények hitbéli meggyőződésük alapján kötötték házasságukat az egyház színe előtt, a házasság evangéliumi eszményét akarták megvalósítani, mint házastársak közösen járultak a szentségekhez, részt vettek az egyházközség életében mindaddig, amíg házasságuk vélt vagy valódi halálos krízisbe nem jutott. Ekkor egyre jobban visszahúzódtak a közösségi élettől, a válaszuk után pedig már egyáltalán nem jártak templomba sem. Hogy mi rejlik e külső események mögött, hogy mi történt a valóságban, azt az egyes konkrét esetekben csak beszélgetés derítheti ki.

Sok elvált keresztény *várja* a plébános vagy valamelyik testvér látogatását, amely lehetővé teszi a „lelki beszélgetést”. Mert sokkal több elváltat tart vissza a szégyen a kezdeményezéstől, mint ahogy gondolnánk. Az elszigetelésről szóltunk már. Ami az egyházhoz fűződő kapcsolat megszüntetését illeti, ebben igen nagy szerepet játszik a bűntudatból fakadó gátlás, s részben az attól való félelem, hogy ahelyett, hogy befogadnák, elítélik. Végül, de nem utolsó sorban emlékeztetünk arra, hogy még ma is vannak olyan elváltak, akik azt hiszik, akkor is ki vannak zárva a szentségek vételéből, ha nem is kötötték új házasságot.

Az újrَاهázasodott elváltak valóban így vannak. A hitetlenek, a másvallásúak és a nem katolikus keresztények előtt nyitva áll az út a válás után egy új kapcsolat felé. A katolikus ember is lehetett házas és elvált akár többször is: ha csak az anyakönyvvezető előtt kötött házasságot, semmi akadály sincs az egyházi házasságnak. (Persze azért fölmerül a kérdés, vajon a plébánosnak nem kellene-e ilyen esetben ahhoz a feltételhez kötni az esküvőt, hogy a házasulandók elmennek szaktanácsadásra. Egyházjogilag ugyan nincs akadály — de valóban megelégedhetünk ennyivel?!) Azoknak az elváltaknak az újrَاهázasodására, akik tönkrement házasságukat az egyház színe előtt kötötték, az egyház határozottan nemet mond. Mivel az elváltak könnyelmű újrَاهázasodásával szemben komoly antropológiai fenntartásaink vannak, fölvetjük a kérdést, hogy az antropológia megállapításai nem tudnának-e konstruktív módon hozzájárulni az egyházi gyakorlat-hoz az újrَاهázasodás tövises problémakörében. Már az is nyereség volna, ha az egyházban elevebben élne a probléma tudata. Az egyháziakat, ill. lelkipásztorokat arra ösztönöznék, hogy tántoríthatatlanul keressék a teológiai felelősen képviselhető lelkipásztori segítségnyújtás lehetőségét. A szentségektől való eltiltás nem lehet az egyház utolsó szava az újrَاهázasodott elváltakhoz!

Nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az elváltak lelki gondozása elengedhetetlen. Legalább annyira fontos, mint a házasságban élőknek nyújtott tanács és segítő kísérés a házasság minden fázisában, de különösen a krízisekben. Az elváltak pasztorációjának (tudatformálás az egyházközségben, a kapcsolat kezdeményezése, lelki gondozás) ki kell terjednie az újrَاهázasodottakra is. Akkor is, ha ezek némelyikének egyáltalán nincs kapcsolata az egyházzal, s ezért egyáltalán nem zavarja őket az sem, hogy nem járulhatnak a szentségekhez. Viszont sokan vannak, akik valóban *szenvednek* amiatt, hogy ki vannak zárva a szentségek vételéből. Mindig meg kell fontolni azt a lehetőséget, hogy a válás és

az új házasságekötés esetleg az életnek egy olyan szakaszában történt, amikor még olyan kezdetleges volt az érintettek hite, hogy nem volt meghatározó tényező az életükben.

Az az emberi érés, amely a második házasságot megelőzően folyik le, nem biztos, hogy párhuzamosan történik a hitben való éréssel. Viszont ellenkezőleg: a hit soha nem lesz személyes felelősséggel járó hitté a személyiség teljes kifejlődése nélkül. Megtörténhet, hogy éppen a második házasságban megtapasztalt szeretet által jutnak el az érett hitre, s ennek következtében szeretnének a hit közösségében élni. „Az egyház életében való részvétel minden keresztény emberben feltételezi... a megtérésre való készséget.” Mit jelent ez a gyakorlatban az újraházasodottak számára? Ők már megtették a számukra lehetséges és döntő fordulatot jelentő megtérést, amikor vállalták a felelősséget az első házasság tönkretételéért, amikor a hitben Istenhez tértek, s abban, hogy a csak polgárilag megkötött házasságukban hűségesek akarnak maradni partnerükhöz. (Ha az egyház jog nem tekinti is ezt a kapcsolatot házasságnak, az érintettek annak tudják, és úgy is élik!) A fennálló kapcsolatot felbontani „a partnereket és a gyermekeket érő súlyos károsodás miatt felelőtlenység” volna. Ebben a lelkiismereti konfliktusban nem marad más hátra az érintettek számára, mint hogy egész szívükkel és minden erejükkel bízzanak Isten irgalmában. Az egyház is csak ezt hirdetheti nekik, ezt kell a lelkükbe öntenie. Ha az itt vázolt (a gyakorlatból vett) helyzetben ezzel a lelkülettel fordulnak a házastársak a paphoz azzal a kéréssel, hogy engedje őket a szentségekhez, egy alapos beszélgetés után nem volna szabad megtagadni tőlük az egyház életében való részvételt. Természetesen a papnak, főleg ha plébános, meg kell vizsgálnia azt a kérdést is: „vajon a konkrét egyházközösséget szem előtt tartva felelősen vállalhatja-e azt, hogy nyilvánosan járuljanak a szentségekhez, s nem okoz-e ez az egyházközösség életében zavart”. Az idézetek a „Házasság és család” című svájci színódusi okmányból valók. Ott olvasható az is, ami remélhetőleg egyre jobban meghatározza a lelkipásztori gyakorlatot:

„Teológiailag még nincsen minden kérdés tisztázva az újraházasodottak szentségekhez járulásával kapcsolatban. Az azonban biztos, hogy Jézus parancsa, a házastársak feltétlen hűsége, érvényes marad minden megrövidítés nélkül. Ugyanígy biztos az is, hogy Jézus mindenkivel irgalmas, aki valamely parancsot illetően kudarcot vallott, de becsületesen törekszik arra, hogy az igazi megtérés szellemében megtegye, ami tőle telik. Mindannyian rászorulunk erre az irgalomra, de parancsot kaptunk arra is, hogy a kölcsönös megbocsátás szellemében irgalmasságot gyakoroljunk, hogy tartsuk tiszteltben az egyén lelkiismereti döntését, s a végső ítéletet hagyjuk Istenre. Ebben a szellemben az egyházközösség is meg fogja érteni, ha az újraházasodott elváltak lelkipásztori segítségben részesülnek.”

(Geschiedenisepastoral, in: Diakonia 1983. 37–40.)

fordította: Bánhegyi B. Miksa OSB

Tomka Ferenc

SZENTSÉGGKISZOLGÁLTATÁS FELNŐTTEKNEK Az OLI „útkereső” munkacsoportja

Az Országos Lelkipásztori Intézet „Útkereső plébánosok” munkacsoportja egy ideje a felnőtteknek való szentségkiszolgáltatás kérdésével foglalkozik. Egyre többen vannak ugyanis, akik iskoláskorban kérik a keresztséget, vagy éppenséggel felnőttkorban szeretnének megkeresztelkedni vagy elsőáldozáshoz járulni. Az országszerte tapasztalható,

sokszor egészen különböző lelkipásztori eljárások mutatják, hogy nem tisztázott, mi is a lelkipásztorok teendője ilyen esetekben.

Van egy 1971-ben érvénybe lépett római rendelkezés, amely pontosan, s nagy lelkipásztori bölcsességgel szabályozza ezt a kérdést. (Ordo Initiationis Christianae Adulorum, OICA, Róma. 1971. — Ismertetése megjelent a TEOLÓGIÁban 1975/1. 13–19; valamint a Hittudományi Főiskolák „Gyakorlati Teológia” című jegyzetében.) Sajnos, kiderült, hogy a papság nagy része nem ismeri ezt a rendelkezést, s kevésbé veszi figyelembe pontos útmutatásait. Ennek egyik oka az is, hogy e dokumentum mindeddig nem jelent meg magyarul. — A 70-es években az Állami Egyházügyi Hivatal is akadályozta megjelenését, mert alapvetően közösségi dimenzióban gondolkodik: arról szól, hogy a plébániai és egyéb közösségek azok, amelyek a felnőttek megtérését elindíthatják, s ugyancsak e közösségek azok — mint volt az ősegyház katekumenátusának idejében is —, amelyek „befogadják” a megtérőket, és közreműködnek, hogy azok jól felkészüljenek a szentségek vételére, s be tudjanak kapcsolódni az egyház, a plébánia életébe.

Az említett munkacsoport tagjai ezzel a pasztorális liturgikus rendelkezéssel ismerkedtek az utóbbi fél évben, s elhatározták, hogy plébániáikon ennek megfelelően igyekeznek a felnőtteket, illetőleg az értelmük használatára eljutott gyemekeket a „bevezető” szentségekhez vezetni. — Készítettek továbbá egy összefoglalást, amely az OICA lényeges útmutatásait tartalmazza, — olyan formában, hogy az kézbe adható legyen a szentséget kérőnek is.

A szórólapot — amelyet az alábbiakban közlünk — szeretnénk majd bizonyos érlelődés és hozzászólások után kinyomtatni, és minden lelkipásztorhoz eljuttatni.

Az alább közölt anyag érdekes és fontos minden keresztény és lelkipásztor számára, mivel eligazítást nyújt e fontos lelkipásztori kérdésben. (Ha meglátásaik vannak e témában, kérjük, küldjék el az Országos Lelkipásztori Intézetbe, Tomka Ferenc címére: 1035 Budapest, Kórház u. 37.)

Felnőttek, fiatalok keresztelése, bérmálása, elsőáldozása

Gyakran előfordul, hogy felnőttek, fiatalok felfedezik: Isten létezik! Felfedezik Krisztus tanításának és a katolikus egyháznak szépségét, erejét, s szeretnének maguk is Jézus követőjévé válni, — szeretnének megkeresztelkedni, elsőáldozáshoz járulni. Hasonlóan gyakori, hogy olyan szülők, akiket korábban nem vonzott a kereszténység vagy eltávolodtak attól, egyszerre újra találkoznak Jézussal, az egyházzal, s szeretnék nagyobb gyermekeiket is megkereszteltetni, vallásosan nevelni. — Mi tehát az útja, ha felnőttek, fiatalok, gyermekek meg szeretnének keresztelkedni, elsőáldozáshoz, bérmáláshoz akarunk járulni?

Sokan azt szeretnék, hogy amint például a keresztséget kérik, a lelkipásztor azonnal szolgáltatssa ki azt. Esetleg hivatkoznak arra, hogy saját gyermekkorukban vagy ma is egy másik plébánián rövid előkészítéssel megkereszteltek, elsőáldozáshoz engedtek valakit.

Mit mond a katolikus egyház?

Amikor valaki megkeresztelkedik — hasonlóan, ha áldozik vagy bérmáláshoz járul —, azt jelzi, hogy Jézus törvényei szerint új életet akar élni az egyházban. Isten ehhez adja majd erősítő és megszentelő, felszentelő segítségét, kegyelmét.

Az egyház meghív minket,

— hogy vegyük komolyan Istent, akinek a szentség vételével átadjuk életünket, és fogadják el Isten egyházát;

— hogy vegyük komolyan önmagunkat, döntésünket. Ha igent mondunk Istennek, akkor azt éretten, felkészülten mondjuk ki.

Vagyis az egyház azt mondja: aki a szentségekhez járul, annak jól fel is kell készülnie erre. A szentség ne csak szép ünnepség legyen, hanem valóban az élet átadása Jézusnak, az egyháznak. (Egyházi Törvénykönyv 843/2. kánon; vö. 840. kánon).

(Az elmúlt évszázadokban Európa országaiban a társadalom és az egyes emberek életét átszöttek a vallási ünnepek, szokások. Természetes volt, hogy a megszületett gyermekeket megkeresztelték, a kisiskolást elsőáldozáshoz vitték, a nagyobbakat bérmáláshoz. Ekkoriban azonban a gyermekek számára a vallásos környezet, a vallásos nevelés a családban és a társadalomban természetesen biztosítva volt.

A mai világban a vallás helyzete más. Sem a társadalom, sem a család nem biztosítja automatikusan a keresztény nevelést. Így az egyház hangsúlyozottabban kötelességének érzi, hogy segítségére legyen a szentséget kérőknek a kereszténység megismerésében. Ezért csak komoly felkészülés után járulhatnak a keresztséghez vagy más szentséghez.)

A felnőttek szentségeinek története

Jobban megértjük, mit jelent a keresztséghez, bérmáláshoz, áldozáshoz járulni, ha megismerjük e szentségek történetét.

Röviddel Jézus halála után a kereszténység hihetetlen gyorsasággal terjedt el a Római Birodalomban, jóllehet a császárok véresen üldözni kezdték azokat, akik elhagyták a pogány vallásokat és Krisztus követőjévé lettek. — Mi volt a megtérések oka? A korabeli írások világosan beszélnek erről: a megtérők vallották, hogy Jézus tanításában a legszébb, legemberibb és legistenibb tanításra találtak... Megtapasztalták, hogy ha Jézus tanítása szerint rendezik be életüket — olyan emberek közösségében, akik ugyancsak Jézust követik —, ez a legnagyobb, legszebb lehetőség számukra.

Jézus melletti — életre-halálra szóló — döntésük jele volt a keresztség: kifejezte, hogy új életet akarnak kezdeni Jézussal, a keresztények közösségében.

A keresztségre való felkészülés az ősegyházban 1-3 évig tartott. A felkészülés időszakát és rendjét *katekumenátusnak* nevezték. Mi is volt ez?

— Aki jelentkezett a keresztségre, azt megvizsgálták, vajon komoly-e a döntése? Vajon tudja-e, hogy mit vállalt? Valóban új életet akar-e élni, Jézust követve? Ha érettnek találták, akkor ünnepélyes istentisztelet keretében bemutatták őt a közösségnek, s felvették a „hitjelöltek”, katekumenek közé. Ekkor kezdődött számára a katekumenátus időszaka.

— A katekumenátus 1-3 évig tartó közös lelki felkészülés volt. A hitjelöltek megismerkedtek Jézus tanításával, a keresztény közösség életével, s maguk is „gyakorolni kezdték” a jézusi életet: a bűnbánatot és megújulást, az imádságot, a felebaráti szeretetet (például az ellenség szeretetét vagy a betegek, a megvetettek szolgálatát), a fájdalmak örömteli hordozását, a Krisztusról való tanúságtételt; vagy azt, hogyan kell elviselni és javítani a keresztény közösségben is előforduló feszültségeket, hibákat. (Lelki útjukon mellettük állt egy-egy testvér, az ún. „kezes”, hogy segítségükre legyen.)

— A katekumenátus vége felé a helyi egyház megbízottjai megvizsgálták, vajon egy hitjelölt megfelelően előrehaladt-e a jézusi élet jelzett gyakorlataiban. Ha igen, akkor húsvét vigiliáján megkeresztelték őket, ugyanakkor megbérmálkoztak és szentáldozáshoz is járultak. (A *keresztelendőt* alámerítették a vízbe. Ez azt jelezte, hogy megbánja bűneit és új életet akar kezdeni: illetve, hogy meghal benne az önző „rég ember”, és egy új, jézusi ember születik meg, — ahogy erről Szent Pál apostol ír a Rómaiakhoz intézett levelében, 6,4-5)

— A *bérmáláskor* megkenték krizmával (olajjal), a küldetés, a felkenés jeleként: hogy jelezze, Krisztus és az egyház küldötte, tanúja, papja lesz a világban.

— Az *áldozásban* magához vette a kenyeret és a bort, Krisztus testét és véré, együtt az

egész közösséggel. Ez jelezte, hogy Jézussal egyesülten akar élni az egyház közösségében, és hogy részt vállal Jézus megváltó keresztdozatában.

— A szentségek vételével a „hitjelöltek” az egyház felnőtt tagjává lettek. De az ezutáni időszak is a katekumenátus része volt. Az újonnan megkereszteltek kezeseik, keresztszüleik segítségével az egyház felnőtt tagjaiként ekkor tették „első lépéseiket”. Ettől kezdve vettek részt teljes joggal az egyház minden liturgiáján és járultak rendszeresen áldozáshoz stb.

A felnőttek szentségei napjainkban

Az egyház mindig tanította, hogy a szentségek jelek, amelyek a hívő embert egyesítik Krisztussal és az ő közösségével, az egyházzal. Ezért csak mélyen *hívő emberek* részesülhetnek a szentségekben: akik egyesülni akarnak Jézussal és az egyházzal. Évszázadokon át ezt nem kellett külön hangsúlyozni — természetes volt.

Napjainkban az egyház fontosnak látja, hogy a papoknak, a híveknek és megtérőknek újra kijelentsé: a szentségekhez csak azok járulhatnak, akik erre jól felkészültek, akik az egyház közösségében jézusi életet akarnak élni. (Vö. Egyházi Törvénykönyv 843/2; 851; 889; 913. kánon stb.)

Meddig tart a felnőttek felkészülése a keresztelésre, áldozásra?

A Jézushoz való megtérés nem csupán egyetlen elhatározás vagy fellángolás kérdése, hanem megkívánja szívünknek és életünknek átalakulását, s a jézusi élet begyakorlását. Ez *hosszú folyamat*. (Vö. OICA 307,19,20,50) Az egyház újra előírta, hogy a felnőttek, sőt a gondolkozásra már képes gyermekek is úgy készüljenek a keresztelésre, az áldozásra, a bérmlásra, amint az egyház első korszakaiban, vagyis a *katekumenátus* által. (Erre külön egyházi rendelet jelent meg, az Ordo Initiationis Christianae Adultorum (OICA; vö. ETK 851/1.)

Kik „érettek” a szentségek vételére?

Akik a katekumenátus során

- megismerték Krisztus tanítását,
- hittel elfogadták, és mindennapi életükben törekszenek azt *életre váltani* (imádkoznak, gyakorolják a felebaráti szeretetet, készek tanúságot tenni hitükről),
- élő kapcsolatban állnak az egyház *közösségével*, amelynek tagjai közé akarnak lépni.

Mit kell tenni egy felnőttnek, fiatalnak, ha meg szeretne keresztedni, vagy áldozáshoz, bérmláshoz szeretne járulni?

— El kell döntenie, hogy szeretné-e komolyan megismerni Jézus tanítását, életformáját: akar-e Jézus örömhírének alapján új életet kezdeni?

— Jelentkeznie kell egy plébánián vagy lelkipásztornál, hogy kérje a szentségeket.

— A katekumenátus (imént ismertetett) útján, a keresztyén közösség, a lelkipásztor és lehetőleg egy „kezes” segítségével el kell mélyülnie a jézusi életformában, meg kell ismerkednie a hit igazságaival (rendszeres tanulás által), és be kell kapcsolódnia az egyház életébe.

— A katekumenátus akkor fejeződik be, amikor valaki megérett a szentségek vételére. Erről az egyház lelkipásztorai döntenek (vö. Egyházi Törvénykönyv 20; 50. kánon).

(Lehetséges, hogy amikor valaki a szentségeket kéri, már ismeri a Szentírást, imádkozik, jézusi életet él. Ilyenkor a katekumenátus természetesen megrövidülhet).

Mit jelent a szentségekre készülés az egyes esetekben?

FELNŐTTEK, FIATALOK KERESZTELÉSE. — Minden az imént ismertetett módon történik. Lehetőleg a keresztszülő (bérmaszülő) legyen a „kezes”, tehát az, aki segítségére volt a megtérőnek a katekumenátus folyamán. Mindenképpen olyan személy legyen, aki

- hitét gyakorolja,
- betöltötte 16. évét,
- maga is megbérmálkozott már.

(OICA 2—3. fejezet; Egyházi Törvénykönyv 874. kánon)

FELNŐTTEK, FIATALOK ELSŐÁLDOZÁSA, BÉRMÁLÁSA. — Olyan felnőttekről, fiatalokról van szó, akiket gyermekkorukban megkereszteltek vagy esetleg elsőáldozók is voltak, de a hittel és az egyházzal való kapcsolatuk megszakadt. Most szeretnének áldozáshoz, bérmáláshoz járulni. Mit kell tenniük?

Nekik éppúgy meg kell újulniuk hitükben — a katekumenátus jelzett útján —, mint a keresztségre készülőknek. Ez egyházi előírás (OICA 3. fejezet).

(Előfordul, hogy valaki volt elsőáldozó, esetleg bérmálkozó is, de sosem döntött igazán Krisztus és az egyház mellett. Az ilyennek ugyancsak el kell mélyülnie a keresztyén életben az egyházi közösség, lelkipásztorok és munkatársaik segítségével. Csak ezután járuljon újra gyónáshoz, áldozáshoz, — lelkipásztorával való megbeszélés szerint.)

HÁZASSÁGRA JELENTKEZŐK. — Az egyház javasolja, hogy egyházi házasság előtt a jegyesek — ha lehet — rendezzék szentségi életüket, például készüljenek fel gyónásra, elsőáldozásra, bérmálásra (Egyházi Törvénykönyv 1065. kánon; Fam. Cons. 68.) — A szentségekre való felkészülés természetesen ilyenkor is a katekumenátus rendje szerint történik.

Vannak azonban esetek, amikor a házasságkötés nem halasztható el. Mi ilyenkor a teendő? A keresztségre, áldozásra való felkészülés ideje ilyenkor sem rövidülhet meg: tehát az ezekre való felkészülés az esküvő utáni időben folytatódik, a katekumenátus rendjének megfelelően.

(Ilyen esetekben

— ha az egyik fél katolikusnak van keresztelve, a másik fél nincs megkeresztelve, az eskető lelkipásztornak a főpásztortól felmentést kell kérnie a „valláskülönbség” akadályá alól;

— ha egyik fél sincs katolikusnak keresztelve, akkor a katolikus esküvő csak a katekumenátus végén köthető, katolikus egyházba térésük után [vö. Egyházi Törvénykönyv 842/1.]. Addig kössenek polgári házasságot; majd készüljenek tovább a keresztségre és az egyházi házasságra.)

MEGKERESZTELT FELNŐTTEK ÁTTÉRÉSE A KATOLIKUS EGYHÁZBA. — Olyan személyekről van szó, akik valamelyik nem katolikus keresztyén egyházban részesültek a keresztségben, s ehhez az egyházzal tudatosan csatlakoztak is.

Szükséges, hogy a közösség, a kezesek és a lelkipásztor segítségével jól megismerjék és éljék a katolikus hitet, és „teljes szívvel ragaszkodjanak az egyházhoz” (OICA, Appendix 5). Felkészülésüket lényegesen lerövidíti, ha ismerik az evangéliumot és élük azt.

ÉRTELMÜKET HASZNÁLÓ GYERMEKEK KERESZTELÉSE. — Vannak, akik úgy vélik, hogy a gyermekek minden további nélkül megkeresztelhetők. Pedig az egyház előírása szerint a keresztségre éppúgy fel kell készülniük, mint az elsőáldozásra vagy a bérmálásra: hittannal, szentmisére járással... A gyermekeknek is el kell jutniuk — életkoruknak megfelelő szinten a hitigazságok megfelelő ismeretére, s ezek életre váltására,

valamint a keresztény közösségbe kapcsolódásra. Ehhez alkalmasint „többéves” előkészületre van szükségük (OICA 307).

SZENTSÉGGKISZOLGÁLTATÁS RENDKÍVÜLI ESETBEN ÉS HALÁLVESZÉLYBEN. Természetesen ilyenkor hamarabb ki lehet szolgáltatni a szentségeket, ha a felvevő vágyik arra, hogy Jézusnak adja életét a katolikus egyház közösségében, illetve ha vállalja, hogy a veszély elmúltával kész a katekumenátus elmaradt részeinek pótlására (OICA 279).

Nyíredy Maurus OSB

BÉRMÁLÁS UTÁN — HOGYAN TOVÁBB?

Nem kell különösebben ecsetelni azt a sok feszültséget, keserőséget, tehetetlenséget, amivel a bérmálás szentsége együtt jár. Mindez tükre egész lelkipásztorkodásunknak, illetve hétköznapi keresztény életvitelünknek. Elgondolkodtató tény például, hogy gyakran nagyon nehéz az egyházi előírásoknak megfelelő bérmászülőt találni, mert akit javasolnak, az vagy elvált, vagy nem kötött szentségi házasságot. Talán abban is van valami, hogy a szentségek liturgiája közül éppen a bérmálása a legszegényesebb. A különösen fájdalmas tény pedig az, hogy a megbérmált fiatalok túlnyomó többsége a bérmálással befejezettnek tekinti kereszténységének gyakorlását. Ez azt is jelenti, hogy a megelőző évek hitoktatása sem vezette rá erre, továbbá, hogy a keresztény élet mindennapos gyakorlatától már elidegenedett család sem tud és talán nem is akar ebben neki segíteni. Ez a helyzet aztán folytatódik párváltásztásában, a házasságkötésében, majd a gyermekek megkereszteltetésénél és nevelésében is. Egyházunkban mintha a megkeresztelt ateisták, közömbösök „újratermelése” alakulna ki. Azt szoktuk mondani, hogy hazánkban a II. Vatikáni zsinat a liturgia gyakorlatában valósult meg. Ha a szentségkiszolgáltatást követő helyzetet nézem, attól tartok, hogy még ott sem.

Második éve működöm egy körülbelül negyvenezres város plébániáján. A városban a rendelkezésre álló adatok szerint a katolikusok száma tizenhatezer körül van. A többiek reformátusok, illetve egyik egyházhoz sem tartoznak. Erőtlenül működnek a Jehova tanúi, baptisták is akadnak. Az értelmiségre hat a New Age gondolatvilága, ha nem is így nevezik, vagy nem is tudják, hogy erről van szó. A vasárnapi szentmiséken a katolikusok részvétele alig éri el a ma már megszokott 10 %-ot. A hittanosok száma az általános iskolákban emelkedőben van, a gimnáziumban minimális.

Tavaly bérmálás volt. Alsó korhatárként a főpásztor a 13. életévet jelölte meg, illetve az általános iskola 7. osztályát. Városunkban évek óta nem volt bérmálás. A gimnáziumban is ebben az évben kezdődött a hitoktatás. Az első hittancsoportban negyvenhatan jöttek össze. Voltak köztük olyanok, akik azért több-kevesebb rendszerességgel tanultak hittant, de olyanok is, akik sem megkeresztelve, sem elszáldozók nem voltak. Egyéves hittan tanulás után ketten megkeresztelkedtek, tizen elszáldozók lettek, és huszonöten bérmálkoztak. A lemorzsolódás a tíz elszáldozó gimnazistánál volt számomra legfeltűnőbb. Többszöri személyes meghívás ellenére sem folytatták a hittant, liturgián soha nem lehetett őket látni. Ebből a csoportból ketten maradtak rendszeres kapcsolatban a közösséggel. Ez a tény vezetett arra a gondolatra, hogy valahogyan fel kellene venni a tavaly megbérmáltakkal a kapcsolatot. Végülis több, mint ötven 13 éves, illetve ennél idősebb fiatal bérmálkozott. Mi lehet velük?

Így született meg a gondolat, hogy a bérálás évfordulójának apropóján meghívom őket egy találkozóra. Ez indít, hogy beszámoljak róla. Bizonyára nem én vagyok az egyetlen, akinek ez vagy valami hasonló gondolata támadt, de ilyen kezdeményezésről a környezetemben lelkipásztorkodók között még nem hallottam. Azon kívül, hogy panaszkodunk a bérálkozók későbbi lemorzsolódása miatt, mintha nem történnék semmi.

Ötvennyolc fiatal kapta meg a meghívást a találkozóra. A meghívóhoz mellékeltem egy kérdőívet azzal a kéréssel, hogy gondolkodjon el rajta és válaszolja meg. A kérdőív indoklása a következő volt: „Ezek a kérdések segíthetnek neked abban, hogy a bérálás utáni időt átgondold, nekem pedig abban, hogy megismerhetném a fiatalok kérdéseit, esetleges problémáit a keresztény élettel kapcsolatban, és így — ha igényelitek — segíthetnék nektek megoldásukban.”

A kérdőíven tíz kérdés szerepelt. Mindegyikhez három válasz is volt; A. B. C. jelzéssel egy hívő, egy közömbös és egy nem-hívő válasz. Alá kellett húzni azt, amelyikkel a fiatal azonosította magát. D. jelöléssel volt még hely arra is, hogy az aláhúzott válasz mellett, bővebben vagy árnyaltabban kifejthesse véleményét. Az alábbiakban közlöm a kérdéseket és az előre feltüntetett válaszokat.

— 1. *Milyen emlékeim vannak a bérálkozásról (keresztelkedésemről, elsőáldozásomról)?*

A/ Hittel vettem benne részt, beépült az életembe.

B/ Csak a nagyanyám kedvéért vállalkoztam rá, nem érintett meg.

C/ Túlestem rajta.

— 2. *Azóta részt veszek-e hitoktatásban?*

A/ Igen, mert úgy gondolom, hogy a hit is folyamat, aminek története van, a hitet is művelni kell.

B/ Nem érdekel, feleslegesnek tartom.

C/ Tulajdonképpen nem lenne rossz, de annyi minden egyéb elfoglaltságom van, nem érek rá.

— 3. *Hogyan viszonyulok a vasárnapi szentmiséhez?*

A/ Örülök neki, Isten- és egyházközösség-élményt jelent.

B/ Azóta sem voltam szentmisén.

C/ Néha, ötletszerűen elmegyek, de nem sokat jelent.

— 4. *Mi a véleményem az imáról?*

A/ Rendszeresen imádkozom, igényem, hogy fejlődjek benne.

B/ Nem imádkozom.

C/ Nem imádkozom rendszeresen, a kívülről ismert imákat mondom.

— 5. *Milyen a viszonyom a Bibliához?*

A/ Mindennap olvasom, életem és imádságom alapja.

B/ Vannak részei, amelyek nagyon sokat mondanak, de olvasása még nem jelent igazi igényt.

C/ Nem értem, nem hiányzik, nem mond semmit.

— 6. *Gondolkozom-e tetteimről, mihez igazítom az életemet?*

A/ Naponta lelkiismeretvizsgálatot tartok, időnként (rendszeresen) gyónok.

B/ Igyekszem jó barát, pajtás, partner, munkatárs lenni. Szívesen segítek másoknak, szeretek örömet szerezni, de ebben Jézus nem nagyon számít.

C/ Fontos, hogy sikerüljön, amit elképzeltem. Jól akarok élni.

— 7. *Várok-e valamit az egyháztól?*

A/ Legyen látható, igehirdetése és élete legyen hiteles, segítsen nekem is minél

elevelenben átélni Jézussal való barátságomat.

B/ Törődjön többet a szegény és a társadalom szélére került emberekkel.

C/ Nem. Ne szőljon bele az életembe.

— 8. *Van-e igényem közösségi életre az egyházban?*

A/ Hogyne, hiszen szeretni csak közösségben lehet.

B/ Nem tudom, hogy el tudnám-e magamat tartósan ilyesmire kötelezni.

C/ Nincs.

— 9. *Hogyan gondolom a jövőben a kereszténységgel való kapcsolatomat?*

A/ Úgy, ahogy eddig: örömmel és aktívan szeretnék élni benne.

B/ Valószínű, hogy majd témplomban fogok esküdni és majd gyerekeimet is megkereszteltetem. Egyelőre ennyi.

C/ Különösebben nem igénylem ezt a viszonyt.

— 10. *Miben látom életem értelmét?*

A/ Abban, hogy a legteljesebb szeretetben élek. Ez magába foglalja Istent, az embereket, igazában mindent, és az örök életre vezet.

B/ Abban, hogy amennyire lehet, boldog legyek.

C/ Abban, hogy a lehető legnagyobb jóléletet szerezzem meg és biztosítsam magamnak meg családomnak.

— 11. *Mit mondanál a most bérmálkozóknak?*

A kérdőív végén még két mondat szerepelt; ezek közül is választani kellett az egyiket: „Köszönöm a meghívást. Érdeklődéssel várom a találkozót, részt veszek rajta.” — „A meghívást köszönöm, de a találkozón nem veszek részt.” Végül a fiatal aláírása.

A levél és a kérdőív tervezetét megmutattam a felnőtt katekézis résztvevőinek, illetve bemutattam egy fiatal házaspárból álló közösségben is. Lényegében mindenki egyetértett vele és jónak tartotta. Néhányan annak a véleményüknek adtak hangot, hogy a kérdőív fölösleges, mert — szerintük — nem a gyerekek, hanem a szülők válaszolják majd meg. A többség reakciója az volt, hogy még ebben az esetben sem fölösleges, mert legalább foglalkoznak vele. Viszont elhangzott, hogy ne csak előregyártott válaszok legyenek, hanem legyen lehetőség a saját vélemény kifejtésére is.

A kiküldött ötvennyolc levélre negyvenhárom válasz érkezett. Ezek a kérdőívet kitöltötték. Többen az „egyéb” rovatban is figyelemreméltó dolgokat fogalmaztak meg. Harminchatan jelezték részvételüket. A többiek megindokolták, hogy miért nem tudnak eljönni. Végül is harminchárom résztvevője volt a találkozóknak, — e ténynek igen pozitív visszhangját kaptam. A találkozót énekekkel kezdtük, majd röviden mindenki bemutatkozott (neve, iskolája, jövőre hova megy stb.). Röviden reflektáltam a válaszokban megfogalmazottakra, felvettem kisközösségek létrehozásának gondolatát. Ezek után üdítőt, süteményt kínáltunk. Mindenki kapott egy emléklapot is a találkozóról, amit helyben mindenki mindenkinek aláírt. Végül egy diárorszort néztünk meg az Úr Jézus életéről. A háromórás találkozó befejezése a szombat esti diákmise volt.

A válaszokat túlságosan hosszú lenne elemezni. Csak hangvételük jellemzésére mutatom be egyik, most már egyetemista lány válaszát: a bérmálás egy ideig az újdonság erejével hatott rá, nagy öröm töltötte el, de aztán visszakerült a megszokott kerékvágásba. Az egyetemen nincs módja hitoktatásban részt venni, de a hétvégeken általában itt-hon van és akkor részt vesz az ifjúsági bibliakörön. A szentmisével kapcsolatban megjegyzi, hogy van, amikor csak lelkiismerete megnyugtatósára megy el, és általában ilyenkor kapja a legtöbbet. Az imádságban hanyagsággal vádolja magát. Általában az ismert imákat mondja, de a természet, a szépség dicsőítésre, hálaára indítja. A Szentírást naponta olvassa az igeliturikus naptár útmutatásával. Ezzel is úgy van, hogy időnként csak a lelkiismerete miatt, máskor viszont nagyon sokat jelent számára. A Szentírást nem szok-

ta túlságosan elemezni. Tetteiben valóban Jézust szeretné mércének tartani. Lelkiismeretvizsgálatot nem tart naponta, de időnként végiggondolja a közelmúltban történeteket. Az otthoni közösség nagyon sokat jelent, ha ezt nem is tudja mindig kimutatni. Az ideai bér-málkozókat arra buzdítja, hogy szívvel-lélekkel készüljenek.

Általánosságban annyit mondhatok, hogy az „A” jelű, tehát a hívő válaszok voltak többségben. A fiatalok őszinték, kritikusak, de önmagukkal szemben is azok. A bér-málkozóknak szép buzdításokat írnak, de érezni, hogy ezek nem mindig szervesen következnek saját életükből. Úgy látom, hogy a Bibliával való kapcsolatot nehezen találják meg, még nem jelentős alkotóeleme életüknek. E téren a hitoktatóknak is többet kell tenniük. Egyeseknél nem elég hangsúlyos a szeretet, a kelleténél jobban előkerül az anyagi jólét biztosítása. Lehet, hogy ebben a környezetükben élő felnőttek hatása érvényesül. Vannak, akik a szentmiséről felsőfokban beszélnek: „Minden mise más, fantasztikus élmény...” Ez bizonyára annak köszönhető, hogy van ifjúsági szentmise. Itt-ott már megjelenik az apostoli élet tudata: „az emberekben Jézust látni és cselekedeteinkkel őt megmutatni: üzenetet hordozunk”. Van, aki az élete értelmét így fogalmazza meg: „A boldogság, illetve, hogy a kapott hitet és szeretetet tovább tudjam adni.”

Volt a fiatalok között, aki megköszönte, hogy a meghívással rá is gondoltunk. Ez a megfogalmazás is sejteti, hogy mennyire fontos a közösségi élet. Nem véletlen, hogy a zsinat utáni lelkipásztori magatartás egyik kulcsa lett. Az ilyen találkozások fontosak, de ezekkel még nincs semmi megnyugtatóan elintézve, megoldva. Olyan közösségekre van szükség, ahol a keresztyének valóban gyökeret verhetnek, otthon érezhetik magukat és átélhetik, hogy valóban fontosak, szükség van rájuk, feladatuk van.

Számunk írói: Bánhegyi B. Miksa OSB főiskolai tanár, Pannonhalma — Blanckenstein György plébános, Szentendre — Boda László egyetemi tanár, Budapest — Bühner, Maria teológiai előadó, Svájc — Csóka Gáspár OSB főiskolai tanár, Pannonhalma — Gyürki László kanonok plébános, Körmend — Kirschläger, Walter egyetemi tanár, Luzern — László Tamás és Edit építészmérnök, Budapest — Mocsári Gabriella pedagógus, Miskolc — Nyíredy Maurus OSB főiskolai tanár, Pannonhalma — Schmatovich János egyetemi magántanár, plébános, Győr — Somorjai Ádám OSB főiskolai tanár, Pannonhalma-Róma — Tarnay Brúnó OSB egyetemi tanár, Pannonhalma — Tömka Ferenc egyetemi magántanár, plébános, Budapest — Veres András teológiai tanár, Eger.

SOMMAIRE

ANDRÁS SZENNAY: Préface à la fête de la vie

ÉTUDES

WALTER KIRSCHLÄGER: Vision chrétienne du mariage et de la famille — remarques bibliques
(trad. par B. Miksa Bánhegyi)

ANDRÁS SZENNAY: La famille chrétienne

DOKUMENTATION

Le respect de la décision de conscience — Lettre pastorale des évêques allemands sur la pastoral des personnes remariées (trad. par B. Miksa Bánhegyi)

TOUR D'HORIZON

GÁSPÁR CSÓKA: Saint Benoit, messenger de la paix

— Il a y 30 ans que Paul VI l'a déclaré patron de l'Europe

BRÚNÓ TARNAY: Valeurs chrétiennes et la presse catholique

LÁSZLÓ GYÜRKI: La Pâques de l'Ancien et du Nouveau Testament

ÁDÁM SOMORJAI: Economie et morale: vision chrétienne

JÁNOS SCHMATOVICH: L'annonce du Royaume de Dieu dans l'Eglise primitive

GABRIELLA MOCSÁRI: L'état du refus

VALEUR CHRÉTIENNES

LÁSZLÓ BODA: L'oubli de soi-même

ANDRÁS VERES: „Il est fidèle, celui qui vous a appelé“ (1Thes 5,24)

QUESTIONS THÉOLOGICO-PASTORALES

Le diocèse au service des hommes — interview de Hans Pflügl avec dr. FRANZ ZAK révéque
retraité du diocèse de Sankt Pölten (trad. par B. Miksa Bánhegyi)

GYÖRGY BLANCKENSTEIN: „Dieu créa l'homme à son image“ (Gen 1,27)

TAMÁS et EDIT LÁSZLÓ: MARRIAGE ENCOUNTER

MARIA BÜHRER: Les divorcés et l'église (trad. par B. Miksa Bánhegyi)

FERENC TOMKA: Des adultes reçoivent les sacrements groupe de travail „Chercheurs de route“
de l'Institut Pastoral Hongrois

MAURUS NYÍREDY: Après la confirmation — comment continuer?

INHALT

ANDRÁS SZENNAY: Zum Fest des Lebens

AUFSÄTZE

WALTER KIRSCHLÄGER: Zum christlichen Verständnis von Ehe und Familie

— Biblische Anmerkungen (übersetzt von B. Miksa Bánhegyi)

ANDRÁS SZENNAY: Die christliche Familie

DOKUMENTATION

Respekt vor der Gewissensentscheidung. Gemeinsamer Hirtenbrief deutscher Bischöfe über
die Geschiedenenpastoral (übersetzt von B. Miksa Bánhegyi)

UMSCHAU

GÁSPÁR CSÓKA: Der heilige Benedikt, der Friedensbote — Vor 30 Jahren wurde Benedikt von
Papst Paul VI. zum Patron Europas erklärt

BRÚNÓ TARNAY: Christliche Werte und die katholische Presse

LÁSZLÓ GYÜRKI: Ostern im Alten und Neuen Testament

ÁDÁM SOMORJAI: Wirtschaft und Moral in katholischer Sicht

JÁNOS SCHMATOVICH: Die Verkündigung über Gottes Reich in der Urkirche

GABRIELLA MOCSÁRI: Zurückgewiesensein

CHRISTLICHE WERTE

LÁSZLÓ BODA: Selbstlosigkeit

ANDRÁS VERES: „Gott, der euch beruft, ist treu“ (1Thess 5,24)

THEOLOGISCHE SEELSORGLICHE FRAGEN

Die Diözese im Dienste der Menschen — Hans Pflügl's Interview mit dem Altbischof der Diözese
Sankt Pölten, Dr. Franz Zak (übersetzt von B. Miksa Bánhegyi)

GYÖRGY BLANCKENSTEIN: „Gott schuf den Menschen als sein Abbild“ (Gen 1,27)

TAMÁS und EDIT LÁSZLÓ: MARRIAGE ENCOUNTER

MARIA BÜHRER: Geschiedenenpastoral (übersetzt von B. Miksa Bánhegyi)

FERENC TOMKA: Das Spenden der Sakramente an Erwachsenen

— Arbeitsgruppe „Suchen“ im Landespastoralinstitut

MAURUS NYÍREDY: Nach der Firmung — wie geht es weiter?

A HÚSVÉTI TITOK

azt jelenti, hogy ami az idő

hosszmetszetén

mint eseménysorozat végigfutott az Úr életében,

az feltámadásában a megváltott lelkek és egyháza

Keresztmetszetévé válik.

Jelenvalóvá lesz...

„Ahonnét a halál származott, onnét származik az élet” —

énekli az egyházi liturgia a szent Keresztről.

Jézus a húsvéti titokkal

azt a paradoxont állította az élet tengelyébe,

amelyik a mindig jelenlévő szenvedés és halál ellenében

az élet építésében hisz

és azon fáradozik.

A kettő együttes jelenléte a keresztény realitás.

Az igazság az,

amit a szentmisében mondat velünk az egyház:

HALÁLODAT HIRDETJÜK URUNK,

ÉS HITTEL VALLJUK FELTÁMADÁSODAT!

Belon Gellért

TEOLÓGIA negyedévi folyóirat

Felelős szerkesztő: Szennay András — Felelős kiadó: Lukács László

Kiadja a TEOLÓGIA kiadóhivatala, 1053 Budapest, Kossuth L. u. 1. I. em. 1.

Szerkesztőség: 1053 Budapest, Ferenciek tere 4-8. III. lép. II. em. 9. Tel.: 1173-661/110

(Kézirat leadása kizárólag a szerkesztőség címére.) — Megjelenik egyházi jóváhagyással: február, május, augusztus és november közepén. — Ára: 90 Ft — Előfizetési díj 1 évre 360 Ft, fél évre 180 Ft — Csekkszám-laszám: OTP VII. ker. 218—98316/512—000324—1. Előfizetés és templomi terjesztés a kiadóhivatalban.

Utcai árusítás a Hírlap és Postaszállítási Igazgatóságnál. — Külföldön előfizethető a Kultúra Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat útján (P. O. B. 149. — Budapest, 1389). Külföldi előfizetési díj: 1 évre 10,50 USA dollár, vagy ennek megfelelő összegű más pénznem. Átutalható a Magyar Nemzeti Bankhoz (Budapest 54.) a Kultúra 024/2 számú számlájára az összeg rendeltetésének (Teológia-előfizetés) feltüntetésével. Terjeszti a Magyar Posta. Minden jog fenntartva.

Nyomás: VESZPRÉMI NYOMDA RT. — Felelős vezető: Fekete István igazgató

Index szám: 25 821

HU—ISSN 0133—1779